

הישיבה השלוש-מאות וארבעים-וארבע של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, ה' בכסליו התשנ"ב (12 בנובמבר 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] (תיקון מס' 78), התשנ"ב – 1991.

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת – הצעת חוק תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – הצעת חוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] (תיקון מס' 78), התשנ"ב – 1991.

לקריאה ראשונה, מטעם חברי הכנסת – הצעת חוק

ב. הצעות לסדר

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני חושב שאני מביע את דעת כל הבית, שאנחנו נרגשים ומזועזעים מהעובדות שהביא חבר הכנסת ריבלין, ואנחנו מביעים את הצורך המידי, הדחוף, שכל הגורמים האחראים לכך יפעלו. ואני מציע, חבר הכנסת ריבלין, שאתה תבקש מיד את כינוסה של ועדת הסמים כדי שהיא תתחיל לדון בנושא הזה. תשקול גם אם לא להעלות הצעה לסדר-היום או להגיש שאילתא, כדי שיהיה ביטוי נרחב יותר לנושא הזה במליאת הכנסת.

ראובן ריבלין (הליכוד):
תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מבקש מחבר הכנסת גרשון שפט להביא הצעה לסדר.

גרשון שפט (התחיה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אבקש להעמיד על סדר-היום של הכנסת הבעת תודה למשפחת וו, ובמיוחד לאלמנתו של הנפטר לאם, הגברת ברברה וו, על שנענו לפניויותיהם של הרופאים אשר מטפלים בהשתלת איברים לחולים הזקוקים להם כל כך.

לא קל היה למשפחה להגיע להחלטה לתרום לב, כבר, לבלב ושתיליות מגופת יקירם שנפטר. אנו מעריכים מאוד את החלטתם לעזור ולהציל אנשים שהיו במצב קשה, ואנו מתפללים לאלוקים שאומנם הניתוחים יצליחו והחולים יחלימו.

אני מקווה שהבעת התודה על-ידי הכנסת תציין את משפחת וו כדוגמה לתורמים נוספים להשתלת איברים על-מנת להציל עוד הרבה נפשות.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מודה לחבר הכנסת שפט. אני חושב שאני יכול להיות לפה לכולנו כאומרי שאנחנו מצטרפים בכל נימי נפשנו לכל מלה שאתה העלית בהצעה זו.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, לפני שניגש לסדר-היום, בפני שתי הצעות לסדר, הראשונה – של חבר הכנסת ראובן ריבלין, והשנייה – של חבר הכנסת גרשון שפט. חבר הכנסת ריבלין, בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להזעיק את הכנסת נוכח תופעה שזכתה לפרסום רב – על שהמשרדה ניסתה להפוך נער בן 13 לסוכן סמוי לגילוי עברייני סמים. הנער, הנתון ללחץ אדיר מצד סוחר סמים, מנסה בכל כוחותיו להיחלץ ממארת הסמים, וכשהגיע בתלונה למשרדה, הוצע לו ליצור קשר עם סוחר סמים ולהסגירו למשרדה.

האם כסדרם היינו, אדוני היושב-ראש, לעמורה דמינו? האם ככה נבליג נוכח תופעה מחרידה זו?

אני מצפה, אדוני היושב-ראש, שהכנסת תרים קולה ותנקוט את האמצעים הדרושים נגד שימוש בסמים ברובדי החברה השונים – ובמיוחד נערים שטומנים להם פח.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת ריבלין. חבר הכנסת ריבלין, קודם כול, אני חושב שטוב עשית שהעלית את הסוגיה הזאת מיד והבאת אותה לידיעתנו, וזה אכן נרשם בפרוטוקול.

לעצם המעשה, אני מבין שאדוני חבר ועדת הסמים של הכנסת, ואני בטוח שהיא תעסוק בנושא הזה. יש לך גם אפשרות להציע הצעה לסדר-היום או להגיש שאילתא. מכל מקום, הואיל והנושא הוא מיידי כל כך, רגיש כל כך, טוב שהעלית את זה וזה נרשם בפנינו.

ראובן ריבלין (הליכוד):
אני מודה לאדוני היושב-ראש. חשבתי שכאשר נער מופיע במשרדה ומתלונן, ומבקשים ממנו להיות סוכן סמוי, וכל הנושא הזה קשור בסמים ובסחר בסמים, חובתנו קודם כול להזעיק שמים וארץ, ולאחר מכן נפעל בכל הדרכים הנתונות לנו.

הגדול. ואני גם מודה לך, חבר הכנסת שפט, על שמצאת לנכון להעלות את זה בתחילת הישיבה.

גרשון שפט (התחיה):

אני מודה ליושב־ראש. אני מקווה שיעבירו למשפחה גם את הפרוטוקול.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בהחלט. ואני חושב שצריך גם לדאוג לכך שמה שנאמר כאן ומה שהתקבל כאן יקבל תהודה ציבורית. כי אני חושב שכאן היה מעשה גדול וחשוב.

תודה רבה לך, חבר הכנסת שפט.

גרשון שפט (התחיה):

תודה רבה.

ג. הסדר חדש של המשכנתאות *

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הצעה של סיעת חדי"ש לסיכום הדיון:

הכנסת קובעת שהמשלה תפעל לפתרון מצוקת הדיור על יסוד העקרונות שלהלן —

על־מנת להבטיח דיור לאזרחי המדינה, תקציב הממשלה, במסגרת תקציב המדינה, סכום המיועד לבנייה ציבורית.

הממשלה תקבע מועדים ותקופת הרשמה מוגדרת, שבמהלכה יירשם בלשכות המתאימות כל מי שמבקש לרכוש או לשכור דירה מבנייה ציבורית. הממשלה תקבע את סדר אספקת הדירות לפי קריטריונים סוציאליים אחידים.

הממשלה תקבע את תקציב הבנייה הציבורית בכל שנה בהתאם למספר הבקשות לרכישה או לשכירת דירות. הממשלה תספק את הדירות בתוך שנה מיום הבקשה. כדי לכסות את המחסור הקיים בדיור תקבע הממשלה חוכנית חומש ותקציב תקציב הולם לצורך ביצוע משימה זו.

כל אזרח שאין בבעלותו דירה יהיה זכאי לרכוש דירה מבנייה ציבורית. כל אזרח שאין בבעלותו דירה יהיה זכאי לשכור דירה מבנייה ציבורית.

לצורך רכישת דירות מבנייה ציבורית תעמיד הממשלה לרשות הזכאים משכנתה. היקף המשכנתה ותנאי התשלום שלה ייקבעו לפי קריטריונים אחידים לכל אזרחי המדינה. המשכנתה המרבית תכסה בין 95% ל־100% ממחיר הדירה, שגדולה ייקבע לפי קריטריון הזכאות.

יגאל הורביץ (הליכוד):

105%

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

גובה החזר לא יעלה על 20% מהכנסתו החודשית הנקייה של הזכאי. המשכנתאות יהיו צמודות למדד מחירי הדיור.

המשכנתה תינתן ללא ערבים ועל סמך משפון הדירה בלבד. המוסדות נותני המשכנתה יהיו חייבים להעמיד לרשות הזכאי את כל המסמכים והמידע הקשורים למשכנתה, מנוסחים בשפה ברורה ופשוטה. במקרה של פירעון מוקדם של המשכנתה לא יוטל שום קנס על הלווה.

הממשלה תעמיד לרשות כל עמותה לדיור שטחי קרקע

יגאל הורביץ (הליכוד):

אולי אפשר לקבל החלטה על כך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אינני חושב שזה עניין להחלטה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

יש הבדל בין הצעה לסדר לבין החלטה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אבל אני חושב שהפרוצדורה היא כזאת, שאנחנו יכולים לרשום את זה לפנינו פה־אחרי, ולראות בכך הכעת עמדתה של הכנסת. שתומכת בכל מלה שאמר חבר הכנסת שפט. אני חושב שאין גם צורך ביותר מזה. זו הכעת תודה של כל הבית הזה, פה־אחרי, על כל זרמיו, על כל חלקיו, למעשה ההומניטרי

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני קורא לחבר הכנסת רן כהן להביא הצעת סיכום לדיון בנושא: הסדר חדש של המשכנתאות. הדיון התקיים והסתיים אתמול, ועכשיו אנחנו רק שומעים את הצעות הסיכום בנושא הזה. בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, אני מתכבד להגיש הצעה לסיכום הדיון בשם הסיעות העבודה, ר"צ ומפ"ם. למען האמת, יכולנו לגבש הצעה בשם סיעות רבות יותר, אלא שטכנית לא היה זמן לארגן את העניין. אתמול נשמעה כאן זעקה כבדה מאוד לגבי חוסר היכולת של זוגות צעירים, חסרי דיור ועולים חדשים לרכוש דירות, ונדמה לי שהסיכום הזה הוא סיכום נאה לעניין.

הסעיפים הם כדלהלן:

1. הכנסת פונה לממשלה לבטל את סעיף 7 בחוק ההסדרים, ולאפשר בכך את הפעלתו של חוק הלוואות לדיור, שנחקק ביוזמתם של חברי הכנסת יעקב שמאי, רן כהן ואלי דיין.

2. הכנסת תובעת מהממשלה לעדכן מיידית, בשיעור של 50% לפחות, את המשכנתה לעולים חדשים, שלא עודכנה מאז יוני 1989 והיא עומדת כיום על הסכום המגוחך של 74,500 שקלים.

3. הכנסת פונה לממשלה לעדכן את המשכנתאות לזוגות הצעירים ולחסרי הדיור, ולהחיל את הלוואת־המקום גם על דירות יד־שנייה עבור הזוגות הצעירים חסרי הדיור ועבור העולים החדשים, המתגוררים בתחומי ישראל.

4. הכנסת תובעת ממשדי האוצר והשיכון להקטין את מגננון ההצמדה, לבטל את הצורך בשלושה עד חמישה ערכים להלוואה, ולהסתפק בשעבוד הדירה. על הממשלה ליצור מגננון ביטוחי עבור נזקי הבנקים, אם יהיו כאלה.

5. הכנסת מציעה לממשלה להקים חברה ציבורית, שתקבל לידיה את כל הדירות שהממשלה תרכוש עקב התחייבותיה לקבלנים, ותעמיד אותן לשכירות במחירים עממיים עבור הזוגות הצעירים, חסרי הדיור והעולים החדשים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. לחבר הכנסת מוחמד נפאע יש הצעת סיכום בשם סיעת חדי"ש. בבקשה.

מיכה גולדמן (העבודה):
הן לא סותרות האחת את השנייה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
רבותי, היו דברים מעולם, נתקבלו שתי הצעות באותו נושא, ואין להתרגש.

מיכה גולדמן (העבודה):
מאחר שאני יודע שהמשלה לא תעשה דבר למען נפגעי המשכנתאות, זה לא משנה — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת שמאי, מה אתה רוצה לומר? כולם היום נזכרים, לאחר מעשה, ברעיונות נפלאים.

יעקב שמאי (הליכוד):
היות שחבר הכנסת רן כהן הגיש הצעה בשם שלוש סיעות, והוא הזכיר גם שקיימת אפשרות שהקואליציה תצטרף להצעה שלו, כי בהצעה שלו אין משום כוונה לפגוע בקואליציה, אני מציע שההצעה של חבר הכנסת רן כהן תהיה גם על דעת הסיעות הנוספות מהקואליציה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
יפה.

רענן כהן (העבודה):
חבר הכנסת שמאי, אתה מדבר בשם הסיעה שלך?

דוד ליכאי (העבודה):
אתה לא יכול להיות נחמד, תציע מה — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
כן, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, למען הסר כל ספק: לעניות דעתי, יכולים כל קצוות הבית להצטרף להצעה הזאת, אבל על-פי מה שנאמר לי אמש, רק סיעות יכולות להגיש הצעות. השתדלתי לפנות לסיעות, עד כמה שהעניין מאפשר את הדבר. יש כאן עניין — ואני רוצה להיות הגון עם ידידי חבר הכנסת שמאי — שיכול להיות מעט פרובלמטי לכם, חבר הכנסת שמאי, וזה בסעיף 3, כאשר נאמר: "הכנסת פונה לממשלה לעדכן את המשכנתאות" — וכן הלאה וכן הלאה — "לאלה המתגוררים בתחומי מדינת ישראל". אם אתם מקבלים את זה, בבקשה.

יעקב שמאי (הליכוד):
מקבלים, מקבלים.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, אני יוצא מתוך שתי הנחות: האחת — שחבר הכנסת שמאי הודיע מה שהודיע על דעת סיעתו; השנייה — שמקובלים עליו כל סעיפי ההצעה שהביא חבר הכנסת רן כהן.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מעתה ועד עולם.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אנחנו עוסקים בחיי השעה.
נא להצביע, הצבעה מס' 2.

חינם לצורכי בניית מגורים לחבריה, ובלבד שאין ברשות איש מחבריה דירה פרטית. הקרקע תוקצה בתוך חודש ימים מיום אישור תוכנית הבנייה המפורטת שהגיש העמותה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה לחבר הכנסת נפאע.

מה רצית לומר, חבר הכנסת ביטון?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אדוני היושב-ראש, הוגשו ארבע הצעות בנושא מחוסרי הדיוור, שיידון מחר בכנסת. אני מציע לכרוך את הסיכום שהיה פה מטעם הסיעות עם הדיון שיהיה מזורז ולעשות מזה החלטה אחת, שהיא תהיה החלטה של הכנסת מחר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
מה יש לך לומר, חבר הכנסת מירוס?

חגי מירוס (העבודה):
צ'רלי, אדוני היושב-ראש, שאני יכול להסכים עם חבר הכנסת צ'רלי ביטון. אין לכרוך את העניין, מדובר בנושא ספציפי שעניינו משכנתאות. עניין חסרי הדיוור הוא עניין רציני ביותר, חלילה לנו מלהקל בו ראש, אבל אני חושב שעניין המשכנתאות הוא עניין שצריך לטפל בו ולהכריע בו. הוא סוף דיון וצריך היום להחליט בו, כפי שאנחנו עומדים על זה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
תודה. אני לא חושב שאנחנו צריכים בכלל לפסוק בסוגיה הזאת. יש סדר מסוים לעבודת הבית. היה דיון בנושא מסוים, כפי שהוגדר על-ידי הנשיאות. נגמר הדיון. יש סיכום, ועל הסיכום הזה מצביעים. יהיה דיון בנושא אחר, הגם שהוא קרוב, יהיה סיכום בנושא הזה. אנחנו לא יכולים לשחק כאן בזיווגים, הגם שמבחינה הגיונית אתה צודק.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. אני אצביע קודם את ההצעה שהביא חבר הכנסת מוחמד נפאע. מי בעד? מי נגד? נא להצביע, הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת מ' נפאע — 10

נגד — 3

נמנעים — 7

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת מ' נפאע נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
ברוב של 10, נגד שלושה, עם שבעה נמנעים, נתקבלה ההצעה של חבר הכנסת נפאע.

יעקב שמאי (הליכוד):
אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, ייתכן מאוד שתתקבלנה פה שתי הצעות.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הן לא סותרות.

ה צ ב ע

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת רן כהן

— 23

נגד

— 1

נמנעים

— אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת רן כהן

נתקבלה.

אני רוצה לציין שגם סיעת ש"ס הצטרפה להצעה הזאת.

מיכה גולדמן (העבודה):

על זה נאמר: הנייר טובל הכול.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני רוצה להודיע שהתקבלו כאן שתי הצעות סיכום:

הצעת הסיכום של חבר הכנסת מוחמד נפאע והצעת הסיכום של חבר הכנסת רן כהן. שהובאה על דעת הסיעות שהוא דיבר בשמן. וסיעת הליכוד וסיעת ש"ס.

בוזה תם הנושא. אני רק מתחנן בפני חברי הכנסת, שלהבא

יהיו מוכנים מראש עם השיעורים ולא יעשו את השיעורים תוך כדי ההרצאה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כרוב של 23, נגד אחד, ללא הימנעות, אושרה ההצעה שהובאה עליידי חבר הכנסת רן כהן.

ד. הצעת חוק הפעלת רכב (מנועים ודלק) (תיקון מס' 3), התשנ"ב — 1991 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית ביום 16 באוקטובר 1991 ביקש שר התחבורה לשוב ולדון בהוראות סעיף זה — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת חגי מירום, אם אתה רוצה לחלק עכשיו מניסיון העשיר לחבר הכנסת צחי הנגבי — לא כאן במליאה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הכלכלה):

הוועדה החליטה, בהתאם להוראות סעיף 124 לחקנון הכנסת, לחדש את דיוניה בהצעת החוק. נוסח סעיף 2 המובא עתה בפניכם תואם לחלוטין את עמדת משרד התחבורה, אלא שהמשרד עדיין מתנגד להצעת החוק בטענה, שמן הראוי כי הנושא יוסדר בתקנות ולא בחקיקה. הוועדה אינה מקבלת עמדה זו ואינה רואה כל פסול בכך שהנושא יוסדר בחקיקה ראשית.

אשר לתקנים שיקבע שר התחבורה לעניין פליטות גזים מהרכב והתאמתו לשימוש כבנוין נטול עופרת, הוועדה קבעה כי על שר התחבורה לקבל את הסכמת השר לאיכות הסביבה, וזאת נוסף על אישורה של ועדת הכלכלה שנקבע כבר בהצעת החוק.

גם בסעיף 3 להצעת החוק הכניסה הוועדה תיקון, וזאת בהתחשב בעמדת משרד האוצר. בהצעת החוק נקבע, כי מחירו של בנזין נטול עופרת יהיה ממוצע המחירים של דלק 91 אוקטן ודלק 96 אוקטן, ואילו בנוסח שלפניכם נקבע, כי מחירו של בנזין נטול עופרת יפחת ממחירו של דלק 96 אוקטן באופן שיעורד את צריכתו, כפי שזה בעצם כיום.

כפני הוועדה הועלה החשש, שבעלי תחנות הדלק לא יספיקו להתקין את המכלים הנוספים הנדרשים לבנוין נטול עופרת, וזאת משום שהליך הרישוי נמשך, לדבריהם, כשנתיים. הוועדה פונה לכל הגופים אשר להם סמכויות רישוי בנושא זה לעשות מאמץ לאישור המתקנים הנדרשים ללא עיכובים והשהיות, כדי לאפשר הפעלתו של החוק ללא תקלות. הוועדה מקווה שער למועד תחילת החוק, כ"ו באוגוסט 1992, הוא המועד של תחילת דגמי 1993, יעשו כל הגורמים את כל הנדרש למימוש.

להצעת החוק אין הסתייגויות ואבקש מהכנסת לאשרה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא. אני קורא ליושבת-ראש ועדת הכלכלה, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הצעת חוק הפעלת רכב (מנועים ודלק) (תיקון מס' 3). בבקשה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא בפניכם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אולי אפשר לבקש קצת שקט? חבר הכנסת ויינשטיין, גם להפריע וגם להפנות את הגב ליושבת-ראש? זה יותר מדי בשביל פעם אחת. בבקשה, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הכלכלה):

הנני מתכבדת להביא בפניכם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק הפעלת רכב (מנועים ודלק) (תיקון מס' 3), התשנ"ב — 1991, הצעת חוק תת"ס של חבר הכנסת אברהם פורז, שהובאה לדיון מוקדם ביום 24 באפריל 1991, הוכנה לקריאה ראשונה עליידי ועדת הכלכלה, ונדונה במליאת הכנסת ביום 23 ביולי 1991.

עיקרה של הצעה זו הוא צמצום הייבוא של כלי רכב המזהמים את האוויר ועידוד השימוש בבנוין נטול עופרת.

בהכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית הוכנסו בהצעה תיקונים מספר. בהגדרת "בנוין נטול עופרת" קיבלה הוועדה את דעת המומחים, כי תכולת עופרת של 0.005 גרם לליטר, כפי שהובא בהצעת החוק, כוונה לשלב הייצור בלבד. בפועל, תכולת העופרת המקובלת בעולם לצרכן הסופי היא 0.013 גרם לליטר, וכך נקבע בהגדרה.

בסעיף 2 להצעת החוק הוטלו מגבלות על רישום רכב נוסעים פרטי ורכב פרטי דרישיושי המונע במנוע בנוין שנפח מנועו 1,600 סמ"ק — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

האם אני יכול לבקש הפסקת הרחש?

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הכלכלה):

— — 1,400 סמ"ק. לאחר שהצעת החוק הונחה

המחמירים של השוק האירופי המשותף לגבי זיהום אוויר, ואם מותקן בו ממיר קטליטי. כמובן נקבע באותן תקנות — — —

חבר הכנסת פורז, אתה מפרעי לי לשכנע את חברי הכנסת.

כמובן נקבע באותן תקנות, כי רכב שנפח מנועו עד 2,000 סמ"ק, החל מאותו תאריך, 15 באוגוסט 1991 — לפני שלושה חודשים — יאושר לייבוא לארץ רק אם מנועו מותאם גם להפעלה בכנוזן נטול עופרת.

זאת ועוד: הודעתי כי החל מ-15 באוגוסט 1992, בדרישות החובה לייבוא רכב משנת הדרג 1993, רכב שנפח מנועו מעל 1,600 סמ"ק יאושר לייבוא לישראל רק אם מנועו מותאם להפעלה בכנוזן נטול עופרת. מיום 15 באוגוסט 1993 ייכלל בקטגוריה זו גם כל רכב שנפח מנועו מעל 1,400 סמ"ק.

הנחיות השוק האירופי המשותף בנושא זיהום אוויר מרכב משתנות חדשות לבקרים בגין ההתפתחות הטכנולוגית, ודי אם אציין כי בשלוש השנים האחרונות שונתה ההנחיה הספציפית לנושא זה חמש פעמים. אני שואל אותך, חבר הכנסת אברהם פורז, מה יקרה אם ההתפתחויות הטכנולוגיות תאפשרנה להקדים את מכירת כלי הרכב שהם פחות מזהמי אוויר, אם יתברר שהדבר אפשרי מבחינה טכנולוגית? לפי הצעת החוק שלך לא יהיה אפשר לעשות זאת.

אם יתברר, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, שבעוד שנה, בשנת 1992, אפשר יהיה להקדים את האיסור על ייבוא רכב שאין בו ממיר קטליטי לגבי רכב כעל נפח מנוע של 1,600 סמ"ק, לפי הצעת החוק שלכם לא יהיה אפשר לעשות זאת. אני אהיה מנוע — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

שר התחבורה מ' קצב:

אני אהיה מנוע, על-פי הצעת החוק שלכם, מלעשות זאת, כי התקנות אינן גמישות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

תגיש תיקון.

שר התחבורה מ' קצב:

להגיש תיקון להצעת החוק? ממה נפשך? בשביל מה הייתי צריך את כל תהליך החקיקה, כשאני מודיע לכם היום שהתקנות שנחתמו חופפות לחלוטין, כ-100%, את הצעת החוק של חבר הכנסת אברהם פורז? אין שום שינוי בין הצעת החוק ובין התקנות שכבר חתמתי עליהן. אין בכך שום תועלת: להיפך, אתם מזיקים, כיוון שאתם כובלים את ידיו של שר התחבורה, ולא חשוב מי יהיה שר התחבורה, בעוד שנה, בעוד שנתיים, אם הוא ירצה להרחיב ולהקל על ציבור רוכשי הרכב, בהצעת החוק הזאת אתם מונעים בעדו לעשות זאת. לדוגמה, בשלוש השנים האחרונות שונו התקנות באירופה חמש פעמים, ואנחנו אימצנו זאת אוטומטית. רק בימים אלה התקבלה דירקטיבה מעורבת בנושא זיהום אוויר, תקנה מס' EEC 91/441, המעמידה דרישות טכנולוגיות חדשות בפני תעשיות הרכב בעולם כולו.

כפי שהנכם רואים, חברי הכנסת, משרד התחבורה עוקב כל העת אחר ההתפתחויות בכל הקשור בהפעלת רכב בלתי מזהם ובחידושים של תקני רכב בכלל, ועל-פי התפתחויות אלה אני מעדכן מעת לעת את תקנות התעבורה, וזאת על-מנת להתאים את עצמנו להתפתחויות בעולם המערבי.

אני פונה פעם נוספת לשר התחבורה: אל תביע עכשיו התנגדות ותציע שהכנסת תצביע נגד החוק. קיימנו דיונים די הצורך בנושא הזה, והוועדה סבורה כי חקיקה ראשית עדיפה בכל זאת מתקנות בנושא כזה של עופרת, דלק דל-עופרת ובנוזן דל-עופרת, כדי לשמור על בריאותו של הציבור וגם למלא אחר התקנים המותאמים לשוק האירופי המשותף. תודה.

הי"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני מבין ששר התחבורה מבקש לקבל את רשות הדיבור. זאת זכותו על-פי התקנון. בבקשה.

חברי הכנסת, אני מבקש מאוד שמי שמוכרח לקיים שיחות, או לא יכול לשמור על השקט והאיפוק — שלא יעשה זאת: באולם:

בבקשה, אדוני שר התחבורה.

שר התחבורה מ' קצב:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו מתנגדים להצעת החוק, ואני מבקש מחברי הכנסת, כולם — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני השר, אני מתפלל על עמדתך אחרי שהבטחת לי דבר אחר.

שר התחבורה מ' קצב:

חבר הכנסת פורז — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

שר התחבורה מ' קצב:

אל תתלהב, חבר הכנסת פורז, אין שום צורך בהצעת החוק שלך, ואתה מנפח כאן בלון לריק. אם אתה רוצה סגנון כזה — בבקשה. אתה מנפח בלון ריק.

הי"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת אברהם פורז, אם אתה רוצה לומר משפט, אני אאפשר לך לעשות זאת אחרי שהשר יגמור.

שר התחבורה מ' קצב:

רבותי חברי הכנסת, אני מציע לכם, לפני שאתם קובעים את עמדתכם איך להצביע, ללמוד את הנושא בצורה יסודית.

סעיף 2 לחוק הראשי קובע תקן לרכב פרטי ומכלליו שיהיה מותאם להפעלה בממיר קטליטי למניעת זיהום אוויר מרכב פרטי. זה מצוין במפורש בחוק.

קביעת תקנים לרכב נעשית באופן שוטף על-פי פקודת התעבורה במסגרת תקנות התעבורה, תוך בחינה מדוקדקת של אגף הרכב במשרד ובחינה הנעשה בתחום זה בעולם, בעיקר בארצות המערב, ארצות-הברית, מדינות אירופה ויפן, שהן היצרניות העיקריות של הרכב המיובא לישראל.

למעשה אנו מאמצים, כמעט אוטומטית, את מדיניות השוק האירופי המשותף ואת הנחיותיו לגבי הקטנת זיהום אוויר מכלי רכב, ומדיניות זו מיושמת באופן ממשי ועקבי שנים רבות. אני מתכבד להודיע לחברי הכנסת, כי בכוונתנו להמשיך בכיוון מדיניות זו ואנחנו נאמץ את כל התקנים והסטנדרטים המקובלים באירופה, בשוק האירופי, בתחום זה.

הנה, לדוגמה, תקנות שהתקניתי לפני כמה חודשים, והן פורסמו כבר בקובץ התקנות התשנ"א, עמוד 836. ניתן לייבא רכב פרטי שנפח מנועו מעל 2,000 סמ"ק החל מ-15 באוגוסט 1991 — לפני שלושה חודשים — רק אם הוא עומד בתקנים

דן תיכון (הליכוד):

אף אחד לא מתנגד לזה.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (י"ר ועדת הכלכלה):

ועדת הכלכלה דנה על-פי הנחיות של מליאת הכנסת בכל הדיונים שלה. סברתי שלאחר שנענינו להצעתו של שר התחבורה, שנרון מחדש וניקח את הצעת החוק שהונחה על שולחן הכנסת, אכן הוא מסיר את ההתנגדות שלו. אגב, לא הוגשה לוועדה הסתייגות מטעם נציגי משרד התחבורה, ולכן גם אין מונחות הסתייגויות על שולחן הכנסת.

אחרי שעבדנו ועמלנו על הצעת החוק, אני רואה פגיעה חמורה בוועדת הכלכלה בכך שבאים עכשיו, אחרי שהכול גמור, לבקש מהכנסת שהיא תסיר את החוק הזה מסדר-היום. לכן אני פונה לכנסת — ואני אף פונה לשר התחבורה ומבקשת ממנו: הסר את התנגדותך.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעת החוק בקריאה שנייה. לחוק אין הסתייגויות, לכן אנחנו מצביעים על סעיפים 1, 2, 3 ו-4 של התיקון.

קריאות:

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

נא לשבת, אנחנו מצביעים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (י"ר ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, אני אבקש לרדות את ההצבעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני לא שומע דבר וחצי דבר.

דוד ליבאי (העבודה):

חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו רוצה להחזיר את הצעת החוק לוועדה, ובה ישקלו את הערות השר.

דן תיכון (הליכוד):

את זה היא היתה צריכה לעשות קודם לכן.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, למה אתה לא מצביע?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, הכרזתי על הצבעה, ותתקיים עכשיו הצבעה.

קריאות:

— — —

דן תיכון (הליכוד):

תצביע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מצטער. חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו ביקשה להוסיף כמה דברים. היא אמרה אותם. עכשיו אין לנו מנוס — הכרזתי על הצבעה, ואנחנו ניגש להצבעה. שום דבר לא ישנה. מי שמתחרט, התחרט מאוחר מדי.

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה בקריאה שנייה את הסעיפים 1 עד 4 של התיקון המוצע. נא להצביע. זו הצבעה מס' 3.

לכן אין הצדקה לחקיקה כנדרש, ויש להסתפק בתקנות הניתנות לשינויים תכופים המתחייבים מהצרכים המשתנים. משרד התחבורה פרסם לוח זמנים ודרישות מחמירות בנושא זיהום אוויר מכלי רכב ליבואני וליצרני הרכב, כך שעד 15 באוגוסט 1993, כפי שמציעה הצעת החוק, כל רכב המיובא לארץ יהיה חייב לעמוד בתקנים המחמירים בנושא זיהום האוויר, כפי שנהוג באירופה ובאמריקה.

משרד התחבורה דבק עד כה בהנחיות השוק האירופי המשותף בכל הנוגע לדרישות תקינה מרכב, ואנו נאמץ את התקינה האירופית בכל הנוגע לזיהום אוויר על-ידי רכב. יצרני הרכב, הפועלים על-פי לוח זמנים של השוק האירופי, חייבים לספק לסוכניהם בארץ — א. הדרכה לטיפול ברכב החדש המצויד במערכות טכנולוגיות מתקדמות; ב. אספקת חלקי חילוף למערכות חדשות שהינן ברובן אלקטרוניות וממוחשבות; ג. כלים ומכשירים ספציפיים לכוונון ולאתור תקלות במערכות החדשות.

מאחר שאני מודיע כי משרד התחבורה מאמץ באופן שוטף, אוטומטי ועקבי את התקנים המקובלים בשוק האירופי המשותף, וכפי שהסברתי — אנחנו מעדכנים את תקנות התעבורה בהתאם, ומאחר שממילא הנושא ניתן להסדר במסגרת התקנות, הרי לא זו בלבד שאין צורך בחקיקה מיוחדת, אלא הצעת החוק של חבר הכנסת אברהם פרוז היא אפילו מזיקה וחוסמת את הדרך בפני אפשרות לשיפורים ולשכלולים שיכולים להיות.

לכן הצעת החוק לא זו בלבד שאיננה מועילה, אלא היא אף מזיקה. על כן אני מציע להסיר אותה מסדר-היום.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו, אני אאפשר לך לומר כמה דברים, בקצרה מאוד, בדקה אחת או שתיים, כי למעשה תם הדיון.

גרעון גדות (הליכוד):

אתה מאפשר לחברת הכנסת ארבל-אלמוזלינו לדבר כנציגת הוועדה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

היא רוצה, כיושב-ראש הוועדה, להשלים משהו, ואני אאפשר לה.

גרעון גדות (הליכוד):

רציתי להיות בטוח.

היו"ר מ' וירשובסקי:

כן, אני מבטיח שהיא מדברת כיושב-ראש ועדת הכלכלה. אבל אני מבקש: מאוד בקצרה, כי הדברים ברורים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (י"ר ועדת הכלכלה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני בהחלט באה לדבר כיושב-ראש ועדת הכלכלה, אשר דנה בהצעת החוק של חבר הכנסת פרוז בקריאה המוקדמת ולאחר הקריאה הראשונה, וקימה דיון יסודי. לאחר בקשתו של שר התחבורה, לאחר שהונחה הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, החלטנו לקחת אותה חזרה והתחשבנו בכל אותן הערות ששר התחבורה העיר.

שמענו את כל הגורמים שהיינו צריכים לשמוע. אני מעריכה מאוד מאוד את כל הפעולות שנעשות על-ידי משרד התחבורה, אבל כוונת החוק הזה היא גם ליצור מודעות בקרב הציבור הרחב לנוקמים שיש מאותה עופרת הנמצאת בכניז, וכן לעורר את המודעות להשתמש בדלק דל-עופרת.

ה צ ב ע ה

בעד סעיפים 1—4	— 16
נגד	— 21
נמנעים	— 1

סעיפים 1—4 לא נתקבלו.

השנייה מפילה את החוק הוא איננו. אין לי על מה להצביע. בשביל מה עושים קריאה שנייה, אם זה לא יהווה מחסום?

שבח וייס (העבודה):

החוק לא נפל, סעיפיו נפלו.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, איך הוא מופיע פתאום? תסביר לי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אולי תאפשר לחבר הכנסת דוד ליבאי לדבר.

דן תיכון (הליכוד):

מה אתה, אדוני היושב-ראש?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אתה תקבל. אני מתנצל — הואיל ונתתי אפשרות לחבר הכנסת דוד ליבאי.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, עם חבר הכנסת שבח וייס אני הצבעתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ליבאי, קרתה כאן תקלה. אתה מסכים להיכנע לחברך דן תיכון, לחבר הכנסת ויינשטיין, ואז תגיד את דברך? בסדר.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, דברי מיועדים לחבר הכנסת שבח וייס. נניח שלשיטתו הוא צודק, אזי הזכות להעביר הצעת חוק לקריאה שלישית קיימת אך ורק בשלב הזה, כאשר שר התחבורה נוכח כאן, היא כעצם זכותו. זה לא מספיק שיושב-ראש הוועדה תגיד שהיא מוכנה. השר יכול להתערב. מאחר שהחוק לא עבר בקריאה שנייה, אי-אפשר לפסות על הקריאה השנייה ולהצביע בקריאה השלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת אריאל ויינשטיין, ואחריו — חבר הכנסת דוד ליבאי, בזה תם הוויכוח.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, את חטאי אני מזכיר. לפני שנים מספר אני הייתי במכת העיתונות, כעיתונאי. כיסיתי את הכנסת. אינני זוכר באיזו שנה זה היה, בשנות ה-60 הראשונות עלתה השאלה בוויכוח דומה, ואז היה תקדים, שהחליטו לא להצביע בקריאה השלישית, כאשר היתה תוצאה דומה לזו עכשיו בקריאה השנייה. אני מבקש להסתמך על התקדים הזה ולא להצביע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת דוד ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (העבודה):

אדוני היושב-ראש, לי נדמה שהפסיקה שלך היא פועל יוצא הכרחי מהוראת סעיף 129 לחקנון, כי בו נאמר שבקריאה השלישית הכנסת מצביעה ללא דיון נוסף על הנוסח הסופי של החוק "כפי שנתקבל" בקריאה השנייה. כיוון שבקריאה השנייה לא נתקבל נוסח כלשהו אלא נדחה הנוסח כולו, זו היתה תוצאת ההצבעה, שום דבר לא נתקבל. אין מה להעמיד, על-פי סעיף 129 לחקנון, לקריאה שלישית. לכן נראה לי שאדוני פסק נכון. עם כל הכבוד, אף שאני תמכתי בהצעת החוק של הוועדה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, בדרך כלל מאיר דוד ליבאי את עינינו בחוכמתו המשפטית, וגם הפעם הזאת עשה כן. אני שמח שהוא

היו"ר מ' וירשובסקי:
כרוב של 21, נגד 16, לא נתקבלה ההצעה בקריאה השנייה. לכן גם לא תהיה קריאה שלישית, והחוק הזה לא קיים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (יו"ר ועדת הכלכלה):
אני מבקשת לדחות את ההצבעה בקריאה שלישית.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אין קריאה שלישית.

חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, אין זה סוד איך הצבעתי ומה חשבתי על החוק בקריאה השנייה. זה רשום על הלוח. עם זאת, אינני יכול לפעול בניגוד לחקנון. כאשר מסתיימת הקריאה השנייה בנפילתו של חוק, אין קריאה שלישית. מה שלא נולד גם אי-אפשר לקבור. חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא.

שר התחבורה מ' קצב:

למען הסדר הטוב, הצבעתי לא נקלטה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני השר, לא נקלטה, כן נקלטה, זכית בניצחון.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, איפה זה כתוב בתקנון?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אתה רוצה להגיד שגם כאשר חוק נופל בקריאה שנייה יש קריאה שלישית? אני מאפשר לך לנמק, אולי נלמד פרק במשפט קונסטיטוציוני.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני לא מתכוון, חלילה, לפגוע בעבודת הכנסת. אם יש הוראה ברורה, דווקנית בתקנון, אין ספק שאתה צודק. אבל אם איננה, יש כאן בעיה ואני רוצה להסביר מדוע.

אף שזה אבסורד, וקורים לנו אבסורדים, וצריך אז לפתור אותם, קורה לעתים שיש לכל סעיף הסתייגות. נניח שיש בחוק מסוים בקריאה שנייה ארבעה סעיפים, לכל סעיף הסתייגות, וכל הסתייגות מתקבלת כאן ומשנה לחלוטין את תוכנו של אותו סעיף. יוצא אם כן, שהחוק שעומד לצאת לדרך אינו דומה כלל לחוק שהתכוונו לו. למרות הכול מתקיימת קריאה שלישית. זה פרדוקס, אבל יכול להיות שנונה כפי שנונה פעם יושב-ראש הכנסת הראשונה יוסף שפרינצק, שאם יש אינצידנט נעשה פרצדנט. אם יש הוראה דווקנית בתקנון, אני מוחק את הערתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת שבח וייס וחברי הכנסת האחרים, אני לא מתכוון לפתח על זה דיון. אני רוצה עכשיו לפסוק ולהגיד, מניסיוני כמשפטן, כאזרח, כאדם שיש לו מינימום של היגיון, כאשר יש חוק שעומד להצבעה, אם הוא נופל בקריאה טרומית, הוא לא יכול לבוא לקריאה ראשונה. חוק שעובר מקריאה ראשונה ומגיע לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, אם הקריאה

— הצעת חוק הפעלת רכב (מנועים ודלק) (תיקון מס' 3); התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה; שירותי רווחה, תת־תזונה ורעב בקרב ילדים —

אחרת. נוסף על התקנון צריך גם קצת שכל. אם בקריאה השנייה נופל חוק, אין על מה להצביע. בזה תם הדיון, ואני מודה לכולם.

הצביע על סעיף 129. אני מודה לחבר הכנסת דוד ליבאי, הוא מרגיע בכך גם את חבר הכנסת שבח וייס, מפני שנמצא הסעיף הגואל. אבל אני מודיע: גם לולא הסעיף הגואל לא הייתי פוסק

ה. התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה; * שירותי רווחה, תת־תזונה ורעב בקרב ילדים **

לביגוד ולבילוי. אני מצפה מממשלת הליכוד, שלפחות תיתן לקשיש למות בכבוד ולא למות מתת־תזונה.

זוג מקבל 949 ש"ח לחודש; זוג עם ילד — 1,174 ש"ח לחודש. אין פלא שאנו נתקלים בתופעות של ילדים קטנים העובדים בעבוד פרוטות אחדות ומחפשים אוכל בפחי אשפה. ממש כמו במאה ה־19 בספריו של צ'רלס דיקנס.

סגן שר העבודה והרווחה הרב פרוש ענה בתשובה על הצעה לסדר־היום ביולי 1991, כי במחקר שערך משרדו נמצא כי 80,000 נפש חיים היום במדינת ישראל בתנאי תת־תזונה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
למי הוא ענה?

אליהו בן־מנחם (העבודה):
על הצעה לסדר־היום של חבר כנסת מסוים.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
לי הוא ענה.

אליהו בן־מנחם (העבודה):
אתה חבר כנסת מסוים, מר ביטון.

היום, חצי שנה אחרי, ודאי יש כבר 100,000 נפש החיים בתת־תזונה. אלמלא תשלומי ההעברה — אני מתכוון לקצבאות ולקצבאות הילדים — היינו מדברים היום על 30% מהאוכלוסייה החיים מתחת לקו העוני, כמיליון נפש.

תשלומי המסים הישירים פוגעים בצורה ניכרת בהכנסה הפנייה בעשירונים התחתונים. עשרות אלפי משפחות הצטרפו למעגל העוני כתוצאה משינוי תשלומי המסים. האי־שוויון בחלוקת ההכנסות במשק גובר מדי שנה בשנה. העשירונים העליונים התעשרו על חשבון שכבות הביניים. מצב האי־שוויון בחלוקת ההכנסות בישראל חמור יותר מאשר באירופה.

המוסד לביטוח לאומי הינו המכשיר העיקרי, היחיד, המסייע למשפחות עניות, לצמצום הפערים החברתיים. כל פגיעה בקצבאות אלה מוסיפה אלפי משפחות למעגל העוני. על חצי מיליון הנפשות החיות כבר עתה מתחת לקו העוני, ייתוספו בתוך זמן קצר עשיריני הביניים, הנמצאים כבר עכשיו על סף העוני. מדובר ב־100,000 נפשות נוספות, וזאת, נוסף על יותר מ־75,000 עולים קשישים, שהצטרפו בשנים 1990 — 1991 למעגל מקבלי קצבאות הזיקנה. ומה יהיה על 100,000 ילדי העולים שיתוספו למעגל העוני? ניתן לראות זאת בשכונות המצוקה, כיצד חיים חצי מיליון ותיקים עם ילדים עניים בני עולים חדשים.

ממשלת הליכוד טובה בלפגוע בילדים ובקשישים. לכ־65% מהגמלאים ומקבלי הגמלאות יש הכנסה שהיא מתחת לקו העוני.

עוני הינו נושא שעליו דנה ועדת העבודה והרווחה, והיא הגיעה למסקנות שאותן ריכזה והגישה בראשית קיץ 1991.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר־היום. שני נושאים אחריו לדיון אחד: התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה — של חבר הכנסת אלי בן־מנחם; שירותי רווחה, תת־תזונה ורעב בקרב ילדים — של חבר הכנסת צירלי ביטון. שני החברים האלה יפתחו את הדיון. הראשון הוא חבר הכנסת אלי בן־מנחם, ואני קורא לו. אחריו — חבר הכנסת צירלי ביטון.

אני רוצה להודיע, זה כתוב בסדר־היום: הדיון יימשך עד השעה 18:30. 18:30 יש הפסקה לשאלות, ואחרי השאלות יימשך הדיון בנושא הזה. כך שלא תהיה אי־הכנה, סדר־היום יישמר בקפדנות.

אליהו בן־מנחם (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בתאריך 17 בחודש יולי 1991 העליתי את הנושא: התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה. הודעתי כי אני רוצה להעלות בפניכם את הצד האפל של החברה הישראלית — אותם מאות אלפי ילדים, בני נוער ומבוגרים, שהפכו לנטל כבד על קופת המדינה בגלל שגיאות חזרות ונשנות של ממשלת הליכוד מאז עלייתה לשלטון.

לאחר נאומי ענה נציג הממשלה, סגן השר לענייני הביטוח הלאומי מר הלפרט, ואני מצטט: "הנושא עלה לדיון פעמים מספר, אני מציע להסיר את ההצעה מסדר־יומה של הכנסת".

זו היתה תשובת הממשלה בראשות הליכוד ליותר מחצי מיליון איש החיים מתחת לקו העוני ולמאות אלפי המשפחות משכבות המצוקה. זוהי תשובת הממשלה על בעיית העוני במדינה — הסרת הנושא מסדר־יומה של הכנסת; תשובה זלזולית, שחצנית ופוגעת בכל איש ואיש מהשכבות החלשות.

חלקן הגדול של השכבות החלשות הגיע למצבו היורד אולי בגלל תקציבי עתק שמפלגתו של הרב הלפרט, ואני מתכוון לאגודת ישראל, משנורת מקופת המדינה, ואני מתכוון לתקציבים הייחודיים.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, בישראל חיים היום חצי מיליון נפש מתחת לקו העוני, מהם כ־200,000 ילדים. יותר מ־15% מהאוכלוסייה בישראל וכ־20% מהילדים בארץ חיים מתחת לקו העוני. כ־60% מהאוכלוסייה העוני הם משפחות עם ילדים. כ־60% מהמשפחות העניות הם משפחות עם ילדים, אני מרגיש. כל ילד חמישי במדינת ישראל חי מתחת לקו העוני. חצי מיליון אזרחי מדינת ישראל חיים מתחת לקו העוני, מתקיימים כתנאים מחפירים. אתם מסוגלים לקלוט נתונים נוראים אלה? זה אומר שכל אחד מתוך חצי מיליון האנשים האלה חי בצד האפל של החברה הישראלית.

קצבאות הביטוח הלאומי ליחיד — 633 ש"ח לחודש, לא לשכוב. מתחשיב פשוט של הוצאות מינימליות של קשיש עזירי מתברר, כי אותו קשיש מוציא על מסים, אגרות והוצאות רפואיות כ־380 ש"ח לחודש. נשארים לו 250 ש"ח לאוכל,

* "דברי הכנסת", מושב שלישי, חוב' ל"ח, עמ' 5096.

** "דברי הכנסת", מושב שלישי, חוב' ל"ז, עמ' 4760.

אני מוכן לסייר יחד אתכם בשכונות מצוקה כדי שתראו איך אנשים חיים כבר שנה וחצי בחור שלוליות כוץ עם ילדים חולים. ילדיהם בקושי לומדים בבתי-ספר. אלפים נוספים מסתובבים ללא קורת-גג. כאשר היום גם עולים חדשים גרים באוהלים, כי עברה לגביהם תקופת השנה, וזאת בכרמאל, באשדוד ובמקומות אחרים בארץ. אני מעריך שבתוך כמה חודשים מספרם יגיע למספר הוותיקים, ואולי יותר.

נבנו אלפי קרוונים, וזאת נוסף על 5,400 יחידות הדירור בשטחים. הליכוד השקיע מיליארדים בשטחים בהתנחלויות, באוטוסטרדות שאיש לא נוסע עליהן, וכל זאת על חשבון אותו ציבור חלש במדינת ישראל, אותן שכבות שכאו משכונות המצוקה ואזורי הפיתוח, אלה שמעלים את הליכוד לשלטון כל פעם מחדש.

מי יגור באותם אלפי קרוונים? מישהו חשב על זה? הרי לעולים אסור, כי יש וטו אמריקני. חושבי שכונות המצוקה לא רוצים לעבור לגור בשטחים. למה בונים? מדוע מבזבזים מיליארדים? לא חבל על הכסף? לא היה עדיף להשקיע את הכספים האלה בהקטנת הפערים בחברה הישראלית?

אנחנו שומעים בזמן האחרון הרבה מאוד על עולים שיורדים. חלקם חוזר לברית-המועצות וחלקם מהגר לאירופה ולאמריקה. הממשלה מרבחת על 2,000 עולים, אך היא אינה מפרסמת נתונים מדויקים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

עם כל ההערכה והכבוד שיש לי אליך, באמת לבך שותת דם בנושא השכונות, אתה יודע שאתה היחיד מהשכונות שלא עבר לליכוד?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה יודע למה? כי אתה היחיד שלא מקבל משכורת ממינויים פוליטיים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ריבלין, בדרך כלל אני מאפשר קריאת ביניים, אבל הפרעת לו להגיד את מה שכלבו בהערה די צנינית.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני רואה אותו כנציג אותנטי של הליכוד.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

חבר הכנסת ריבלין, אתה, כיושב-ראש אגף הארגון בכית'ז'בוטינסקי, בוודאי יודע כמוני, שהליכוד התחיל לאבד מכוחו האלקטורלי בשכונות ובאזורי פיתוח. אם אתה לא יודע, אני אלמד אותך.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לא בגלל יהודה ושומרון.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

גם בגלל ההשקעות האדירות בשטחים על חשבון השכבות החלשות. האנשים לא מטומטמים. אפשר "לעבוד" עליהם חלק מהזמן, אי-אפשר "לעבוד" על אותן שכבות כל הזמן. אתם, שקיבלתם את הקולות, חייבים גם לדאוג לאותם אנשים. בוא תראה איך אנשים חיים בתוך אוהלים. אתה יודע את זה, חבר הכנסת ריבלין, כי גם אתה רגיש.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אי-אפשר לרמות את האנשים כל הזמן.

הוועדה קראה להקמת ועדת שרים מיוחדת לצמצום הפערים ולבלימת העוני. היא הדגישה את הקשר ההדוק שבין האבטלה לבין עוני, וראתה בצמיחה הכלכלית ובבלימת האבטלה כמשק פתרון. ועתה אנו מתבקשים לאשר תקציב אשר אין בו כלל התכוונות לאתגר הצמיחה וליצירת תעסוקה. נוסף על כך, יש בו פגיעה חמורה נוספת בתחום החברתי, ובמיוחד בשכבות הביניים. מה אתם מנסים לעשות, להוסיף עוד מיליון נפש מתחת לקו העוני?

בתקציב המוצע אין כל תכנון כלכלי-חברתי ולא בשורות טובות בתחום התעסוקה. זאת מאחר שהבנייה וגידול צורכי הביטחון לא מותירים תקציבים לפתרון הבעיות האמיתיות של מדינתנו, לא הבעיות החברתיות, לא בעיות החינוך, לא שיפור המצב הכללי — כלום.

האם לא עדיף להשקיע היום בחינוך ובדירור מאשר להשקיע בעתיד במסודות סעד, בבתי-משפט ובבתי-סוהר? אני זוכר תקופות אחרות, תקופות שבהן ילד לא היה נטל על אביו כאשר הוא הלך ללמוד. אני מדבר על עצמי, בשכונת כפר-שלם בדרום-תל-אביב. כאשר אני למדי קיבלתי ספרים, מחברות, עפרונות, ביגוד, אוכל, שירותי בריאות, הכול חינם. גם אז היתה ממשלה, רק ממשלה בראשות המערך. אז צמצמו פערים בחברה הישראלית. אז עזרו באמת למי שצריך היה לעזור. מה שקורה היום עם חוק "חינוך חינם", להחזיק היום ילד בבית-ספר זה כמו להחזיק אוטו. הילד הפך נטל על האבא. ילד צריך היום לשלם מס שכלול, מס ועד; מס כיתה, ספרים, מחברות, עפרונות, היסעים, אינטגרציה חדישיונית. אנו מגיעים למצב שהילד לא יכול ללמוד, והחטא היחיד שלו הוא שלאבא אין כסף. מדוע אי-אפשר אחרת? מדוע לא לחזור לתקופה אחרת? אולי באמת צריך להחליף את השלטון, אולי המצב ישתפר והפערים יוקטנו.

אתמול התבשרנו כי הממשלה בישיבתה דנה במבחן ההישגים הארצי. רק תוצאות מחפירות שכאלה יכלו להביא את הממשלה לדון בנושאים החשובים באמת. בנושאי מדיניות חוץ וביטחון יש לממשלה זמן לדון בלי סוף, אבל נושאים כפערים חברתיים, התרחבות מעגל העוני, חינוך, תמיד נשארים כשולי החדשות, בשוליים.

תוצאות המבחנים מחזקות את האזהרות שהשמעתי מספר רב כל כך של פעמים מעל כמה הכנסת. החינוך של היום הינו פגיעה בביטחון של מחר. עדיף להשקיע היום בחינוך מאשר להשקיע מחר בבתי-סוהר.

בשנים 1990—1995 צפויים לעלות לישראל כמיליון עולים. אחד התחומים העיקריים שיושפעו מגל העלייה הוא מערך הביטחון הסוציאלי. השפעת העלייה תתבטא בשני מישורים: האחד — השפעות הנובעות מהשינויים בגודל האוכלוסייה ובמבנה הדמוגרפי; השני — השפעות מהתמורות הכלכליות-החברתיות שיתרחשו עקב העלייה ההמונית.

הממשלה שנבחרה בקולות העם, בקולות הליכוד ובקולות השכבות החלשות בערי הפיתוח ובשכונות, בעיקר בקולותיהם של בני השכבות החלשות, מזלזלת ופוגעת שוב ושוב באותן שכבות. אלפי זוגות צעירים מחוסרי דיור חיים עם הוריהם, מאות זוגות מתגרשים כדי להיטיב את תנאיהם וכדי להגיע לבית, כי אשה גרושה, תנאיה עדיפים על אלו של זוג נשוי או של חיילים משוחררים. אלה האבטורדים במדינת ישראל.

זוגות צעירים חיים בכדונים ובאוהלים כבר חורף שני. מעל שנה וחצי, ועדיין לא נמצא פתרון דיור נאות לבעיותיהם.

הם הולכים לשווקים לאסוף ירקות ופירות. כולנו יודעים זאת, ומדובר בעולים חדשים שאנחנו צריכים לקבל במדינת ישראל.

עקרון יסוד בחזרת ישראל הוא: צדק צדק תרדוף. כל עוד יש במדינת ישראל ילד אחד רעב, או קשיש אחד רעב, אות הוא שהצדק נרמס. ואם הוא נרמס, הוא נרמס עליידי הממשלה. טוב תעשה הממשלה אם תפעל מהר מאוד בעניין זה וחקים ועדת שרים לענייני רווחה, שתפעל במהירות הגדולה ביותר כדי להביא לשוויון אמיתי ולצדק חברתי כדי שבעתיד תהיה לנו חברה טובה עם ביטחון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת אלי בן-מנחם. אני קורא לחבר הכנסת צ'רלי ביטון.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צר לי אבל אני רוצה לשאול שאלה גם את חברי הבית וגם אותך, אדוני היושב-ראש: מה ערכו של הדיון פה כאשר המליאה ריקה, כאשר השר המופקד על נושא הרווחה, ראש הממשלה בכבודו ובעצמו, לא נמצא פה, לא מכבד אותנו ולא בא לומר לעם מה שיש לו להגיד בנושא הזה? יתירה מזאת, גם סגנו, סגן שר העבודה והרווחה, לא מצא צורך לבוא ולהתדיין אתנו בנושא הזה. אני לא רוצה לפגוע בכבודך, אדוני סגן השר במוסד לביטוח לאומי, מר הלפרט. צר לי ששולחים אותך להשיב על הצעות לסדר-היום בנושא שאתה לא אחראי לו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני ארבעה חודשים העליתי את ההצעה לדרון ככנסת בנושא הרעב והתת-תזונה בקרב ילדים. היום, סוף סוף, מתבשר הבית שמתקיים דיון. בינתיים, חברי הכנסת, בארבעת החודשים שחלפו, נוספו עוד כ-7,000 ילדים רעבים, זאת בהנחה זהירה מאוד. אם אתם זוכרים, חברי הכנסת, סגן השר פרוש השיב להצעה שלי, וציטט את דבריו חבר הכנסת אלי בן-מנחם. הוא אמר שמתוך הבירורים שנעשו במשרדו, התברר לו שיש רק 80,000 איש שאפשר להגגירם — כך הוא אמר — כסובלים מתת-תזונה.

חברי הכנסת, אני הבאתי נתונים מבוססים מתוך הרוח של המוסד לביטוח לאומי על 200,000 ילדים רעבים. אני מוכן להניח, לצורך הדיון, כי המספר הוא רק 80,000. כפי שאמר סגן שר העבודה והרווחה, חברי הכנסת, גם המספר הזה מזעזע דיו ומחירי דיו. אבל אז אמר לי סגן השר פרוש, בתשובתו על הצעתי, כי הצלחתי לזעזע בדברים שאמרתי מעומק הלב. צר לי לומר, שאני לא רואה את התוצאות המעשיות של הזעזוע הזה. עם כל ההערכה שיש לי לדבריו של סגן השר פרוש, אני חייב לשאול אותו, כיצד בא לידי ביטוי הזעזוע שלו מהדברים שאמרתי אז? האם במליאה הריקה הזאת? האם בכך שראש הממשלה, שהוא ממונה על הנושא הזה, לא נמצא בבית הזה כדי להשיב לנו? האם בכך שסגן שר העבודה והרווחה לא נמצא פה?

חברי הכנסת, מאז עלה הנושא הזה כאן נפתחה שנת הלימודים. אולי חברי הכנסת לא זוכרים, אבל מתברר שעלות של ילד בבית-ספר מגיעה ל-1,500 שקל לשנה. מתברר שההורים נדרשו לרכוש ספרים לילדיהם בסכום ממוצע של 250 שקל, כאשר הורים לשלושה ילדים, למשל, נאלצים להוציא 750 שקל.

בהקשר זה אני רוצה להזכיר את הזעזוע שעבר עלינו לפני שבוע, כאשר פורסם הסקר בנושא הבנת הנקרא בכיתות ד'ה'. התברר שאנחנו מגדלים דור של בורים ועמי-ארצות במערכת החינוך שלנו.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אני מעריך שבכחירות הקרובות, הליכוד יקבל שוב מכה, כי הם מרגישים שהליכוד "עובר" עליהם. מספיק עם זה.

לפני כשבוע סיירתי יחד עם עוד כמה חברי כנסת במלון "שלום" בירושלים. גרות שם עשרות משפחות של מחוסרי דיור בחדרים קטנטנים. חיות שם עשרות משפחות של עולים, אני לא אומר מאות, אני אומר עשרות, בתת-תנאים, עם גזייה קטנה ומבשלים בחדרים. אותם אנשים כבר שנה וחצי חיים בתת-תנאים, חיים בבדונים בתת-תנאים. האם הליכוד לא יכול לפתור, ריכונו של עולם, בעיה של כמה מאות משפחות כאלה במדינת ישראל? הרי הגיעו אלפי קרוונים, הרי יש דירות, מדוע לא לפתור את הבעיה הזאת? אני בטוח שהבעיה הזאת מכאיבה לך בדיוק כמו שהיא מכאיבה לי. פניתי לשר, השר הבטיח — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

איוז מדינה נותנת תנאים כאלה?

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אני עכשיו לא מדבר עם המפלגה הליברלית. את הקו שלך אני יודע, חבר הכנסת ויינשטיין. למפלגה הליברלית יש קו ברור, אתה אני לא מתעסק, זו לא האידיאולוגיה שלי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

המעצר שם אותם במעברות.

אלי דיין (העבודה):

ראובן ריבלין (הליכוד):

מלון חמישה כוכבים.

אלי דיין (העבודה):

עכשיו שמים אותם בקרוונים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אתם מחייבים אותי להוסיף שתי דקות לחבר הכנסת אלי בן-מנחם.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

בפגישה של כמה חברי כנסת, בשבוע שעבר — אגב, הנושא יעלה מחר כמליאת הכנסת עליידי חברי הכנסת צ'רלי ביטון ושלמה דיין — התברר לנו שהרכבה מאוד עולים חדשים חזרו לברית-המועצות, הרכבה מעבר למספרים שהממשלה מפרסמת. כלומר, אנחנו נמצאים היום בבעיה קשה מאוד: הממשלה מסתירה את נתוני הירידה של העולים החדשים. כלומר, אנחנו חיים בבעיה וצריך לפתור אותה. הם יורדים, כי אין להם עבודה, אין להם תעסוקה. מהנדסים עובדים בטאטוא כבישים. אני מבין שיש בעיות, אבל, ריכונו של עולם, אם אנחנו קולטים עליות כל כך גדולות, אני מציע לליכוד: תפסיקו את המריבות על שטח כזה או אחר, תתחילו להשקיע כספים בקרב השכבות החלשות ואל תפעלו רק על-פי אינטרסים כוחניים פנימיים בתוך הליכוד, כמו פעולה של שר זה כנגד שר אחר, כי מחר יש ועידה של הליכוד. תתחילו לדאוג באמת לאותן שכבות.

רבתי, יש רעב בארץ. מי שלא ראה זאת, אני מציע לו לרדת מהאולימפוס, שהוא הכנסת, ולהתחיל לסייר בשכונות המצוקה ובאזורי הפיתוח. יש רעב. אני יודע שיש רעב. אמר זאת גם סגן השר פרוש. העניים הוותיקים גרים עם העולים החדשים. אני רואה את העולים החדשים מוכרים את מעט הרכוש שהם באו אתו כדי לקנות אוכל. ואם זה לא מספיק להם,

רענן כהן (העבודה):

יש לך עכשיו סגן שר הסברה, אולי הוא יסביר.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

— וזה הרבר שיעכב את אישור תקציב המדינה.

אני פונה כאן אל חברי הכנסת החרדים ואל חברי הכנסת הדתיים מן המפד"ל ואומר לכם: אני לא יודע בדיוק מה הם התנאים ומה הדבר שיכול לגרום לכך שהמשיח יבוא מייד, לפי מה שכתוב במקורות. אבל אני בטוח שהמשיח היה בא מייד אילו אתם הייתם מתקוטטים עם הממשלה הזאת על תקציב לילדים רעבים ומסרבים להצביע בעד התקציב בלי פתרון הבעיה הזאת, במקום לריב על הכספים הייחודיים.

אני בטוח שבשמים בוכים היום על הילדים האלה, ואלוהי ישראל בכבודו ובעצמו מזדעזע כשרכבות ילדים בישראל מבקשים לחם, רעבים, ואינם יכולים, כמובן, גם להכין את הנקרא. כשאני מנסה לקרוא את ספר התקציב, חברי הכנסת, אני אומר לכם שגם אני אינני מבין את הנקרא, אינני מבין את העיוות, אינני מבין את ההתעלמות.

ההוצאה התקציבית בשנים 1990 — 1991 ירדה ב-25% ביחס לגידול במספר התלמידים. הירידה הזאת נמשכת והולכת בכל העשור שבין 1980 ל-1990. אני לא מבין איך סגן השר פרוש אמר שיש שיפור. אולי הוא מודד את השיפור לפי אותם קריטריונים שהוזכר בדבריו לעיתון "מעריב", שקו העוני, במיוחד של ילדים, נתון לפרשנויות. איך הוא אמר? — "למשל, 75% מהילדים המוגדרים מתחת לקו העוני, שרוכס מהמגזר הערבי, אינם בהכרח עניים, כי היהודים אינם יכולים להבין מדוע הם מעדיפים לישון על הקרקע — — — לא מדובר כאן בעוני, אלא בהרגלים — — —".

אני רוצה לצטט מתוך אותה כתבה בעיתון "מעריב" את ההגדרה של קו העוני, כפי שרואה אותה ילד בן 11 מתל-אביב. אני מצטט, אדוני סגן השר: "כל פעם" — אומר הילד האומלל הזה — "שמים לי פחות מרוב שוקולד. אני ואחותי אוהבים הרבה שוקולד על הלחם" — להמתיק את החיים המרים האלה — "אבל אמא אומרת שזה יקר ושנשאר לאחר כך". ואיך מגדיר הילד הזה את עצמו? הוא אומר: "אני לא ילד רעב, אבל הרבה פעמים הבטן שלי מקרקרת". חברי הכנסת, כך הוא אומר, הילד הזה, אני חושב שהמשפט הזה של אותו ילד בן 11 מתל-אביב, שהוא משפט מדהים, הוא הקולע ביותר לדברים שאמר סגן השר פרוש ולדברים של כל אחד האומר לנו: תלוי איך מגדירים רעב, מה זה ילד רעב. ככה אפשר להגיע ל-200,000 ילדים רעבים — — —

רענן כהן (העבודה):

יושב־ראש ועדת הכספים נכנס עכשיו, והוא מבקש שתחזור על אותם דברים שאמרת זה עתה על-אודות המשיח — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני מוכן, והוא יודע אותם.

אדוני היושב־ראש, לפי אותן הגדרות משופרות של השר פרוש אני מסכים לקבל את המספר של 80,000 ילדים רעבים. וההסבר לכך הוא פשוט, חברי הכנסת: אני מדבר על ילדים רעבים, וחבר הכנסת פרוש מחלק אותם לילדים רעבים, ולילדים שאינם רעבים ורק הבטן שלהם — איך הוא אמר, הילד האומלל הזה? — מקרקרת לפעמים.

חברי הכנסת, אני מבקש לומר כאן, ואני מבקש ומתחנן

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מזמין את סגן השר פרוש, את ראש הממשלה ואת חברי הכנסת לנסות ולדמיין כמה תלמידים מתוך אותם 40% שאינם מבינים את הנקרא סובלים מתת־תזונה.

רענן כהן (העבודה):

האם אתה יודע מה התחזית לשנה הבאה?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

התחזית לשנה הבאה ידועה לי.

לבי לבי לממשלה הזאת, שאינה מסוגלת, אינה מעוניינת, אינה רוצה ואף אינה מתכוונת אפילו להתחיל לפתור את הבעיות. קבעו דיון על החינוך. אני מבין אותם על כך, גם זה חשוב. אבל מה עם דיון על נושא העוני, על 80,000 ילדים רעבים — ואני מתייחס למספרים שהביא סגן שר העבודה והרווחה? האם מישור העלה על דעתו שיש צורך בדיון בממשלה בנושא הזה?

חברי הכנסת, כמה מן הילדים האלה שסובלים מתת־תזונה נמצאים בין אלה שאינם מבינים את הנקרא? אני חושב שלא ימצא כאן אדם שלא יסכים אתי, שאין צורך במחקר מעמיק כדי לקבוע שיש חפיפה ולא סתם קשר בין רעב ותת־תזונה בקרב הילדים לבין אי־הבנת הנקרא ואי־ידיעת חשבון בקרב תלמידי כיתות ד'ה'.

אדוני היושב־ראש, אני רוצה לצטט דברים שאמרה מזכירת איגוד העובדים הסוציאליים: "ראיתי הרבה דברים במסגרת העבודה שלי, ואת הכול אפשר לסבול, חוץ מהמבט בעיניהם של אותם ילדים שחיים מתחת לקו העוני. כאשר אני מגיעה לבתים כאלה לביקורי בית, אני חוזרת מזועזעת. להיות ילד שחי מתחת לקו העוני, זה אומר לכאורה ב-1 בספטמבר לבית־הספר בלי ספרים, לספוג עלבונות של המורים בפני כיתה שלמה. מצביעים על הילד האומלל הזה ואומרים לו: למה לא קנית ספרים? זה גם אומר לא לצאת לטיול השנתי, כי אין כסף לשלם עבורו".

חברי הכנסת, כבר אמרתי בדיון הקודם שנאמר: "היהיה בכני עניים שמהם תצא תורה". הדברים האלה נאמרו בתקופות אחרות, כאשר לימוד תורה ולימוד בכלל היה ערך עליון, והממסד של הקהילה או של העם בישראל נתן דרגת עדיפות עליונה לחינוך, גם בקרב בני עניים, ובמיוחד בקרבם.

היום, למרבה הצער, הממשלה בישראל מדרגת את החינוך כתחתית הסולם. לכן הוספתי ואמרתי, ואני חוזר על כך שוב: תזיהרו בכני רעבים, תזיהרו, כי מהם יצאו מרידות, שנאה וזעם, ואפילו אלימות, חברי חבר הכנסת דן תיכון.

לפני שנגיע לעניין החינוך אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, ולסגן השר פרוש, שלצערי לא נמצא פה, שאני מדבר על רעב, על תת־תזונה של ילדים בישראל.

ומה הפתרונות שמציע לנו משרד העבודה והרווחה כדי לתת לחם לאותם ילדים רעבים? אמר סגן השר פרוש באותו דיון, כי הוא הושיב צוותים של מומחים בנושאים האלה, וכשיגיעו לסיכומים, יביאו אותם אל ראש הממשלה ואל שר האוצר. איפה אותם צוותים, איפה אותם מומחים, איפה החומר, איפה סגן ראש הממשלה ואיפה סגן השר פרוש?

בינתיים, חברי הכנסת, עסוקים גם סגן השר פרוש וגם ראש הממשלה, כמה? — בכספים הייחודיים, ולכן גם לא היה כאן היום דיון על התקציב — — —

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אתה זוכר אולי מי היה זה שוויתר על קצבת הילד הראשון?

יאי צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למה אתה פוגע בפצעים פתוחים?

אליהו בן-מנחם (העבודה):

תגיד: אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

המתן רגע, תחילה השבתי על קריאת ביניים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני להודות לחברי הכנסת שיוזמו את העלאת נושא העוני לדיון במליאת הכנסת. אין ספק שזהו נושא חברתי-כלכלי ראשון במעלה, ויש לדון בו בכובד ראש.

העוני ומצבם של האזרחים הנמצאים במצב כלכלי קשה מחייבים דיון ופתרון, ואין זה משנה אם מגדירים את מצבם "מתחת", "ליד" או "מעל" לקו העוני. הבעיה אינה עניין של סטטיסטיקה ולא של ניירות-עמדה. מדובר באנשים חיים, במשפחות הנאלצות להתמודד עם קשיים כלכליים ונמצאות במצב חברתי לא קל.

אבל, בכל הכבוד, אני סבור כי צריך להציג תמונה מאוזנת של המצב, ולא להיסחף לקיצוניות. חבר הכנסת אליהו בן-מנחם דיבר על חצי מיליון איש החיים כיום מתחת לקו העוני, מתוכם 200,000 ילדים, כ-100,000 איש החיים בתחתיונה. הוא הוסיף עליהם 100,000 ילדי עולים —

אליהו בן-מנחם (העבודה):

80,000, ואמר זאת חברך לסיעה, חבר הכנסת פרוש. וזה גם הופיע בכל העיתונים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת בן-מנחם, אתה לא אוהב שמפריעים לך. אני מבקש ממך. אני ראיתי שלא יפריעו לך בזמן שנאמת.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

— והשמיע תחזית קודרת לגבי עוד 170,000 איש האמורים להיכנס למעגל העוני בישראל.

חבר הכנסת צ'רלי ביטון דיבר על רעב בקרב ילדים ומבוגרים, ועל כך שבישראל יש מאות אלפי ילדים מתחת לקו העוני, ילדים רעבים, על תחתיונה וכולי. אין ספק שהמספרים הללו מכאיבים לכולנו. כל מי ששומע אותם יודע, שאין אלו מספרים תיאורטיים. מדובר באנשים חיים. אם יש רכבות משפחות עניות, משמע שבכל אחת מהן חיים אב, אם וילדים במצב כלכלי חמור. אלו בחלט מספרים מזעזעים ביותר. אבל יורשה לי, כסגן השר הממונה על המוסד לביטוח הלאומי, להעלות כמה עובדות שיש בהן כדי לאזן את הדברים ולתת תמונה אמينة ונכונה יותר של המצב.

חברי הכנסת, לצערנו הרב יש עוני בישראל, אבל אין רעב בישראל. וגם אם עדיין — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני סגן השר, אני פשוט לא רוצה להפריע לך, אבל תיקח את אנשי משרדך ואת חברי הכנסת לסיור בערים ברורים-הארץ, ותראה מה זה רעב.

לפניכם: אל תעשו אתם את ההבחנה בין ילדים רעבים לבין ילדים שהבטן שלהם מקרקרת לפעמים. אני מסרב בכלל להתייחס לרעבים החמורים שצוטטו מטעמו של סגן השר פרוש, כאילו הילדים הערבים מעדיפים לישון על הקרקע, כי הם רגילים לכך. אני עדיין מעדיף לחשוב שכל אדם שפוי, וגם הערבים הם בכלל אדם בעיני, כמוכן, מעדיף לישון על מיטה ומזון — כאשר אינו נמצא בטיול שנתי על חוף הכינרת, כמוכן. אני אומר, שכל מי שחושב ואומר אחרת הוא במקרה הגורע, אם תרצו, חברי הכנסת, גועז, ובמקרה הטוב — טיפש. ואני לא חושב שחבר הכנסת הוא טיפש, בשום פנים ואופן.

חברי הכנסת, במהלך השנים 1990 — 1991 ירדו עוד יותר התקציבים המוקדשים לרווחה ולחינוך ביחס לגידול במספר התלמידים ובאוכלוסייה. הסיבה לכך היא, שמרבית הגידול בתקציבים בתחומים אלה הופנה לצורכי קליטת העלייה ולשיכון לעולים החדשים, כ-300,000 עולים שהגיעו בתקופה זו.

וכאן, חברי הכנסת, דברי מתקשרים לנושא שהעלה ידידי חבר הכנסת אלי בן-מנחם, ועליו הוא דיבר כאן. אני הגשתי הצעת חוק, אדוני היושב-ראש, שכמוכן לא עברה גם בקריאה טרומית, ומטרתה היתה לקבוע שוויון בזכויות, בהנחות ובפטורים המוענקים לעולים חדשים — שיינתנו לא רק לעולים חדשים, אלא גם לשאר אזרחי המדינה. שסוף סוף יהיה שוויון מוחלט בין שתי האוכלוסיות.

אני אומר, שלדעתי אסור להפלות בין ילדים של עולים חדשים לבין ילדים של תושבים ותיקים. הרצון לקלוט את העלייה והמאמץ הלאומי המוקדש לכך לא יכולים לבוא על חשבון כל אותם ישראלים שנולדו כאן לעוני ולרעב. אי-אפשר לעשות אפליה, ואני טוען היום ותווד וטוען במפורש, שיש אפליה לרעה, אדוני סגן השר, של ישראלים, מבוגרים וילדים, זקנים וטף, לעומת עולים חדשים. ואני לא משלים עם האפליה הזאת ולא מקבל אותה.

מובן שאני לא מעלה על הדעת, חלילה, שעולים חדשים צריכים לרעוב ולסבול תחתיונה, אבל אותם רכבות ילדים הסובלים מתחתיונה, גם לפי דבריו של סגן השר פרוש, אינם יכולים להתנחם בקליטת העלייה. ואני אומר לכם, שכאן נוצרת מציאות הגורמת לשנאה בין חלקים בעם.

חברי הכנסת, מציאות זו גורמת לשנאה ולניכור בין ישראלים ותיקים לבין עולים חדשים, והכי גרוע — לתסיסה חברתית, שיכולה להתפתח שוב לאלימות קשה נוספת התקופה של "הפנתרים השחורים", אם אתם עדיין זוכרים אותם. יש כאן בוודאי עוד כמה חברי כנסת שעדיין זוכרים אותם. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. חברי הכנסת, סגן השר מבקש לדבר בשם הממשלה. בבקשה.

יאי צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

אולי. כולנו תקווה ותפילה.

יאי צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת צבן, כולנו תקווה ותפילה בעניין הזה.

אליהו בן־מנחם (העבודה):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ביטון, חבר הכנסת בן־מנחם, אפשרתי לכם להגיד את כל מה שהיה על לבכם. אני מבקש שתאפשרו לסגן השר לדבר. כך לא נקיים דיון מסודר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה אי־אפשר לשאול שאלה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מאפשר לך בסוף דברי סגן השר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — משום שהם שבעים או רוצים להתעשר, או שהם פשוט רעבים?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חבר הכנסת ביטון, משפחה שחיה על קצבת ביטוח לאומי ומשתמשת בכסף לצורכי מזון — הילדים שלה לא רעבים ללחם. הם יכולים לקנות לחם ומרגרינה וחלב וירקות ופירות. יש סל מזון גם לאלה המתקיימים על קצבת ביטוח לאומי.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

הם צריכים לשלם חשמל — — —

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אין רעב. לצערנו, יש כאלה שמנצלים את הכספים למטרות אחרות — שם הילדים באמת רעבים ללחם.

אליהו בן־מנחם (העבודה):

מה זה "מטרות אחרות"?

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אבקש לשאול שאלה ברשות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני פונה אליכם, הנושא הוא רציני ומרגש את כולנו. על־ידי קריאות הביניים אנחנו מורידים מרמת הוויכוח והרצינות. סגן השר מדבר. אם בסוף דבריו תהיה למישהו שאלה ספציפית, אפשר לשאול. אבל כולכם, כל אלה שמדברים, רשומים לרשות הדיבור, למה להפריע?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

גם אם עדיין יש עוני במדינת ישראל — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אבקש לשאול שאלה ברשות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

שאלה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

לא עכשיו, בסוף דברי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רק בסוף. אני מבקש שקט עד שסגן השר יסיים את דבריו.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

גם אם עדיין יש עוני בישראל, הרי הוא ירד. בגין קצבאות הביטוח הלאומי, יחסית לאוכלוסייה, מ־14.1% ב־1988 ל־12.8% ב־1989. כ־85% מכלל המשפחות הקשישות שהן מתחת לקו העוני נחלצו ממנו לאחר תשלומי קצבאות הזיקנה.

נכון שירידה זו עדיין איננה פותרת את הבעיות של אלה שנשארו עניים, אבל מי שחושב על המספר העצום שכל עשירית אחוז בחישוב זה מייצגת — יוכל להבין באיזה הישג מדובר: הישג שפירושו הוא, כי אלפי משפחות הגיעו לרווחה כלכלית ויצאו ממעגל העוני.

אליהו בן־מנחם (העבודה):

אולי תאמר לנו במספרים, כמה ילדים יש מתחת לקו העוני?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת בן־מנחם, אני מתחנן לפניך בשם הנושא שאתה העלית: תן לדבר.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

שנית, אני רוצה לומר שעוני זה נושא יחסי. לא תמיד תלוש המשכורת מציג נאמנה את המצב הכלכלי של משפחה בישראל.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מה כן מייצג? לא התלוש, לא הבטחת הכנסה, לא חשמל, לא מקרר, לא כלום — מה כן מייצג?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, כמה פעמים אני צריך לבקש ממך?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אי־אפשר להטיח סתם האשמות כלפי המדינה ולתלות בה את הקולר בכל נושא. צריך לזכור כי בישראל משלמים דמי אבטלה והבטחת הכנסה לשכבות המצוקה, כפי שאפרט עוד בהמשך דברי, ויש דאגה שאיש לא ירעב ללחם ויוכל להתקיים בצורה סבירה.

נכון שיש מידה מסוימת של עוני, אבל רשויות המדינה פועלות למנוע את התרחבותה ולצמצם אותה ככל הניתן.

הממשלה פועלת ללא הרף להגדלת הצמיחה במשק. ב־1991 גדל מספר המועסקים במדינה כ־93,000 נפש, לעומת גידול של 35,000 נפש ב־1990. אגב, תופעת האבטלה, בשיעור דומה, קיימת בימים אלה במדינות רבות, בגלל המיתון הכלכלי הפוקד את העולם כולו.

השר לענייני ביטוח לאומי באוסטרליה, שאותו אירחתי בעת שביקר בארץ לפני כחצי שנה, סיפר לי — — —

אליהו בן־מנחם (העבודה):

הוא מדבר על העולם, לא על הארץ.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

— — — כי אף שלא רצו יש משאבים ומחצבי טבע רבים, ואף שזו מדינה עשירה — בכל זאת האבטלה שם מגיעה לשיעור של 9.5%. זהו מספר משמעותי לנוכח כמות האוכלוסייה באוסטרליה, הגדולה פי כמה מאשר בישראל.

מיליארדי שקל במחירי 1991, שהם כ-18% מכלל התשלומים שהמוסד ישלם בשנה זו. כ-60%—70% מגמלאות אלה ימומנו על-ידי אוצר המדינה.

רמת ההכנסה שתובטח לעולים אשר ייכנסו למערכות השונות של הבטחת הכנסה באמצעות הביטוח הלאומי תהיה שווה, פחות או יותר, להכנסת קו העוני, בדומה לרמה המובטחת לאוכלוסייה ותיקה בארץ. בעתיד הקרוב יחול שיפור נוסף בטיפול בעולים החדשים במטרה למנוע כפילויות, לצמצם ביורוקרטיה ולתת להם שירות מידי.

התיקונים המוצעים הם: הענקת הזכות לגמלה להבטחת הכנסה מקץ שנה לעלייתם, במקום שנתיים כיום; הענקת הזכות לגמלת סיעוד כסמך לעלייה ארצה במקום תקופת המתנה של שנה הנהוגה כיום; וכן תשלום גמלת נכות כללית לנכים קשים כסמך לעלייה, במקום תקופת הכשרה בת שנתיים הנהוגה כיום.

המוסד לביטוח לאומי מחמיד במאמציו לקיים שורה של פעולות ניסיוניות ליצירת דגמים משמעותיים ליצירת מקומות עבודה חדשים. בימים אלה יוחל בהקמת פרויקט נסיוני, שנועד להעסיק במחנות צה"ל מובטלים בעלי מקצועות הנחוצים לצה"ל, כתחליף לימי מילואים של אנשים הדרושים לסקטור האזרחי.

כד בבד חלו כמה שינויים בחוק ביטוח אבטלה, כגון חובה על מובטלים צעירים לקבל כל עבודה המוצעת להם, חיובם לקבל עבודה המוצעת להם גם אם המרחק ממקום מגוריהם הוא רב.

חברי הכנסת, אני מודאג מפגיעה בשכבות הביניים כתוצאה מהחמרה בכללי הזכאות לקבלת קצבת ילד ראשון וילד שני. פעלתי בנושא זה ואפעל גם להבא כמיטב יכולתי כדי לצמצם את הפגיעה, תוך חתירה לחלוקה צודקת יותר של הנטל על הציבור.

חברי הכנסת, למערכת הביטוח הלאומי יש השפעה רבה על חלוקה שוויונית יותר של ההכנסות במשק. לדוגמה, 47% מכלל הגמלאות ששולמו ב-1989 הועברו לשני העשירונים התחתונים, ורק כ-7.5% מהם הועברו לשני העשירונים העליונים. יוצא כי דווקא אלה האחרונים נושאים בנטל העיקרי של תשלום דמי ביטוח לאומי.

אני חייב להדגיש, כי בשנת 1990, כמו בשנים קודמות, הושם דגש מיוחד בשמירת ערך הקצבאות ובהגנה על רמת חייהם של מקבלי הקצבאות.

בשנת 1990 בוטלו אומנם באורח חד-צדדי על-ידי האוצר ההסכמים בדבר שיטות העדכון המיוחדות של קצבאות הזיקנה והשאיירים, אך מנגנוני העדכון המעוגנים בחוק, יחד עם ערכונים חד-פעמיים, מנעו שחיקה גדולה בקצבאות. קצבת הזיקנה, לדוגמה, עומדת על רמה של 15.7% מהשכר הממוצע במשק, וזה שיפור לעומת מה שהיה בעבר.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
כמה זה בשקלים לפנש?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

בערך 650 שקלים. השחיקה הריאלית ביתר הקצבאות קטנה וגמוכה משחיקת השכר במשק. עם זאת, נוכח השחיקה המסוימת בקצבאות, אני מקווה שהממשלה תפעל לשמירה על רמתן הריאלית כדי לא לפגוע בשכבות החלשות.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
כמה מקבל מובטל באוסטרליה? מובטל באוסטרליה מקבל יותר משכר של מנהל חשבונות בארץ.

הי"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת צירלי ביטון, אם תשב ליד חבר הכנסת אלי בן-מנחם יהיה פה יותר רעש. אם אתם רוצים להתייעץ, תצאו מן האולם. אני מבקש מאוד לקיים דיון מסודר. הנושא ממש רציני, מתייחסים אליו ברצינות, אל תפריעו.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
מישהו אחר מזלזל בנושא. מביאים לדוגמה את אוסטרליה. עוד מעט יביאו את ניקרגואה. מדובר על ישראל.

הי"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת אלי בן-מנחם, אתה הבאת דוגמאות. סגן השר מביא דוגמאות, כל אחד רשאי להביא דוגמאות משלו. בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בדרך לאוסטרליה עוברים את כנגלה-דש.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

תאמין לי, חבר הכנסת צבן, שהמיתון והאבטלה בכל העולם הם לא הרבה יותר נמוכים מהאבטלה במדינת ישראל. שקלטה בשנתיים האחרונות 400,000 עולים חדשים. בין שתוצאו ובין שלא תוצאו להודות בכך, קיימת מציאות של אבטלה בכל העולם. אני רוצה לראות איזו מדינה בעולם היתה יכולה להתמודד בהצלחה גדולה יותר ממדינת ישראל, כאשר היתה צריכה לקלוט 10% נוספים על האוכלוסייה שלה. אני רוצה לראות איך ארצות-הברית היתה מתמודדת עם הבעיה הזאת, אילו היתה צריכה לקלוט בתוך שנתיים 25 מיליון איש.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
על חשבון מי?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חבר הכנסת צירלי ביטון, אני יודע שאתה נגד העלייה, אתה אומר זאת כל פעם. אבל יש חברים שהם לא נגד העלייה. יש כאלה שרוצים שהעלייה תמשך לכאן.

א-אפשר שלא להביא בחשבון, כי בישראל נקלטו בשנתיים האחרונות כ-400,000 עולים חדשים, מסופקני אם יש עוד מדינות בעולם שהיו מסוגלות להתמודד עם הגדלת מספר תושביהן במהירות ובכמות כזו.

הקליטה מחייבת היערכות מתאימה מבחינת תעסוקה, מקומות עבודה, והיא מסבירה תופעות שונות הקשורות בעולים החדשים, שחלקן הוזכרו בדברי המציעים.

אולם צריך לזכור כי המדינה משלמת דמי אבטלה לאלה שנפלטו ממקומות עבודה, ואלה שלא מסתדרים בעבודה ממשיכים לקבל דמי הבטחת הכנסה. לעולים החדשים יש סל קליטה שהוא מעל קו העוני, ואלה שיש להם הכנסה נמוכה — מקבלים השלמת הכנסה. מספר המשפחות שקיבלו גמלה להבטחת הכנסה מגיע כיום לכ-33,500 בממוצע בחודש. מספר מקבלי דמי אבטלה מגיע לכ-58,500 בממוצע לחודש.

העלייה הגדילה פי כמה את שיעור קצבאות המוסד לביטוח לאומי לגבי זקנים, שאירים וילדים. לפי תחזית המוסד, בשנת 1995 יגיע היקף התשלומים לעולים חדשים לכ-2.3

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. הנושא חשוב, אבל אתה מפריע כל הזמן. חבר הכנסת ריבלין, אני מבקש שתעזור לי לשמור על השקט פה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חבר הכנסת ביטון, מדובר על העשירונים העליונים, שאתה בדרך כלל לא כל כך דואג להם, לא כל כך מוטרד. לגבי העשירונים התחתונים, לא ינכו להם אגורה אחת. גם אם יתקבל החוק החדש של האוצר, העשירונים התחתונים לא יסבלו מזה ולא יורידו להם אגורה שחוקה.

לשאלה של חבר הכנסת צבן — אני לא התכוונתי להטיל את האשמה על כתפי העלייה. רציתי רק להציג את התמונה; את מה שגרם בינתיים לחלק גדול מהאבטלה, עד שהעולים, בעזרת השם, ייכנסו למעגל התעסוקה בארץ. אבל זה תהליך שחייב להימשך תקופה מסוימת. אי-אפשר לעשות זאת מהיום למחר. אנחנו מקווים שבעזרת השם, כמו שהעלייה הקודמת תרמה לתעסוקה, תרמה להתפתחות המדינה, כך גם העלייה המגיעה היום תתרום לתעסוקה במדינה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון. ראשונה — חברת הכנסת נאווה ארד, אחריה — חבר הכנסת יהודה פרח. ולאחר מכן חברי הכנסת רן כהן, יצחק לוי, אריאל ויינשטיין, אברהם כ"ץ-עוז, תמר גוזניסקי, יאיר צבן, שמעון שטרית, יעקב שמאי, אורה נמיר, אליעזר מזרחי, אפרים גור ובנימין כן-אליעזר. יכול להיות שנציגי הסיעות עוד יבקשו, ואז זה ישנה קצת את הסדר.

בבקשה, חברת הכנסת נאווה ארד.

נאווה ארד (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, שולחן ממשלה ריק, כיסא ראש ממשלה ריק, ראש ממשלה שהוא גם שר העבודה והרווחה: צר לי מאוד, אדוני סגן השר, ששלחו אותך להגן כאן על המדיניות של הממשלה, שהיא מדיניות של חרפה, חרפת רעב, וחרפת רעב של ילדים. אני מציעה לעוזרים של ראש הממשלה למצוא לו זמן בלוח העמוס שלו, לא הרבה זמן, שיקרא את דוח ועדת ראש הממשלה לענייני ילדים ונוער במצוקה, הקרוי דוח-כ"ץ, שנכתב בזמנה של ראש הממשלה גולדה מאיר, וזכרונה לברכה.

היתה זאת הפעם הראשונה בתולדות מדינת ישראל שהועלתה שאלת הילדים שמתחת לקו העוני. הארץ הזאת הודעזה כאשר ילדה אחת מבית-שאן אמרה: אני רעבה. היום מדברים על 80,000 משפחות, שבהן יש יותר מילדה אחת, ומדברים על רעב. אדוני סגן השר, אתה עצמך אמרת: יכול להיות שהמשפחה מוציאה כספים על משהו אחר ולא על אוכל, ואז יש רעב. אנחנו מדברים על רעב של ילדים, ואנחנו מדברים על רעב של מבוגרים.

אדוני סגן השר, אתה ממנה על המוסד לביטוח לאומי, ואתה יודע היטב שיש קבוצה קטנה של חברי כנסת בבית הזה, שרואה במוסד לביטוח לאומי הישג בלתי רגיל של מדינת ישראל, אבל רואה גם איך הממשלה מתנכלת לו ומנסה להרוס אותו ולפגוע בעצמאותו. אתה יודע היטב, אדוני סגן השר, שלא הודות לממשלה, אלא הודות לחברי הכנסת-נשמרו

חברי הכנסת, כימים אלה עומדת על הפרק הצעת חוק לשכר הממוצע, אשר ישפר משמעותית את רמת הקצבאות. אין ספק כי שיפור שיטות העדכון ימנע כניסת משפחות רבות למעגל העוני, במיוחד מקרב השכבות החלשות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מי אומר את זה? האם במחלקת המחקר אמרו לך את זה?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

כן, מחלקת המחקר של הביטוח הלאומי.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה ימנע רק את התנודות במשך השנה. מיישרים את הגבנויות של יוני ודצמבר, טוב ששועשים את זה. זה לא משנה בשום אופן את הרמה הכללית של הקצבאות.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אנו מקווים שפעולות אלה, והמשך המאמצים להגדיל את ההשקעות במשק הישראלי, יתרמו להרחבת הייצור ולהגדלת נפח הפעילות במשק, שסופו מציאת תעסוקה לכל דורש.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אני אאפשר שתי שאלות — לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, ואחר כך לחבר הכנסת יאיר צבן, במסגרת של דקה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני סגן השר, אינני רוצה להתווכח אתך על המספרים. אין ספק שדעותינו חלוקות לגמרי בנושא של המספרים. לכל אחד המספרים שלו. אינני יודע, אנחנו מסתמכים על מספרים של הביטוח הלאומי. אבל אני רוצה לשאול אותך שאלה קטנה: הממשלה מתכוונת להטיל מס על קצבאות הזיקנה והשאירים. אולי תאמר לי, אדוני סגן השר, כמה אחוזים מהאוכלוסייה הזאת יצטרפו למעגל העניים כאשר תושלם החקיקה בנושא הזה?

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני סגן השר, אתה הסברת, בצדק, את הקושי שנושא העלייה מעמים על התקציב, על הכלכלה ועל החברה. אבל יהיה זה מסוכן להטיל את האשמה של העוני בישראל על כתפיהם של העולים. היתה לנו אבטלה המונית בארץ גם לפני העלייה, והגילויים המדהימים על העוני פורסמו לפני גל העלייה הגדול מבית-המועצות. מה בכל זאת ההסבר שלך לאחריות הממשלה למה שקורה בתחום העוני והפערים החברתיים?

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. בבקשה, סגן השר שמואל הלפרט.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אמר, שיש הצעה באוצר להטיל מס על קצבאות זיקנה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

יש הרבה הצעות באוצר.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

ראובן ריבלין (הליכוד):

זה לא יהיה.

הקצבות. חלק מהדברים שאתה אמרת הושגו לא במקרה. זו תוצאה של עבודת ועדת העבודה והרווחה, ועדת הכספים וחברים אחרים. ואני מברכת את חברי הטוב חבר הכנסת אלי בן-מנחם, ואת חברי חבר הכנסת צירלי ביטון, שהעלו את הנושא הזה. לצערי הרב, בתקופה שאנחנו צעקנו, אז, גם כן עמדו כאן מעל במת הכנסת וניסו לומר: לא נורא.

מה הבשורה שאתה מביא לנו היום? איזו בשורה אתה מביא לנו? אחרי שמדינת ישראל כבר הגיעה לזה שיצרנו כלים להוציא ילדים ומבוגרים ממעגל העוני, אתה אומר שזה ירד מ-14% ל-12%? מה זה אחוזים? מי שמדבר על אחוזים של מוכסלים או על אחוזים של עניים שוכח שהעני הוא במאה אחוזים עני, שהילד שאין לו מה לאכול, במאה אחוזים אין לו מה לאכול.

אדוני סגן השר, אם יש לך אומץ לב, בבקשה תקום ותגיד את האמת, מה באמת קורה בין הביטוח הלאומי לבין ממשלת ישראל. זאת בושה, זאת חרפה, ואני לא בטוחה שבכנסת אנחנו נפתור את הבעיה הזאת. אני חושבת שצריך לחזור לרחובות, כמו בעבר. אני חושבת שצריך לעורר את המודעות, מפני שבתקציב הזה החליטו לחסל הרכה מאוד שירותי רווחה, לא רק את הקצבות. החליטו לקצץ במשרדי הממשלה, בכולם, 3%. אתה מספר לנו על מפעלים מיוחדים של המוסד לביטוח לאומי. אתה יודע כמה מפעלים מיוחדים מחסלים עכשיו? אתה תעשה מפעל מיוחד אחד ויחסלו לך מאתיים מפעלים מיוחדים אחרים.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סגן השר, כיום חיים 196,000 ילדים מתחת לקו העוני. ב-1980 היתה ההוצאה בענף קצבות הילדים 1,270 מיליון ש"ח, והיא שולמה ל-580,000 משפחות. בהן 1.5 מיליון ילדים. ב-1985 גדל מספר הילדים ל-1.6 מיליון, אך הקצבה שולמה אך ורק ל-1.3 מיליון ילדים. ב-1990 גדל מספר הילדים במדינת ישראל ל-1.7 מיליון, אך מספר המקבלים את קצבות הילדים ירד ל-1.1 מיליון. בושה וחרפה.

אני מברכת את החברים שהעלו את הנושא הזה, ואני קוראת לחברי הכנסת שאכפת להם: בואו נשב יחד ונחשוב, לא רק בדרכים פרלמנטריות, גם בדרכים ציבוריות, איך להוקיע את ממשלת המחול הזאת.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת יהודה פרח. בבקשה, ואחריו — חבר הכנסת רן כהן.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נושא העוני הוא עתיק ומין, הוא לא נושא חדש. ב-8 בינואר 1990 פורסמה כתבה בעיתון "הארץ", שגשגה את הכותרת "העוני בארץ בכל הדורות". היה מעניין לקרוא את המאמר הזה, המתייחס לתקופות שונות בארץ, לעוני בכל אחת מן התקופות. האמת היא, שדברי ימי עמנו מספרים על מחסור משוער בקרב שכבות אוכלוסייה נרחבות בכל הדורות. ותיקי הארץ זוכרים היטב את עוני ירושלים, את עוני הכותל, שהסופר הגדול והדגול יהודה בורלא כתב עליהם את ספרו "בצל עוני הכותל". זה היה עוני ממאיר, הגובל בכסף. לא ייאמן באילו כוכים חשוכים, מלאים טחב, שכנו עניים מרודים אלה. ואפילו אני עצמי זוכר את התקופה שלי בירושלים, כנער שגדל כאן במשפחה בת שבעה ילדים, את העניות הממארת שהיתה מנת חלקנו, כמעט של רוב האוכלוסייה בארץ. ידענו ימי מחסור קשים. לא היו נעלים, לא היה מלבוש, הגענו כמעט עד פת לחם. קשה להיזכר בדברים הללו וקשה להאמין שכן חיו אנשים, בעוני מנוול שכזה.

חבר הכנסת צירלי ביטון דיבר על הפנתרים השחורים. אני חושבת שעכשיו אנחנו נקים קבוצה של פנתרים שחורים ופנתרים לבנים. וצריך לחזור לאותה תקופה, שהיו הפגנות והעלו את הנושא, והממשלה ישבה כאן ליד השולחן, ושר העבודה היה שר עבודה, ונושא העבודה והרווחה היה נושא. צר לי שתמיד הם שולחים את סגני השרים על-מנת להגן עליהם.

אדוני סגן השר, צריך להחזיר את קצבת הילד הראשון ואת קצבת הילד השני. אגיד לך יותר מזה: היה לנו פעם הישג גדול. בזמננו העברנו את קצבות הילדים לאמהות. ידענו שכאשר אנחנו מעבירים את קצבות הילדים לאמהות, הן דואגות לצרכי הילדים.

אני אומרת לך: אם אתה באמת חרד — ואני יודעת שאתה חרד לנושא הזה — תדאג להחזיר את קצבת הילד הראשון, להחזיר את קצבת הילד השני ולהעביר את קצבות הילדים לאמהות. זכיתי לעמוד בצוות הבטחת הכנסה אחרי דוח ועדת ראש הממשלה לענייני ילדים ונוער במצוקה. אז שיפרנו את המצב של קצבות הילדים, ואז הוכחנו עד כמה תרמו קצבות הילדים להוצאת ילדים ממעגל העוני.

אדוני סגן השר, הממצאים אז היו — ואני פשוט רוצה להפנות את תשומת לבך, כי אנחנו חוזרים לאותה תמונה — שב-1970 היו 200,000 ילדים שגדלו במצוקה כלכלית יחסית. 75% מהם היו ילדים ממשפחות של ארבעה ילדים או יותר, 50% ממשפחות של שישה ילדים ויותר. היום העוני קיים גם במשפחות שיש להן ילד אחד ושניים ועלושה ילדים.

ומה אמרו אז ברוח ועדת ראש הממשלה? אולי תפנה את תשומת לבו של ראש הממשלה דהיום, שהוא גם שר העבודה והרווחה והוא גם יושב-ראש מועצת האזרחים והוותיקים ואמרו לדאוג לרווחת הגמלאים במדינת ישראל, ובמקום זה הוא מבשר לנו על פגיעה בקצבות זיקנה — מה אמרו אז על המצוקה הזאת? זה לא רק רעב, אדוני השר. "מאפיין אחר המסמן את המצויים במצוקה הוא ייצוגם הגדול, יחסית למספרם בחברה הישראלית, בתופעות שאינן רצויות, כגון אלו של פתולוגיה ריגושתית וחברתית (סטיות) על רקע של מופרעות ריגושתית, נחשלות שכלית, עבריינות, זנות, פשע אלים וכדומה). מאידך, ייצוגם קטן יחסית בתופעות שהן רצויות לחברה, כגון: כלימוד הגבוה, בקצונה בצה"ל וכו'".

אדוני סגן השר, אנחנו אחרי סקר שעשה משרד החינוך והתרבות, אנחנו שומעים מה קורה היום במערכת החינוך ואנחנו חרדים לילדים האלה. זה לא רק אוכל. אולי אתה לא יודע, אני מקווה שאתה יודע — להערכתך, ראש הממשלה לא יודע — שמדינת ישראל היתה גאה במשך שנים בכך שאצלנו מעולם לא הגדירו עוני רק במושג של מונחים כלכליים. אנחנו הגדרנו עוני גם במושג של כבוד האדם, גם במידת המיצוי של השירותים החברתיים. אמרנו: עוני זה לא רק הכנסה בכסף, זאת לא רק בעלות על נכסים או אי-בעלות על נכסים, זו לא רק הנאה משירותים חברתיים שהציבור מעמיד לרשות האזרח — חינוך, בריאות וכדומה. זה לא רק חינוך. עוני או מצוקה קיימים גם כאשר אין השתתפות של האוכלוסייה האלה בקביעת

שממדי האבטלה הולכים וגדלים. זרים נכנסים למדינה ועובדים בה, ואני לא מדבר על אלה שנמצאים בתחום גבולות הארץ, אלא על אלה שבאים מעבר ל"קו הירוק". הם מתפרנסים כאן, מאיימים על ביטחון האוכלוסייה, ובאותו זמן יש לנו משפחות שאינן מועסקות ואין להן פרנסה ועבודה.

הסכסוך שאנחנו נותנים היום הוא סכסוך מוטעה מיוחד, משום שאם אנחנו מסבדים היום את המצרך, אנחנו בעצם מסייעים בידן של המשפחות הבינוניות והעשירות, שאינן זקוקות כלל לדבר הזה. מי זקוק לאותו סכסוך? העשירים זקוקים לסכסוך של לחם או של כל מוצר שהוא? וכי חסרים הם דבר? — לכל משפחה שתיים או שלוש מכוניות.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין סובסידיות. ממה אתה מתרגש? קיצצו אותן.

יהודה פרח (הליכוד):

כל כמה שקיצצו, אני הייתי רוצה שנעבור לאותה תפיסה מכובדת, טובה ובריאה למשק שלנו — סכסוך הנצרך ולא המצרך. יש לעזור לשכבות החלשות, העניות האלה. כבוד סגן השר, אני מקבל את דבריך שהתמונה איננה כל כך קודרת, כפי שמציגים אותה, מכיוון שמספר המשפחות בשכבות האלה שבאמת מגיעות לעוני הזה, הממאיר, אינו גדול כל כך, ואילו הוא היה מגיע לממדים כאלה, של 80,000, או ואבוי היה לנו.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
אבל זה מה שאמר סגן השר.

יהודה פרח (הליכוד):

ראיתי את זה ואני יודע את הנתונים האלה. אתה יודע מה זה נתונים סטטיסטיים. אתה קונה כל דבר שהוא בדיוק כך? אני מסתפק גם ב-60,000 וגם ב-50,000.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
גם באחד.

יהודה פרח (הליכוד):

גם אחד, בדיוק. אני מסכים אתך. אפילו אחד, אפילו משפחה אחת. הילד העני הרעב הוא אחד, והאחד הזה מרגיש עצמו רעב. אם המשפחה הזאת ענייה — היא ענייה, היא מעוטה יכולת, וצריך לטפל בה. אנחנו איננו משקמים את המשפחות הללו.

כבוד סגן השר, אני רוצה לציין באוזניך עובדה בעיר שלנו, בנתניה, יש משפחות בשכונות שהגיעו עד פת לחם. יש משפחה של שש נפשות, שבאו ועיקלו לה בביתה את המעט שיש לה, את הטלוויזיה האומללה, המקולקלת שלה. ממה הם יתפרנסו? התחלנו לעשות למענם כל מיני פעולות על-מנת שיביאו לבתים האלה קצת מזון לילדים. האם זוהי דרך של מדינה מכובדת? האם ניתן למשפחות הללו לחוש תחושה שכזאת בתוך מדינה כשלו, מתקדמת ותרבותית? אין להסכים בשום פנים ואופן למציאות עגומה ואומללה שכזאת. אפשר לטפל בשכבות החלשות האלה שיפול אינדיבידואלי, יחידני כמעט. לא מדובר בהיקפים גדולים כל כך שאי-אפשר להתמודד עם הדבר.

אני יודע שמשרדך עושה דברים רבים וטובים בעניין, אבל הם לא מספיקים.

רבותי, 58,000 איש מקבלים מדי חודש דמי אבטלה. האבטלה עצמה היא שמרחיבה את מעגל העוני. אם לא נילחם באבטלה, מעגל העוני יתרחב; זו פונקציה ישירה של מצב האבטלה. סכסוך המוצרים אינו מחזק את השכבות החלשות,

שמענו על יהודי "החלוקה", שקיבלו תרומות מחוץ לארץ, מאנשים שסברו והרגישו שעליהם לתמוך ביהודים אלה הנמצאים בארץ, היושבים פה במקומם. אפילו החלוצים, שקטרגו בשעתם על יהודי "החלוקה", הם עצמם לא יכלו לפרנס את משפחותיהם ואת עצמם בכבוד והדוק, במקום כספי החלוקה, לתמיכה כספית מטעם המוסדות הלאומיים. מיותר לציין, שגם הם חיו בתנאי עוני שקשה להעלות על הדעת. כפי הנראה נגזרה על בני תמותה, על בני האדם, הגזירה האומללה "עני לא יחול מקרבך", או כביטוי הנבואי "כי לא יחול אביון מקרב הארץ".

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
יש גם גרסאות אחרות.

יהודה פרח (הליכוד):
תשמע אותי עד הסוף.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אסור לנו להשלים בשום פנים ואופן, עם הגזירה עתיקת הדין הזאת, ומחובתנו להילחם בה ולצמצמה בכל מאודנו. אם התזכיר הפנימי של משרד העבודה והרווחה קובע, מאז חודש יולי שנה זו, כי ב-80,000 משפחות בארץ סובלים הילדים מתחזוקה, יש להסיק מכך ללא ספק, כי 80,000 המשפחות האלה חיות מתחת לקו העוני. לי לא אכפת אם מספרן 80,000 או 60,000, או 40,000 או 20,000; די לי ב-10,000. כל משפחה שהגיעה למצב כזה היא משפחה שאינה יכולה לקיים את ילדיה בכבוד ולפרנסם. ופרנסה איננה רק האוכל. אנחנו יודעים מהי עלות חינוכם של ילדים במדינה. מדברים על חוק חינוך חובה במדינת ישראל, ואנחנו יודעים שחוק חינוך חובה הלך ונתכרסם. חוק חינוך חובה הפך להיות חינוך חובה להורים. הם הפכו להיות המשלמים. הם הפכו להיות הנושאים בכל המטלות של בית-הספר. על כך, יש הורים היוצאים מכליהם כדי לתת לילדיהם חינוך ולהעניק להם את המיטב שבמיטב.

עלות ספרי הלימוד הגיעה לכך, שהורים אינם יכולים לעמוד בה. העלויות האחרות של קיום הבית הגיעו לממדים שאי-אפשר להתמודד איתם. יש הארנונות הכבדות בערים. ראיתי איך משפחה המשתכרת בסך הכול 800 שקל צריכה להתמודד עם הבעיה של המסים המקיפים אותה מכל עבר. מנין הם ישלמו, גם אם משכורתם היא 1,100 שקל?

להערכת רבים וטובים בתחום הכלכלה, תחזוקה ועוני הם שני מושגים חופפים. כלומר, מי שנמצא מתחת לקו העוני לא יוכל לספק למשפחתו מוצרי מזון בסיסיים. אני אומר: אולי אין 80,000 משפחות מתחת לקו העוני, או יש רק 60,000. התשחית בעבור ה-60,000? ואם 20,000? הרי אנחנו צריכים להילחם בתופעה הממארת הזו ולחסל אותה, כדי שלא יהיה עוני שכזה במדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, מדובר כאן במשפחות שהכנסתן נמוכה מקו העוני. ליחיד — הכנסה שהיא פחות מ-554 שקלים לחודש נחשבת קו עוני; לזוג — פחות מ-886 שקל; לזוג עם ילד אחד — 1,174 שקלים. מי יכול לחיות כך? מי יכול להתקיים כך בעלויות היומיומיות שלנו?

הקצבה ליחיד היא בגובה 663 שקלים לחודש, והיא אינה מאפשרת לו קיום מכובד. לי, כמו לרבים אחרים, קשה להשלים עם כך שמשפחות מגיעות עד פת לחם. חייבים להילחם בתופעה הזאת, ואפשר להילחם בה אם רק מתייחסים אליה בראיה אחרת.

אנחנו חיים במדינה הקולטת עלייה, ואנחנו יודעים

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:
זה באותה צורה בארץ-ישראל ובאירופה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אמת ויציב. אלא מה? באותה צורה רמת החיים בארצות-הברית גבוהה פי-שלושה מרמת החיים בישראל, כך שאותם ילדים בישראל הנמצאים מתחת לקו העוני מצבם קשה פי-שלושה לעומת ילדי קו העוני בארצות-הברית. שווה בנפשך, אדוני סגן השר, מה היה קורה אילו מדדנו את הדברים באותה רמת חיים ממש. היית מוצא ששני-שלישים מן הילדים במדינת ישראל חיים מתחת לקו העוני, ואני לא טוען זאת, כי אני מקבל את קו העוני כקו עוני מלאכותי אומנם, אך כקו שבא למדוד משהו.

עובדה היא שהדבר הזה יכול לקרות, וממשלת ישראל — שידועת ממזכירות הכנסת שמחוקקים כאן דיון בנושא זה — לא תשלח ולו נציג אחד משריה העוסקים בנושא, אלה שיש להם קשר לתעסוקה, למדיניות כלכלית, ולא לרווחה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אין.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אין ממשלה בישראל.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
צריך את ראש הממשלה בעצמו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת יצחק לוי צודק, אין ממשלה בישראל כאשר מדובר בנושא העוני.

דן תיכון (הליכוד):
הוא לא אמר את זה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, כמה כן עוסקת הממשלה היום? על מה כן מתרוצצים היום, ולזה יש ממשלה, שבנושא העוני מתחמקת מלבוא לכאן ולתת דין-וחשבון? זה יומיים הכול מתרוצצים סביב הכספים הייחודיים, כמה ישלמו בכספים הייחודיים?

דן תיכון (הליכוד):
הרשה לי לומר לך משהו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הרשה לי רק שנייה. מייד ארשה לך.

דן תיכון (הליכוד):
אומר לך משהו — — —

היו"ר ח' קופמן:
חבר הכנסת תיכון, רק בזכות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת תיכון, אם אתה רוצה להתערב לטוב — ארשה לך בסיום המשפט.

היו"ר ח' קופמן:
חבר הכנסת תיכון, רק ברשותו של הנואם אתה יכול לקרוא לו קריאות ביניים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, ראו מה קרה לאחר שטרחו, לא בגלל העוני, אלא בגלל לחץ מפלגת-יפוליטי, בגלל קיום

משום הוא מוענק לכל האוכלוסייה, כפי שאמרתי, גם לשכבות החזקות והעשירות. מוטב שהסכסוך יינתן — ואני מדגיש זאת — לשכבות החלשות בלבד; אני מדגיש — לנצרכים ולא למצרכים. יש לבטל את המס על קצבאות. יש להגדיל את הקצבאות לילדים מהשכבות האלה. אם נצמצם את השכבות האלה ונחייסם אל אותן שכבות הטובלות ונרחקות יום-יום ושעה-שעה במחסורן, אם נטפל בהן טיפול אינטנסיבי, אמיתי, ישיר, ונעניק להן את מה שמגיע להן על-מנת שתוכלנה לגדל ילדים בריאים במדינה הזאת, אני בטוח שנגיע להישג הנכון. יש להוריד את מסי העיריות, הארנונות וכל הדברים הללו. את זה יש לעשות.

אני בטוח שאם שורת ההצעות שהצעתי כאן תיושם, נוכל, ללא ספק, להילחם גם בנגע הרע הזה.

היו"ר מ' יורשבוסקי:
תודה לחבר הכנסת פרח. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, אחריו — לחבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו — לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני רוצה לברך את היוזמים על קיומו של הדיון הזה. אני לא יכול לתת את הברכה בלא הקללה ולומר שהנה, יום אחרי יום אנחנו דנים בנושאים בעלי משמעות חברתית מן המעלה הראשונה, הנוגעים לרוב הציבור הישראלי; אמש דנו בנושא המשכנתאות, שהוא אחת הרעות החולות ביותר שיש במדינה, וזהי אחת המצוקות הקשות ביותר גם למי שכבר יש לו היכן לגור, על אחת כמה וכמה למי שאין לו היכן לגור — וספסלי הממשלה ריקים. מ-20 שרים במדינת ישראל לא מצא לנחון ולו שר אחד לבוא לכאן אמש כדי לדון על מצוקת המשכנתאות. מ-20 שרים במדינת ישראל לא בא שר אחד בשביל הכבוד, בשביל הפנים בראי, בשביל "לעבוד בעיניים" על הציבור, בשביל שאפשר יהיה לבוא במערכת הבחירות ולומר: כן, דאגתי, עשיתי. אף לא שר אחד בא לדבר כאן כאשר מדובר על העוני.

אני אומר יותר מזה. לעניות דעתי, שרי הממשלה פגעו בסגן השר הלפרט בשולחם אותו לכאן, כי המוסד לביטוח לאומי לא יכול לפתור את בעיית העוני. כדי לפתור את בעיית העוני נחוצה מדיניות אחרת מן הבחינה החברתית, אחרת מבחינת הרווחה, אחרת מבחינת התעסוקה, אחרת מבחינת יצירת מקומות עבודה, אחרת מבחינת התשתית. מה זה נוגע לביטוח הלאומי? כמה נוח לשרי הממשלה הזאת להתחבא מאחורי הגב המפורק, המותש, המוכה של הביטוח הלאומי, שאותם שרים טורחים להכות בו כל הזמן, ולאחר מכן לשלוח אותו להיות כחזית השאלות החברתיות.

אדוני היושב-ראש, רק 1% אחד מילדי שבדיה חי מתחת לקו העוני. שבדיה היא לא רק ארץ החלומות, היא גם ארץ של קשיים כלכליים. 3.5% מילדי צרפת חיים מתחת לקו העוני.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
מה הוא קו העוני?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
19% מילדי ארצות-הברית חיים מתחת לקו העוני. 21% מן הילדים בישראל חיים מתחת לקו העוני, וקו העוני בישראל נמוך יותר מבאותן מדינות. מתוך מדינות המערב, על-פי מחקר רציני מאוד, אדוני סגן השר — — —

בתחום המדיני. הן בתחום הכלכלי-החברתי והן בתחום מדיניות הרווחה. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה. שאלה ברשות לחבר הכנסת דן תיכון.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת רן כהן, אתה דיברת על הכספים הייחודיים ועל השקעות ביהודה ובשומרון. האם אתה יודע, שכזה הרגע מתקדמת לה הצעת חוק שאומדן ההוצאה בגינה — והיא עוסקת בחילוק המגזר החקלאי, מושבים וקיבוצים — מסתכם ב-4 — 6 מיליארדי שקל? מה דעתך לגבי ההצעה הזאת?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אם אתה שואל — תשאל. אם אתה מתרגז — תתרגז. אבל אם אתה רוצה תשובה — תקבל אותה מייד.

היו"ר ח' קופמן:

רק תזכור שזומנך תם. יש לך חצי דקה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה שתאמר.

דוד ליכאי (העבודה):

כמה השקיעו בהצלת הבנקים?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האמן לי, חבר הכנסת ליכאי, שיש לי התשובה הטובה לדידיי חבר הכנסת דן תיכון. ראשית, זוהי הצעה, היא עדיין לא עברה. שנית, ההצעה הזאת מדברת על מגזר יצרני, ואני חושב שלא אתה ולא אני נגד מגזר יצרני.

דן תיכון (הליכוד):

לכל המגזר היצרני.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש, אדוני היושב ראש, חבר הכנסת תיכון ממילא שאל ברוגז. מתוך ידידות אני סולח ואני עונה באופן ענייני. עכשיו תגלה סבלנות.

הדבר השלישי — אתה יודע כמוני, שמדינת ישראל השקיעה מאז 1986 16 מיליארד שקל בהפחתת עלות העבודה, בלי ליצור מקום עבודה אחד, והכול הלך לשני המאונים העליונים. אתה יודע כמוני, שמדינת ישראל, בגלל השר שלך אירור, השקיעה 19 מיליארד שקל בפדיון מניות הבנקים, ולא יצרה מקום עבודה אחד. לכן אל תספר לי איפה — — —

דן תיכון (הליכוד):

אני מספר לך.

היו"ר ח' קופמן:

תמשיכו את הוויכוח במסדרון.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שאלת — קיבלת תשובה. אף-על-פי-כן אני מציע לך להילחם בממשלה שלך, כדי שתקבע סדרי עדיפויות ותתחיל להשקיע בתעסוקה. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

קריאה:

מי אחריו?

הקואליציה. ואני אומר זאת גם אם לחלק מאותם ילדי חרדים מגיע לקבל איזה תקציב. לא משום שמגיע להם טורחים לתת להם, אלא בגלל חסנותו, בגלל קואליציה, בגלל הפחד מנפילת הכיסא, בגלל הפחד שאם יצטרכו היום לבוא אל העם הזה ולומר לו: אנחנו עומדים היום בידיים נקיות. — כי אין ידיים נקיות; הידיים רוחצות ומתלכלכות מלמטה זו בזו.

חבר הכנסת תיכון, העבירו במסגרת התקציב הגדלה של 100 מיליון שקלים. ההגדלה היא מ-260 מיליון ל-360 מיליון. כבר עכשיו אתה שומע ואני שומע במסדרונות הכנסת חלק מהסיעות החרדיות, שמדברות לא רק על קיומם של הכספים הייחודיים — שבע עמותות, יש לי שמותיהן, למי שרוצה — אלא גם על תוספת תקציב מחוץ לתקציב, חבר הכנסת יצחק לוי, זה לא נכון שמדברים רק על קיומם של כספים ייחודיים מתוך התקציב, כבר היום מדברים על הגדלה נוספת של עד 160 מיליון שקלים נוספים. יש חילוקי דעות בין אנשי הרב פרוש, אנשי המשולחים לפנים כדי להשיג את הכסף הזה, שרוצים יותר, לבין הצנועים מש"ס שרוצים פחות, אבל שניהם יחד רוצים לא רק קיומם של כספים ייחודיים, אלא הם רוצים גם תוספת תקציבית. על כך מזמין ראש הממשלה את היוצאים והבאים מממשלות ש"ס מממשלות המפד"ל וממשלות אגודת ישראל, אבל הוא לא מוצא לנכון לשלוח לכאן מישור שידון בגורלם של רבע מיליון ילדים עניים בישראל. הוא לא מוצא לנכון לשלוח לכאן שר כדי לדון במצבם של 480,000 זקנים עניים במדינת ישראל. זאת משום שסדרי העדיפויות הפכו מעוותים.

אני רוצה לומר כאן דבר בוטה, ואני מצטער על שאני חייב לומר אותו. האי-הודעות של ממשלת הליכוד יש בה משהו מוזר, אני מוכרח לומר. זו ממשלה שרוצה להמשיך לשלוט, ממשלה שרוצה גם בבחירות הבאות לקבל רוב, ממשלה שקיבלה את רוב קולותיהם של העניים. מה קורה כאן? אין יכול להיות שהם לא באים לכאן? אני שואל: שמא לא נורא אם יישארו עניים? שמא לא נורא אם יישארו עניים, כי באשר הם נשארים עניים יש סיכויים גדולים יותר שהם יצביעו עוד הפעם לליכוד? שמא אם הם יישארו באמת עניים יותר הם יהיו טרף להכנסתם לישיבות כאלה ואחרות של החרדים, מרוב עוני ולא מרוב אמונה בכוחו של הבורא? כלומר, העוני אולי גם משתלם פוליטית לאחדים. זאת אולי הסיבה, אדוני היושב ראש, לכך שאין לממשלה הזאת לא רק נציג שיבוא לכאן ויצג את פניו אל מול פני הציבור, לומר מדוע אין התמודדות עם העוני — אלא לממשלה גם אין תוכנית, אין תקציב, אין בדיקה, אין איזה ניסיון לגבש מחשבה איך יוצאים מן העוני, ולגבש תפיסה איך מונעים מילדים ליפול לעוני שמוביל לפשע, שמוביל לבתי-סוהר, שעולה למדינת ישראל פי-עשרה. זאת אולי משום שלממשלה באמת אין רצון.

אדוני היושב ראש, דרוש שינוי יסודי ביותר, זה המצב. כל זמן שלא נבין שהשקעת מיליארדים בהתחליות היא גם סיכון השלום וגם בובוז הכספים שהיו צריכים להיות מושקעים כדי ליצור מקומות עבודה, כדי להעניק חינוך עלימנט שלא יגדל לנו כאן דור של בורות, אי-הכנת הנקרא עם עוני ביחד, וגם מה שביניהם. דרושה לנו תוכנית שיש בה שינוי סדרי העדיפויות. אם בארץ הזאת לא יהיה אפשר לעבוד, ולהתפרנס בכבוד, תימשך הבורות ויימשך העוני. לא במקרה יש גידול של העוני באותה שנה שבה השכר ירד וריאלית ב-6%, ולשנה הקרובה מנבאים לנו עוד ירידה, של 5.5%.

לכן, אדוני היושב ראש, דרוש שינוי סדרי עדיפויות הן

הי"ר ח' קופמן:

אחריו חבר הכנסת אריאל וינשטיין, אם לא תהיה הפתעה באמצע. יש סיבה להפתעה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, חבל, חבר הכנסת דן כהן, שאיני יכול להסכים לכל נאומך. אלא רק ל-90% ממנו, אבל אתה לא מפסיד הזדמנות לומר שהכול בגלל ההתנחלויות — — —

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא הכול.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אתה לא מפסיד הזדמנות לבוא ולהזכיר זאת. אני מציע לך — — —

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גם בגלל הובובים, גם בגלל — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
שמעתי אותך.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר ח' קופמן:
חבר הכנסת כהן, לא הפריעו לך; אגא, תפגין התאפקות.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת יצחק לוי צודק.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

ההתיישבות היא אם כל רע. בוא נפסיק את ההתיישבות ונחיל לטפל בעניים. בוא נפסיק עוד כל מיני דברים ונחיל לטפל בעניים. אני לא מבין את הגישה. אולי יש לנו מחלוקת בקשר לשאלה: היכן צריכה להיות ההתיישבות? — אותן דירות שקמו באזור השומרון ובאזור יהודה היית מעדיף שיקומו בגליל ובנגב, אבל זאת מחלוקת פוליטית. זאת איננה חשובה לעוני. תפסיקו לערב כל פעם את ההתיישבות ביהודה ובשומרון בכל נושא שבו אתם מוצאים בעיה כספית או בעיה כלכלית.

שבח וייס (העבודה):

זה קצת קשור.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

זה מעט מאוד קשור.

שבח וייס (העבודה):

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

השקפת עולם פוליטית, אבל לא השקפת עולם כלכלית.

דן תיכון (הליכוד):

אני מבקש לומר לחבר הכנסת שבח וייס, שאין כזה אמת.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת דן תיכון, בשעה כזאת אתה עדיין במלוא כוחך ובמלוא אונך.

דן תיכון (הליכוד):

הי"ר ח' קופמן:

אני מבקש מכם לאפשר לחבר הכנסת יצחק לוי להמשיך את דבריו. בבקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

כלב דברי אני מבקש להשמיע הערה לחבר הכנסת דן תיכון: יש מעגל חדש של עוני, והם החקלאים. בכל המספרים שהוזכרו כאן מדובר על שכבה שלא היתה ענייה, שכבה שהחזיקה את עצמה, שפרנסה את עצמה בכבוד, והיום השכבה הזאת, כולה, ענייה.

דן תיכון (הליכוד):

כל הקיבוצים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

לא, אני מדבר בעיקר על המושבים.

דן תיכון (הליכוד):

לא שמעת את דברי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

שמעתי את דבריך, אבל אני מדבר בעיקר על המושבים. תצא למושבים ותראה מה המצב: תראה מה מצב העוני, מצב העיקולים, מצב החובות, ומצבם של אנשים שנשלחו לשבת בבתי-סוהר. אני רוצה לומר לך, שאותם 4 מיליארדים שאתה מדבר עליהם בהצעת החוק היו לפני שנתיים מיליארד אחד, והיו לפני שלוש שנים חצי מיליארד. הממשלה לא טיפלה בנושא הזה בזמן. לכן החוב צמח ל-4 מיליארדים. אנחנו יושבים כאן, צועקים ומבקשים לטפל במגזר החקלאי, והממשלה לא מטפלת בו. היא לא מביאה תוכנית למגזר הזה, היא לא חושבת על פתרון למגזר החקלאי, והיום אתה בא ואומר, שזה עולה 4 מיליארדים. אילו טיפלת בעניין הזה כאשר הוא עלה חצי מיליארד, הבעיה היתה נפתרת.

דן תיכון (הליכוד):

מה דעתך לסייע לתעשייה? לבעלי המלאכה? לסוחרים?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

דעתי יוצאת מן הכלל.

דן תיכון (הליכוד):

הי"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת דן תיכון.

אורה נמיר (העבודה):

הי"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת דן תיכון — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת דן תיכון, בוא נראה מי זקוק יותר, ונחליט על סדר עדיפויות. אם יתברר שהתעשייה זקוקה יותר מהחקלאות — בבקשה, אבל לפי מה שידוע לי, החקלאות זקוקה יותר מאשר התעשייה. אינך יכול לבוא ולומר, שיש חוב של 4 מיליארדים, לא נעביר אותו, וכאשר הוא היה של חצי מיליארד איש לא רצה לטפל בו. זה דבר שאיני מוכן לקבל.

דע לך, חבר הכנסת דן תיכון, שאם אתה תעכב את החוק הזה, בסופו של דבר יובא חוק של 8 מיליארדים, ואז תגיד שאין כסף כדי לטפל בו. כיוון שכך, אני מציע לטפל במגזר החקלאי, ובאופן מידי.

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, זאת היתה הערה לדבריו של חבר הכנסת דן תיכון — — —

הי"ר ח' קופמן:

שעון החול שלך הולך ואוזל.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב־ראש, מצב העוני קשה ואין לממשלה מדיניות. לא בכדי אמרתי שאיש מהשרים שעוסקים בנושא הזה אינו נוכח. יש שני סגני שרים, שני סגני שרים נאמנים אשר עושים עבודתם נאמנה, הם מתאמצים, אבל סביב שולחן הממשלה לא יושב שר שעוסק בענייני עבודה ורווחה — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מה זאת אומרת? — ראש הממשלה הוא הממונה — — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת ביטון, תאפשר לי לומר את דברי — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

ראש הממשלה הוא הממונה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אתה הרי יודע שראש הממשלה לא עוסק בכך. מה שאני אומר הוא, שאין סביב שולחן הממשלה אדם בדרגת שר שעוסק בנושאי עבודה ורווחה — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

— — —

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

העלינו פעמים מספר מעל דוכן הכנסת את היחס של הממשלה ושל ראש הממשלה למשרד העבודה והרווחה, ואני לא בא לומר שום מלת גנאי על שני סגני השרים, כיוון שהם עובדים ומבצעים את מלאכתם, אבל לעניות דעתי ראש הממשלה לא היה מרשה לעצמו לשלוח במקום שר הביטחון שני סגני שרים, או במקום שר האוצר שני סגני שרים, או אפילו לשלוח במקום שר החינוך והתרבות שני סגני שרים. צריך שיהיה שר שינהל את המדיניות, אבל כאן זה לא חשוב. יכול להיות משרד שמכיוון שהוא לא נחשב חשוב, לא יהיה בו שר.

אני מדבר על מדיניות. יש צורך במדיניות רווחה, ואני סבור שהצעד הראשון במדיניות של רווחה הוא להפריד מחדש את משרד העבודה והרווחה. היום בעיית הרווחה ובעיית העבודה הן שני נושאים ענקיים; נושאים גדולים מאוד. כל אחד מהנושאים האלה דורש טיפול נפרד. כאשר איחדו את המשרדים, ואיני יודע בדיוק את ההיסטוריה הפוליטית של האיחוד, משרד העבודה היה משרד הרבה יותר מצומצם, וגם משרד העבודה והרווחה היה כזה. היום, בגלל העלייה ובגלל העוני, שני הנושאים האלה הפכו להיות לשני נושאים שאי־אפשר לאחד אותם. לעניות דעתי, שניהם סובלים, ולפתות נושא אחד סובל על חשבון הנושא השני. אותו דבר בכל מה שקשור לוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. אני מבקש לומר בהודמנות זאת לידידתי, יושב־ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אורה נמיר, שצריך להפריד את הוועדה לוועדת העבודה ולוועדת הרווחה.

אורה נמיר (העבודה):

גם את המשרדים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אמרתי זאת אבל את לא הקשבת. אני אומר שגם את הוועדה בכנסת צריך להפריד.

אורה נמיר (העבודה):

זאת גם דעתי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

הוועדה איננה עומדת בעומס; ככל שהיושב־ראש שלה היא חרוצה ומשקיעה, היא איננה יכולה להקיף את כל הנושאים. זה דבר בלתי אפשרי. אין בכנסת ועדה עמוסה כל כך בעבודתה כמו ועדת העבודה והרווחה.

לקחו שני נושאים גדולים מאוד ולא מטפלים בהם כמו שצריך. פשוט לא מטפלים בהם כמו שצריך. אז מה נאמר ומה נדבר על מדיניות של רווחה? נוריד ארנונות? נוריד מסים? ניתן מענקים? מה נעשה? — דבר ראשון, בואו נעמיד שר לנושא העבודה, ובואו נעמיד שר לנושא הרווחה. נדרוש משר העבודה תוכנית מלחמה באבטלה, ונדרוש משר הרווחה תוכנית כדי לפתור בעזרתה את בעיית העוני. צריך לטפל בילדים, לטפל בזקנים, לטפל במשפחות שיורדות מנכסיהן מפני שיש מפגר במשפחה, או מפני שיש נכה במשפחה, או מפני שיש זקן במשפחה, או מפני שההורים לא מצאו לילדם מקום כמעון, הם צריכים לטפל בו ולכן הם מפסיקים ללכת לעבודה.

חלק גדול מאוד של העוני קשור לבעיות רווחה, לכן אני חושב שצריכה להיות קודם כול — — —

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

צריך להשוות את התנאים בין תושבי הארץ הזאת ובין העולים החדשים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

זאת צריכה להיות אחת מהצעות הסיכום שלנו. נבקש לחלק את המשרדים, נבקש להעמיד שני שרים, ונבקש תוכנית ברורה.

הי"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת יצחק לוי, אסור על נציג אגודת ישראל להשתתף בממשלה כחבר מלא.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אני יודע.

הי"ר ח' קופמן:

הוא נמצא על תקן של שר, אבל אסור לו לשמש שר.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

א. אני יודע זאת; ב. לא באתי בטענה לאגודת ישראל, ולא באתי בטענה לסגני השרים של אגודת ישראל, שעושים כמיטב יכולתם. אני בא בטענה למסר שנמסר מהממשלה, והוא: משרד העבודה והרווחה הוא משרד פחות חשוב, גם בגלל איחוד הנושאים, וגם משום שאין שר שיושב ליד שולחן הממשלה.

אני רוצה להתייחס בקצרה לנושא הייחודיים. אני מצטער שהגענו לוויכוח הזה. אני חושב שעניין הייחודיים אינו קשור לנושא העוני. כיוון שאני חושב שהכסף הולך למטרות נזקקות ונצרכות — נושאי תרבות, חינוך, אי־אפשר לבוא ולהגיד, בואו ונבטל חינוך, או בואו ונבטל תרבות של מגזר מסוים ונעביר את הכסף. לדעתי, אין קשר בין הדברים.

המאבק היום על הייחודיים הוא על צורת נתינת הכסף, על דרך יותר ישרה, על דרך יותר צודקת, על דרך שבה כולם יוכלו ליהנות מההקצבות, כל מי שמגיע לו, ולא רק מקורבים למפלגות פוליטיות. אבל אין לזה קשר בצורה ישירה, גם לא בצורה עקיפה, עם נושא העוני.

לכן, אדוני היושב־ראש, אני מציע למנסחי הצעות הסיכום

הבעיה. קודם כול, העוגה המשקית צריכה להיות גדולה. משק גדול ורחב, שבו העוגה מתרחבת, דהיינו שתהיה צמיחה, שיהיה משק צומח, שיהיו מקומות עבודה — אז יש לך פחות מובטלים, יש לך פחות עניים. משק שצומח, משק חופשי, יוזמה חופשית שמתפתחת, זה בסיס המאפשר עוגה גדולה, שממנה נהנים כולם. כמובן, יש בעיה איך מחלקים את ההכנסה. אבל, קודם כול צריך לדאוג שאנחנו נחיה במשק שיש בו עוגה, שיהיה ממה לחלק.

אני מבקש לשאול את חברי הבית: שמעתי חברים כאן אומרים שצריך לתת ולתת. מאז הקמת המדינה ועוד לפני כן קיבלנו 70 מיליארד דולר סיוע חוץ. יום וליילה אנחנו דואגים לכולנו, לחברה הישראלית, ואיך הגענו למצב, שעם סיוע כזה של 70 מיליארד דולר אנחנו נמצאים בעוני כזה?

שבח וייס (העבודה):

איך?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

תיכף אומר לך, חברי משמאל. איך הגענו, עם הדאגה הגדולה של כולנו ועם 70 מיליארד דולר סיוע, לכך שיש לנו עוני כזה? למצב שבו 50% מתושבי עיר גדולה הם מקבלי השלמת הכנסה, נמצאים על סף העוני? איך? מדוע?

רבותי, אם המשק הזה לא יהיה מבוסס על יסודות סוציאליסטיים שאבד עליהם כלח, זהו מפתח למשק יצירתי ורחב.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתם 14 שנה בשלטון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת צבן, קראתי שלשום מה שקורה במפעלי ההסתדרות, קראתי שמישהו גאה על מה שקרה שם. המשק ההסתדרותי הסוציאליסטי — כולם גאים על התנאים הסוציאליים שם. שמעתי שבדמי ההבראה ובתנאים הסוציאליים במשק הזה חלה התקרמות. אבל ההתקרמות הזאת בתנאים הסוציאליים גרמה לכך ששילמו במשק ההסתדרותי לפועלים הרבה מעבר לתפוקה. לכן, כששילמו שכר כל כך גבוה ותנאים כל כך טובים, מפעלים קרסו.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

210 מפעלים בירושלים קורסים עכשיו.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כשאתה נותן ודואג — מפעלים קרסו. אתה, יאיר צבן, הלכת אל הפועלים ושבתת אתם בלילה, והיית בתוך המפעלים הללו. המפעלים נסגרים משום שהם מתנהלים לפי שיטה סוציאליסטית שאבד עליה כלח.

יעקב צור (העבודה):

אבל אתם בממשלה, אנחנו באופוזיציה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

נעודד יוזמה חופשית, נעודד אנשים ליצור. זו נקודה אחת.

נקודה שנייה: אנחנו צריכים לדאוג, אדוני סגן השר, לחלוקת הכנסה נקייה. משמעות הרבר, אדוני סגן השר, ההכנסה שיש לחלק אותה — לחלק אותה בצורה שעניים לא ייפגעו יותר, צר לי לקבוע, שהממשלה מביאה לנו היום הצעה למסות את קצבאות הזיקנה, וזו הצעה שפוגעת בשכבות החלשות ביותר מהבחינה הזאת. מה יעשה קשיש שיש לו אומנם הכנסה נוספת, והוא מקבל היום קצבת זיקנה, וינכו לו

לכולל את מעמדו של משרד העבודה והרווחה בתוך או ליד שולחן הממשלה. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת לוי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, לאגודת ישראל מותר להיות בממשלה. הרב איצ'ה לויין היה בממשלה.

היו"ר ח' קופמן:

מועצת החכמים התירה להם זאת בזמנה. לא אנחנו קובעים את זה, אפילו לא מפלגת העבודה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא נכבד ורציני, ואני מברך את יוזמי ההצעה — חבר הכנסת אלי בן-מנחם וחבר הכנסת צירלי ביטון.

אבל אני מבקש לשאול, חבר הכנסת בן-מנחם, מדוע לקשור בין התרחבות מעגל העוני לבין העלייה? זה מזכיר לכולנו את הוויכוחים הפוליטיים העכורים על כך שיש לערי הפיתוח על חשבון הקיבוצים, ונותנים לקיבוצים על חשבון ערי הפיתוח, ונותנים ליהודה ולשומרון על חשבון ערי הפיתוח, וחוזר חלילה. מדוע לקשור? מדוע בכנסת ציונית כזו, במדינה שבה העלייה היא סם חיים לכולנו, קושרים ומשסים ואומרים: עוני ועלייה, התרחבות מעגל העוני בגלל העלייה? העוני כשלעצמו הוא נושא נכבד, הבעיה ראויה לדיון, ואנחנו דנים בה, ובואו נדון בכביה כשלעצמה.

יש עוני, רבותי חברי הכנסת, והוא מבייש. לראות אנשים נזכרים באשפה — זה מבייש. לראות אנשים עומדים בתורים בלשכות התעסוקה וחוזרים יום יום — זה מבייש את החברה הישראלית, וצריך להתגבר על כך. יש משפחות על סף רעב, שמעתי את הביקורת של החברים שדיברו לפני. זה נכון. אבל אנחנו יכולים גם להתגאות כמה שקורה במדינה, גם בתחום הזה. כי אפילו בארצות-הברית העשירה ורבת-האמצעים אנחנו רואים חסרי דיור בתנאות רכבת, בשלגים, ואיש לא שם אליהם לב; חולי האידס זורקים ברחובות ניו-יורק, והרעב קיים שם, אפילו בארצות-הברית; אצלנו יש עוני ויש אנשים על סף רעב. אין אצלנו רעב, יש פה רעב, אבל אין רעב, אדוני סגן השר, ואנו צריכים לדעת זאת ולהיות גאים בכך.

אם אמר כאן חבר הכנסת, שמשכנים אנשים בחדרים קטנים במלון, כבואו נהיה גם גאים על כך. איפה משכנים חסרי דיור במלונות? באיזו חברה? באיזו מדינה? כל זאת בישראל, בעלת האמצעים המוגבלים, עם בעיות ביטחון ואינחיאדה.

רבותי, העוני קיים, העוני הוא תופעה מתמשכת. דיברו על כך בכנסת לפני עשרים שנה ולפני שלושים שנה, וידברו בעוד עשר ובעוד עשרים שנה. כי יש עוני מוחלט של אנשים על סף רעב ויש עוני יחסי. אם מעלים לשכבה מסוימת את השכר, הרי השכר הממוצע עלה, ומי שמתגבר מחמת לכך נחשב לעני מבחינת הסטטיסטיקה. לכן עוני תמיד יהיה והסטטיסטיקה תמיד תהיה. השאלה שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו היא, איך אנחנו מצמצמים את העוני? מה עלינו לעשות? מה עלינו לעשות כדי שבעוד חמש, בעוד עשר או בעוד חמש-עשרה שנים ואפילו בעוד שנה, נוכל לבוא ולומר, עשינו משהו בתחום הזה?

אני חושב שיש כמה נושאים בסיסיים שבהם תלוי פתרון

— התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה: שירותי רווחה, תת-חזונה ורעב בקרב ילדים; שאילתות בעל-פה —

ונתנו ונתנו ותגמלו ותגמלו ולא היה אפשר לעמוד בהוצאות. מגיע זמן שאין מאיפה לקחת.

אורה נמיר (העבודה):
בגלל ניהול כושל.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מה זה ניהול כושל, כשאת נותנת שכר או רוכשת מוצרים; כשאת רוכשת מוצרים אצל הספק שלך, כי הוא שלך והוא לא היעיל ביותר; כשאת נותנת לעובדים שכר גבוה לא מכיוון שהתפוקה גבוהה אלא משום שהם שלך; כשאת ממנה מנהלים לא משום שהם מנהלים טובים, אלא משום שהם תומכים בך בקריית-שמון. כל זה קרה במשק הזה.

רבותי, הבעיות הן בעיות שטעונות טיפול שורש.

יעקב שמאי (הליכוד):

אתה לא חושב שצריך להתמודד עם בעיית העוני?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני, אתה נכנסת בסוף דברי. בראשית דברי התייחסתי גם לבעיות האלה. ביום ראשון דומני שאנחנו מופיעים בכמה מסוימת, ושם נוכל להשמיע את דעותינו. אני חושב שבהרבה דברים הן זהות. תודה רבה.

הי"ר ח' קופמן:

אנחנו עושים פסק זמן בדיון, ועוברים לשאלות בנושא הבריאות.

ו. שאלות בעל-פה

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

בהחלט, אנחנו מסייעים כדי שהמרכז לא ייסגר.

הי"ר ח' קופמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת כ"ץ-עוז.

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

שאלתי הנוספת לסגן השר: אם אכן יותר ממשרד אחד מממנים את המרכז והנושא בכל זאת קשור במערכת הבריאות והוא בכל זאת נמצא בתוך מרכז בריאותי גדול, האם אינך חושב שאתם הייתם צריכים ליטול את היוזמה כדי שהוא לא ייסגר? כל מה שאתה אמרת לנו, אתם עושים רבות למענו, אבל הוא עומד להיסגר — אבל אם אתם לא תיקחו את היוזמה, אינני רואה את הגורם שיוכל לתת תשובה לנכים, שבמשך עשרות שנים נזקקים לשירותיו של המרכז ופעילים יחד עמו.

הי"ר ח' קופמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת שבח וייס.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, אני מתפלא על התשובה. מדובר במוסד חשוב ביותר, שמספק שירותי ייעוץ והדרכה חיוניים ביותר לנכים מול ספקים של אביזרי עזר לנכים. יכול משרד הבריאות, כשהוא מקבל שאילתא כזאת, לומר: זה לא בתחומי, אבל אם הוא מוכן להתייצב כאן ולענות, הוא חייב לתת תשובה רצינית, ואז גם לומר איך מתכוונים לפתור את הבעיה.

צדק היושב-ראש, שאמר ששלושה משרדים לפחות מעורבים בעניין. אין תיאום בין המשרדים האלה. אני יודע שכרגע נתנו להם קצת חמצן — 17,000 שקלים כדי לגמור את החודש. הבעיה היא, שהתקציב השנתי שלהם הוא כ-250,000

מס הכנסה? האם כשהוא יגיע לגיל מבוגר יותר, כשהוא לא יוכל לעבוד ולקבל הכנסה נוספת, הוא יזכור ללכת ולעמוד בפתחי משרדי הביטוח הלאומי או מס הכנסה, לרפוק על הדלתות ולומר להם, אין לי כבר הכנסה נוספת, אל תנכו לי את המס? תבטלו לי אותו? הוא יזכור את זה? אנחנו רוצים לשלוח את הקשישים הללו לזרועות הביורוקרטיות במשרדים? איזו הצעה זאת של הממשלה?

נגעו כאן בעניינים פוליטיים. הכול פוליטי, ממשלת הליכוד אשמה; ממשלת הליכוד. העוני הוא תופעה שקיימת היום — ממשלת הליכוד אשמה. אותם חברים משמאל, אני מבקש לשאול אותם, אמרתם שצריך לתת יותר. צריך לתת יותר. תגידו, מדוע אתם שותקים למול העובדה שההסתדרות רוקנה את קופות הפנסיה; שאנשים צברו שם מאות מיליונים, ואין שם פרוטה וצריך לבוא למשלם המסים ולקבל ממנו היום 500 מיליון שקל לשנה? אומרים, נשכית את המשק. הנה מקורות. מדוע על זה אתם נאלצים אלם, שותקים? אומרים, התנחלויות. כל אחד יש לו האהבה שלו. זה לא מביא לפתרון הבעיה.

לכן אני אומר: אנחנו צריכים משק מתקדם, פורח ומשגשג, שיש בו עידוד לצמיחה, כדי שלא תהיה אבטלה והיא תצומצם. אנחנו צריכים חלוקת הכנסה נכונה, ואנחנו צריכים להגיע למצב שבו לא נבקש מהמשק יותר ממה שהוא יכול לתת. כי ברגע שאתה נותן מעבר ליכולת שלך, אתה מאמלל עשרות אלפי אנשים. המשק ההסתדרותי קרס משום ששם נתנו

הי"ר ח' קופמן:

אנחנו עוברים לשאלתא בעל-פה מס' 521, מאת חבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז: סגירת המרכז לאביוזרי עזר לנכה. שאילתא חשובה למרכז הזה.

521. סגירת המרכז לאביוזרי עזר לנכה

אברהם כ"ץ-עוז (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, הנושא הוא סגירת המרכז לאביוזרי עזר לנכה. נמסר לי ופורסם בעיתונות כי המרכז לאביוזרי עזר לנכה, הקרוי מילב"ת — מרכז ישראלי לאביוזרי עזר, כינוי ותחבורה לנכה — בתל-השומר, נמצא לפני סגירה. שאלותי לכבוד סגן השר:

1. האם ידוע לשר על כוונה זו?

2. אם כן — מדוע עומד המרכז להיסגר?

3. כיצד עומד משרדך לפעול בנושא?

הי"ר ח' קופמן:

בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

כבוד היושב-ראש, חבר הכנסת כ"ץ-עוז, הנני מתכבד להשיב: הנושא איננו בתחום אחריות משרד הבריאות. על אף זאת, אנו עושים כדי לסייע למרכז יחד עם הנהלת בית-החולים.

הי"ר ח' קופמן:

יותר ליושב-ראש לשאול שאלה? האסון של אותו מוסד הוא בכך ששלושה משרדים מתקצבים אותו — משרד הביטחון, משרד העבודה והרווחה ומשרדכם. אולי בכל אופן עושים משהו. קצת יותר נמרץ למנוע את הסגירה? זוהי כל התערבותי.

לחבר כנסת בודד. הרי קודם פונים לממשלה. אני שואל, מדוע במקרים כאלה אין לכם מנגנון זרי, יעיל, לטיפול בעניינים לפני שמתרחש עיניו דין וחיוון מכביד מאוד ועגום מאוד?

הי"ר ח' קופמן:

כבוד סגן שר הבריאות. המשימה קשה והאוצר לא בידך.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

כבוד חברי הכנסת השואלים, קודם כול אני מצטרף למשאלות לבם, וגם אני רואה בחומרה את המצב כפי שהוא קיים. לצערי, יש עדיין נושאים הקשורים למשרד הבריאות ולמשרד הרווחה, ובאמצע נופלים הרבה שסובלים, וזה חבל.

בהחלט, המשרד נתן את דעתו על כך והוא אינו נוטה לסגור את המרכז. לא רק שהוא לא נוטה לסגור, אלא הוא עושה כדי לסייע למרכז יחד עם הנהלת בית-החולים. כך עניתי. במרכז הזה מייחסים חשיבות רבה דווקא לאוכלוסייה מסכנה, כפי שהייתי קורא לה. אני מקווה, כאשר יהיה פתרון לבעיות נוספות, שלא יצטרכו להיות כפופות לכמה משרדים, גם הבעיה הזאת תיפתר. לצערי, זו התשובה שיש לי.

הי"ר ח' קופמן:

תודה לסגן שר הבריאות. אני מתאר לי, שאתה לא תתנגד שחברי הכנסת היושבים פה, לרבות היושבראש, יכניסו את הסכום המגיע למוסד הזה למסגרת הכספים הייחודיים.

2. שאלות ותשובות

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

אתה שאלת את השאלה. בבקשה תשאל.

הי"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת גולדמן, אל תשנה סדרי בראשית. תקבל ייעוץ מחבר הכנסת שבח וייס ותנסה בצורה כזאת שהתשובה תהיה אחרת.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

אני עניתי קודם על שאלות 1 ו-3.

הי"ר ח' קופמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מיכה גולדמן.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני סגן השר, נכון שהמוסד נמצא בחצר בית-החולים על-שם שיבא, תל-השומר. המוסד הזה הוא מוסד המשרת גם את נפגעי מערכת הביטחון, חיילי צה"ל וכוחות הביטחון האחרים. ידוע לנו ולי, שהמוסד הזה מקבל סיוע מגורמים חיצוניים, ממערכת הביטחון, וגם סיוע של משרד הבריאות, אף שהמשרד לא חייב על-פי התקציב לסייע.

איך אתה, כסגן שר, מתכוון לסייע בכל זאת להמשך הפעילות, שתבטיח לאותם נפגעי צה"ל ולאחרים, שהמוסד היחיד והבלעדי במדינת ישראל אשר נותן סעד לאותם נפגעים יוכל לשרת אותו ציבור וציבור אחר, שברובו מוחזק בעיקר על-ידי מערכת הביטחון?

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

לשאלתך, חבר הכנסת גולדמן, התשובות שעניתי עד לרגע זה, אני חושב שהן מספקות. כשאני אומר שמסייעים ושהמוסד הזה לא ייסגר, אם זה לא מספיק, אני צריך לחפש ניסוח אחר או מינוח אחר לתשובתי, ואין לי. אבל אמרתי, ואני חוזר ואומר: המוסד לא ייסגר, המוסד הזה יקבל סיוע, והאנשים הנצרכים יקבלו את הטיפול שיבקשו.

ש"ח, כ-100,000 דולר לשנה. והם אומרים: אם הממשלה תגייס חצי מזה, הם יגייסו מתורמים את השאר ויימשך השירות החיוני הזה לנכים.

במקום לתת לנו תשובה, אתם אומרים, שאתם עושים כמיטב יכולתכם. אנחנו חוזרים לפרשה של הספרייה לעיוורים בנתניה. אתם צריכים עוד הפעם את המראות האלה של נכים, של מפגניים, כדי שיתעורר המצפון ותינתן תשובה?

הי"ר ח' קופמן:

תודה לחבר הכנסת צבן. אני מצטרף לכל מלה שלו וכך כנראה אעשה לגבי חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושבראש, בהמשך וברוח שאלתו של חבר הכנסת צבן — יש לנו כאן בעיה מבנית, אדוני סגן השר. יש תחומים ששייכים לאותו מרחב ששמו רווחה, כאשר בעצם נושא הבריאות הוא חלק מהמרחב הזה. בממשלות רבות זה מיניסטריון אחד.

יש עניינים שנופלים בין הכיסאות. הביא חבר הכנסת צבן דוגמאות של מקרים טרגיים שמתרחשים, ואתם נגררים אחרי ההתרחשות. אני לא מעלה על דעתי שלא פונים אליכם קודם. הרי אנחנו, חברי הכנסת, יודעים על כך או מהעיתונות הכתובה, או מאמצעי התקשורת האלקטרוניים, או מכך שפונים

הי"ר ח' קופמן:

אנחנו עוברים לשאלות. אבקש מסגן שר הבריאות להשיב על שאלות.

4084. המרכז לאביוזי עזר לנכה

חבר הכנסת מ' גולדמן שאל את שר הבריאות ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

בעקבות פרוטוקול כתבתה של רינת קליין ב"מעריב" מיום 3 באוקטובר 1991, תחת הכותרת — "נכים חוששים מסגירת המרכז לאביוזי עזר", ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדך, כי בעיות תקציביות עלולות לגרום לסגירת המרכז הישראלי לאביוזי עזר בבית-החולים על שם שיבא, תל-השומר?

2. האם ידוע למשרדך כי בין הנעזרים במתקני המרכז נמצאים גם נכי צה"ל ומערכת הביטחון?

3. האם ננקטות פעולות סיוע כדי להבטיח את המשך פעילותו של המרכז לרווחת הנזקקים והמשתמשים בשירותיו?

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

1, 3. המרכז אינו שייך בכל צורה לבית-החולים על שם שיבא, אף שהינו ממוקם שם. בכל מקרה הוא אינו עומד להיסגר.

2. כן.

מיכה גולדמן (העבודה):

מה היתה השאלה?

הי"ר ח' קופמן:

זו השאלתא שלך.

ברצוני לשאול:

1. האם טענה זו נכונה?

2. מה הם האמצעים העומדים לרשותו של בתי-חולים ממשלתי לטיפול בילדים מוכים המגיעים בשעות הלילה לבית-החולים?

תשובת סגן שר הבריאות א' מזרחי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. בתי-החולים ערוכים בכל שעות היממה לטפל בכל המקרים של ילדים שעברו התעללות.

לא בכל שעות היממה קיים שירות של עובדים סוציאליים בבתי-החולים, אך שירות זה אפשר שינתן לנזקקים גם למחרת אותו יום.

4156. תאגוד בתי-חולים ממשלתיים

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר הבריאות ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

לרגל הדיונים על העברת חמישה בתי-חולים ממשלתיים לעבודה בשיטת התאגידים ובהעדר חקיקה מתאימה, ברצוני לשאול:

1. האם יופעל תהליך העברת בתי-החולים הממשלתיים לתאגידים החל מ-1 בנובמבר 1991?

2. האם הגיע משרד הבריאות להסכמים עם כל קבוצות העובדים האמורות להפעיל את בתי-החולים במתכונתם הניהולית החדשה, כדי שהעדר הסכמים לא יגרם להשבתת בתי-החולים ולעיכוב במתן טיפול רפואי לנזקקים לו?

תשובת סגן שר הבריאות א' מזרחי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. תאגוד בתי-החולים נקבע להתחיל ביום 1 בינואר 1992, בתחילת שנת התקצוב הבאה.

מלכתחילה נקבע, כי יישום התאגידים ב-1 בנובמבר 1991 יהיה רק לצורך הרצת המבנה החדש, אף שהפעלתו הרשמית תתחיל ב-1 בינואר 1992, עקב עיכוב קל במינוי מנהלים.

בתאגידים תקצר תקופת ההרצה, אך לא ישתנה מועד ההפעלה הרשמי.

2. עד מועד ההעברה, כאמור בתשובה מס' 1, אמור משרדנו להגיע להסכמים מתאימים עם קבוצות העובדים השונות.

4158. הפרטה בתי-חולים

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר הבריאות ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

בעיתונות המקומית של חיפה פורסמו ידיעות, כאילו ההפרטה של בתי-החולים תגרום לפיטורים של מאות עובדים. כך, למשל, נקבו במספר של 900 עובדים הצפויים לפיטורים במרכז הרפואי "רמב"ם".

על-מנת להבהיר את המצב, אודה אם תוכל להשיב על השאלות הבאות:

1. האם קיימת משוואה כזאת: הפרטה=פיטורים?

2. האם הידיעות אשר פורסמו לגבי המרכז הרפואי "רמב"ם" נכונות?

מיכה גולדמן (העבודה):

לא אכפת לי לקבל תשובה רחבה יותר בכתב.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

תשובתי לא מספקת אותך? המוסד לא ייסגר.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת גולדמן, רשמנו לפנינו שהמוסד לא ייסגר. זה מספיק.

מיכה גולדמן (העבודה):

הבעיה היא לא רק שהמוסד לא ייסגר, אלא שהוא יוכל לתת את השירותים.

היו"ר ח' קופמן:

אם המוסד לא ייסגר, הוא ייתן שירותים.

מיכה גולדמן (העבודה):

יש ירידה במתן השירותים.

היו"ר ח' קופמן:

אנחנו מסתפקים בזאת.

4128. השתלות איברים

חבר הכנסת א' רובינשטיין שאל את שר הבריאות ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

ברצוני לשאול:

1. בעקבות החלטתו של ד"ר יגאל קס שלא לעמוד בראש מרכז ההשתלות בביית-החולים "רמב"ם", מה בדעת משרדך לעשות בנדון?

2. נוכח העובדה שהכבד שהושלח הובא מחוץ-לארץ, מה עושה משרד הבריאות כדי להגביר את שיתוף הפעולה עם מרכזי ההשתלות בחוץ-לארץ?

3. נוכח מיעוט תרומות האיברים בישראל, מה בדעת משרדך לעשות על-מנת להגביר את מודעות הציבור לתרומת איברים?

תשובת סגן שר הבריאות א' מזרחי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנהלת בתי-החולים "רמב"ם" מחפשת מועמד מתאים אחר שימלא תפקיד זה.

2 — 3. שיתוף הפעולה בנושא מתקיים עם ארגון "יורוטרנספלנט" — המתאם בנושא איברים להשתלה בכל מדינות אירופה.

מדינת ישראל שותפה לפעילות זו ותורמת איברים כאשר אין מועמד מתאים להשתלה בארץ.

משרדנו פועל כל העת בכל דרך אפשרית להגברת המודעות לחשיבות תרומת איברים. כל עזרה מכל גורם שהוא נתקבל בשמחה.

4130. טיפול בילדים מוכים בבתי-חולים

חבר הכנסת ע' זיסמן שאל את שר הבריאות ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

מנכ"ל המועצה לשלום הילד טוען, כי בתי-החולים הממשלתיים אינם ערוכים לטפל בשעות הערב במקרים של ילדים שעברו התעללות, בין היתר כיוון שעובדים סוציאליים אינם נמצאים בכונונות אחרי שעות העבודה הרגילות.

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

2. אם כן — מה היא הסיבה להפקעה?

1. לא.

3. מה יעשה משרדך בשטח שיופקע?

2. אין כל יסוד וביסוס לידיעות אלו.

היו"ר ח' קופמן:

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):

אדוני סגן השר, דווקא הבנתי את התשובות, כי אני זוכר את השאלתא. השמועה הזאת בדבר הקשר בין ההפרטה לבין פיטורי עובדים חזקה מכדי שאוכל להסתפק בתשובה הקצרה שלך.

בסך הכול אני מרוצה מאוד מן התשובה שלך מבחינת תוכנה, משום שאם היא מבטיחה קשר איתן עם ציבור העובדים, מבטיחה שהם לא יפוטרו באופן שרירותי, ומבטיחה לשמור על המנגנונים הקודמים, שהיו קיימים תמיד, בנושא של היברות בין עובדים לבין מעבידים כאמצעות ועד העובדים, מועצת הפועלים, ההסתדרות — זה בסדר. אך העניין הוא שכל ציבור העובדים בבתי-החולים, שאמור לעבור את תהליך ההפרטה, נמצא בתחושה קשה מאוד, שתוך כדי כך או זמן קצר לאחר מכן, החיכוך והאקונומיזציה, המעבר כאילו לרפואה כלכלית, מחירו יהיה צמצומים, אולי שרירותיים, וכן פגיעה קשה ועמוקה בהסדרים ובהסכמים, אשר עוצבו במשך שנים רבות של עמל — —

היו"ר ח' קופמן:

מה השאלה, חבר הכנסת וייס? עד עכשיו אנחנו עוסקים רק במבוא.

שבח וייס (העבודה):

השאלה תהיה מייד, ממש בעוד שלוש שניות.

אם כן, אני אומר, יש כאן ציבור גדול מאוד, שלא נהנה מרמות שכר מיידוע-אלו. שאלתי היא: האם אכן התשובה שלך משקפת מדיניות אסטרטגית של המשרד, או שהיא תשובה טקטית לזמן קצר?

סגן שר הבריאות א' מזרחי:

ובכן, ידידי חבר הכנסת שבח וייס, ציבור העובדים, לדעתנו, לא היה נפגע כהוא זה בכל התוכניות, שהיינו רוצים שכבר יוחל בהן. לא זו בלבד שמספר המיטות בבתי-החולים לא יוקטן, אלא להיפך, ולאור גל העלייה, שעדיין ממשיך, ברוך השם, נצטרך את העובדים. אין שום סבירות ולא היתה סבירות לפגיעה בעובדים.

מלבד זאת, כבר פורסם שהנהלת המשרד יושבת עם ועדי העובדים, ואני מניח שבימים הקרובים נתבשר על הסכם סגור וטוב לכל העובדים.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לסגן השר. אני מזמין את סגן שר הבינוי והשיכון, הרב אברהם רביץ, להשיב על שאלות.

4054. הפקעת קרקעות באזור הריחומה בירושלים

חבר הכנסת א' שוחט שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ד' בחשוון התשנ"ב (15 באוקטובר 1991):

נודע לי, כי בכוונת משרדך להפקיע קרקעות הנמצאות באזור הריחומה בירושלים, אשר שייכות לקבוצת משקיעי חוץ, המתעתדת לבנות במקום 4,000 יחידות דיור.

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון?

4080. קרקע לעמותה להתיישבות אקולוגית

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

העמותה להתיישבות אקולוגית החלה לאחרונה להקים מאחו סביבתי בהרי-ערן, והיא מבקשת זה זמן רב לקבל את האתר להקמת המרכז הכפרי המתוכנן. המקום נמצא בהרי ירושלים, סמוך למושב מטע, באזור לא-מיושב יחסית, שסביל בעבר מדלקות יער ומפעילות עוינת. בהנחיית מינהל מקרקעי ישראל נוהלו מגעים עם המועצה האזורית מטה-יהודה והוצגו תוכניות.

ידוע לי כי כרגע הופנה יזם מחוץ-לארץ לאותו אתר.

ברצוני לשאול:

1. האם העמותה להתיישבות אקולוגית לא תקבל את השטח בהרי-ערן? אם לא — מדוע?

2. האם מתקיים משאומתן עם גורם כלשהו לגבי השטח של הרי-ערן?

3. מה היא העדיפות של יזם כלשהו על העמותה?

4. האם נקבע ייעודו הסופי של הרי-ערן?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. העמותה להתיישבות אקולוגית פנתה למשרד בסוגיה זו, אך גם גורמים אחרים פנו באותה בקשה.

2. אם יחליט המשרד לפתח ולשווק אתר זה, הוא ישווק אך ורק בשיטת המכרזים ועל-פי נוהלי המשרד.

3. אין עדיפות לשום גורם זה או אחר.

4. טרם נקבע הייעוד הסופי של האתר.

מצורף בזה תקציר נוהל הקצאת קרקע לעמותות.

4081. דיור לעולים בהתיישבות העובדת

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר הבינוי והשיכון ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

פעילי התנועות הקיבוציות מסרו לי, כי במשרד הבינוי והשיכון קיימת מגמה לסגור את המינהל לבנייה כפרית.

נוכח החשיבות הביטחונית-הלאומית שיש בקליטת העולים החדשים בהתיישבות העובדת, ברצוני לשאול:

הבאה כ-17,000 יחידות דיו, במחיר ממוצע של 140,000 ש"ח לדירה. התקציב הכולל הדרוש הוא 2 מיליארדים ו-380 מיליון ש"ח. זה אומר דורשני.

3. חוק ההלוואות אינו בטיפול משרדנו, כידוע לך, אך עם זאת אנו ערים לעובדה שהמשכנתאות הקיימות אינן מאפשרות, בעיקר לעולים, לרכוש דירות. לשם כך פנינו למשרד האוצר בבקשה לעדכן מייד את המשכנתאות לעולים, וכמו כן לתת הלוואות-מקום לדירות יד-שנייה.

התפרסם שמשרד האוצר מכין בעצם תשובה בסדר גודל של 20,000 שקל נוספים ליחידת דיו במקומות מסוימים.

היו"ר ח' קופמן:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):
אדוני היושב-ראש, אני מודה לסגן השר על תשובתו.

השאלה הנוספת היא: נוכח הנתונים האלה, שהמשלה הולכת לרכוש דירות במיליארדים — זה גם דבר שייצור תופעה לא-רצויה של שיכון ציבורי, וגם ייצור תופעה לא-רצויה עוד יותר, של עולים וכאם שיקבלו דירות גדולות, כי אלה דירות גדולות; מדוע לא ייוסד משרד השיכון דיון מיוחד בממשלה כדי למנוע את ההוצאה הזאת, שתגרום לגירעון גדול ולא-נפוצה, ולהפעיל את חוק ההלוואות לדיו, שעלותו נמוכה הרבה יותר ויש בה פתרון? הפתרון של הלוואה לדירה יד-שנייה הוא באמת פתרון טוב; השאלה היא, האם זה יבוצע?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
תודה, חבר הכנסת דיין.

אנחנו באמת לא עוסקים בדירות גדולות. אנחנו עוסקים בדירות בנות שלושה חדרים, כך שהדירות אינן גדולות במיוחד. אלה דירות הנמצאות בפרוגרמה.

משרד השיכון יוס, יותר מפעם אחת, דיון בממשלה בנושא כדי למצוא אלטרנטיבות לצורך ברכישת כמות כה גדולה של דירות. אנחנו מקווים שאכן אנחנו הולכים בדרך הנכונה. אני חושב שתשובה חלקית, אומנם חלקית מאוד, של 20,000 שקל ליחידת דיו, במקומות הללו, היא תחילת הדרך, והיא אכן תאפשר לעולים רבים יותר לרכוש דירות, כך שאני חושב שהסכום במציאות אכן יפחת מהסכום של 2,380 מיליון שקל.

4083. אכלוס קרוונים ומגורונים

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

עקב המידע הבלתי רשמי המתפרסם בכלי התקשורת, על-אודות קרוונים ומגורונים העומדים ריקים באזורים שונים בארץ — ברצוני לשאול:

1. כמה קרוונים עדיין לא מאוכלסים ובאילו אזורים הם נמצאים?

2. מה היא העלות בפועל של כל קרוון וכל מגורון לקופות משרדי הבינוי והשיכון והאוצר?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. האם קיימת מגמה לסגור את המינהל לבנייה כפרית?

2. אם כן — האם יפגע הדבר בתוכניות הקיימות לבנות בתנועות הקיבוציות 5,000 יחידות דיו, המיועדות לקליטת עולים?

3. אם כן — מה הן הסיבות לכך?

4. כמה עולים חדשים נקלטו מאז 1 בינואר 1990 ועד 30 בספטמבר 1991 בתנועות הקיבוציות?

5. כמה יחידות דיו המיועדות לקליטת עולים נבנו בתקופה זו בתנועות הקיבוציות?

6. כמה יחידות דיו אושרו לבנייה בשנת 1992 בתנועות הקיבוציות, לקליטת עולים?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין מגמה לסגור את המינהל לבנייה כפרית.

2. החלטת הממשלה על הקפאת תקציבים של הבנייה הכפרית תפגע בפעילות השוטפת, משום שמשמעות החלטה זו היא שהתקציבים לפעילות המינהל לבנייה כפרית יבואו על חשבון התקציבים לבנייה העירונית, שמקוצצים ממילא.

3. הסיבות לכך הן החלטת הממשלה.

4. ככל הידוע לנו, נקלטו כ-5,000 איש בתנועות הקיבוציות.

5. בשנת התקציב 1990/91 נבנו בתנועות הקיבוציות כ-2,100 יחידות דיו, ונוסף על כך — 624 קרוונים ומגורונים.

6. בשנת 1992 לא תהיה בנייה תקציבית או פרוגרמות בתנועות הקיבוציות, מפאת הקיצוץ שנעשה בתקציבי המשרד על-פי החלטת הממשלה, שאינה מאפשרת בנייה נוספת, על אף רצוננו בכך.

4082. רכישת דירות שבנייתן הסתיימה

חבר הכנסת א' דיין שאל את שר הבינוי והשיכון ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

בימים אלה מסתיימת בנייתן של אלפי דירות וקיים חשש שדירות אלה לא יאוכלסו, ואילו עולים וזוגות צעירים שאין בידיהם האמצעים לרכוש דירה יישארו מחוסרי דיו.

ברצוני לשאול:

1. כמה דירות תושלם בנייתן עד לסוף שנת התקציב הנוכחית?

2. כמה דירות ירכוש משרד בשנה זו ובשנת התקציב הבאה במסגרת התחייבות רכישת של הממשלה, ומה הוא התקציב הדרוש לכך?

3. האם יופעל לאלתר חוק ההלוואות לדיו, התשנ"א — 1991, שיגדיל את המשכנתאות ויאפשר לעולים ולזוגות צעירים לרכוש דירות, במקום שהממשלה תעשה זאת?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

1. להערכתנו, תושלם בנייתן של כ-10,000 יחידות דיו עד סוף שנת התקציב.

2. ההערכה היא, כי המשרד ירכוש עד סוף שנת התקציב

תשובה עובדתית, כי אני יודע שבשטח זה קרה בדיוק בין הזמן שהגשתי את השאלות לבין מועד מתן התשובה. אני ממשיך ועוקב אחרי מה שקורה. האם יש לכם ביטחון שעכשיו יהיה תיאום ולא יהיה החזיון הזה שאנשים עומדים להיכנס לדירה, ורואים את הארץ מגד, ובגלל חוסר תיאום ושיבושים ואיחור של משרדים אחרים הם לא יכולים לעשות זאת? כידוע לך, בינתיים הם גם מסתככים בחובות משום שיש להם דירה אחרת, ויש סיכויים נוספים, שלפעמים גם מזיקים מבחינה כספית.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אדוני היושב-ראש, יש לנו בעיה עם סתימת הפערים בביצוע הפרוגרמה של השנה הנוכחית. ביחס לשנה הבאה עלינו לטובה, אנחנו אכן לא נלך כעיוורים, לא רציתי לומר שלא נלך שולל, אבל לא נלך כעיוורים אחר דיבורים רמים, ונתכנן את ביצוע הפרוגרמה שלנו באופן שכל המערכות יהיו תואמות ועבודתן תסתים ברזמנית.

היו"ר ח' קופמן:

למרות היעדרותה של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמחלינו, בגלל שקדנותה אבקש שתקרא את התשובה על השאלות שהיא הגישה.

4081. המינהל לבנייה כפרית

חברת הכנסת ש' ארכלי-אלמחלינו שאלה את שר הבינוי והשיכון ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

פעילי התנועות הקיבוציות מסרו לי, כי במשרד הבינוי והשיכון קיימת מגמה לסגור את המינהל לבנייה כפרית.

נוכח החשיבות הביטחונית-הלאומית שיש בקליטת העולים החדשים בהתיישבות העובדת — ברצוני לשאול:

1. האם קיימת מגמה לסגור את המינהל לבנייה כפרית?
2. אם כן — האם יפגע הדבר בתוכניות הקיימות לבנות בקיבוצים 5,000 יחידות דיור, המיועדות לקליטת עולים?
3. אם כן — מה הן הסיבות לכך?

4. כמה עולים חדשים קלטו תנועות הקיבוציות מאז 1 בינואר 1990 עד 30 בספטמבר 1991?

5. כמה יחידות דיור המיועדות לקליטת עולים נבנו בתקופה זו בקיבוצים?

6. כמה יחידות דיור אושרו לבנייה בשנת 1992 בקיבוצים, לקליטת עולים?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

1. במשרדנו אין מגמה לסגור את המינהל לבנייה כפרית.

2. החלטת הממשלה על הקפאת תקציבים של המינהל הבנייה הכפרית הפגע בפעילות השוטפת. משום שמשמעת החלטה זו היא שהתקציבים לפעילות המינהל לבנייה כפרית יבואו על חשבון התקציבים לבנייה העירונית, שממילא מקוצצים.

3. הסיבות לכך הן החלטת הממשלה.

4. עד כמה שידוע לנו, התנועות הקיבוציות קלטו כ-5,000 איש.

1. לכל הקרוונים והמגורונים אשר הוצבו ומוכנים לאכלוס יש מועמדים לאכלוס, אם לא אוכלסו עד כה. לכן לא ניתן להגדירם "ריקים". קרוונים ומגורונים אשר עדיין לא הוצבו באתרי היעד או אינם מוכנים לאכלוס, ריקים עד להשלמת העבודות.

2. להלן עלויות ממוצעות של קרוונים ומגורונים:

מגורונים	קרוונים	קרוונים
תוצרת חוץ	תוצרת הארץ	תוצרת הארץ
עלויות (כולל הובלה)	17,000	40,000
תשתיות להצבה	10,000	18,000
סך הכול	27,000	58,000

4112. עבודות תשתית בנשר

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

בשכונת רמת-יצחק (נשר) נסתיימה הבנייה. נשר מאופיינת ברמת פיתוח נמרצת. אלא שאין תיאום בין גמר בנייה לבין סיום עבודות התשתית (חשמל, מים וכו').

ברצוני לשאול:

1. מה הוא המצב לאשרור בעת הזאת?
2. מתי יסתיימו עבודות התשתית?
3. כיצד ניתן לסייע לרשויות המקומיות שלא להיקלע למצבים כאלה?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אינני נכנס לפירוט, כי התשובה היא כללית ונוגעת גם למקומות נוספים בארץ שבהם קיימת הבעיה, חוץ מנשר. העיכוב בביצוע תשתיות נבע מסחבת באישור תקציבים לתשתית על-ידי משרד האוצר.

מאחר שהנושא הגיע לסיומו, פחות או יותר, מתבצעת עבודת התשתית בנשר בימים אלו ממש.

היו"ר ח' קופמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):

אדוני סגן השר, כאיש אופוזיציה, לכאורה אני צריך לגלות מידה מסוימת של שמחה לאידה של הממשלה, שלא יכולה להגייץ לחיאות בתוכה.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

לא, היא הסתדרה. אמרתי זאת.

שבח וייס (העבודה):

אפילו שאני באופוזיציה, אני בעד שהממשלה תעבוד טוב.

האם יש שינוי במדיניות, על רקע של ניסיון קשה של החדשים האחרונים, של חוסר תיאום, למשל במקרה של נשר — משרד השיכון רץ קדימה? טוב שהוא רץ קדימה. אני לא נמנה עם אלה שפתאום אמרו למשרד השיכון: מה אתם בונים? אני זוכר את הדין שהתקיים כאן, שבו שאלנו: למה אינכם בונים? התענוע הזה, הקפיצות הנה והנה, אינן מוצאות חן בעיני.

קודם כול, לגבי נשר, אני מבין שהתשובה שלך היא

מדובר בשכונה המיועדת לעולים חדשים ולזוגות צעירים, באזור "הדסה עין-כרם".

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון?

2. אם כן — מה הם שיקולי משרד להסתלקות מן התמיכה בהקמת השכונה החדשה המיועדת לזוגות צעירים ולעולים חדשים?

3. האם למשרד יש תכנונים עתידיים אלטרנטיביים לפתרונות דיור לזוגות צעירים ולעולים חדשים בבירה?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

1. המגבלות התקציביות אשר הוטלו על משרדנו מונעות מאתנו אפשרות להשתתף בביצוע התשתיות באתר האמור. הסכום המבוקש על-ידי עיריית ירושלים הינו 26.5 מיליון שקל. מאחר שבמשרדנו קיים חסר תקציבי בביצוע התשתיות לבנייה אשר כבר מתבצעת, הרי לא נוכל, ללא תוספת תקציב, לאשר השתתפותנו לעיריית ירושלים עבור בנייה שעדיין לא מתבצעת.

2. בראש ובראשונה אנו מבצעים תשתית לבנייה המבוצעת בפועל. מאחר שמדובר באתר אשר טרם הוחל בבנייתו, אין האתר האמור נמצא במקום הראשון בסדר העדיפויות.

3. משרדנו פועל לביצוע בנייה בירושלים גופא ובסביבותיה. כיום מצויות בבנייה בשלבים שונים כ-10,000 יחידות דיור.

היו"ר ח' קופמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (העבודה):

תודה רבה לך, אדוני סגן השר. אי-אפשר שלא לראות קשר בין המגמה שעליה הצבעת בתשובתך על השאלות הקודמות, של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, שלא לבנות שום דירה נוספת בשנת 1992 ביישובי התנועה הקיבוצית, לבין המגמה שלא לבנות את השכונה הזו באזור "הדסה עין-כרם".

מה קורה? הרי המשרד טוען, בצדק, שלא קיבל תקציב מן האוצר, ובשל אילוץ תקציב הוא מצמצם. אבל הוא מצמצם במקום שבו מתחשק לו לצמצם. כלומר, סדרי העדיפויות שלו הם — השקעת הכספים בשטחים ובצידה המזרחיים והחיצוניים של ירושלים; חלילה לו לבנות שכונה בצדה המערבי של העיר.

שאלתי היא: מה היא דעתך על הדברים שאמרתי כאן?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

ראשית כול, אני מניח שכל משרד ממשלתי וכל שר קובע את מדיניות המשרד כפי שהוא מוצא לנכון, ולא הייתי משתמש במלים "במקום שבו מתחשק לו", שבהן אתה השתמשת, שנותנות לזה קצת קונוטציה שלילית. אבל בעברית מדוברת הייתי אומר, ששר קובע מדיניות כפי שהוא מאמין, חושב ומוצא לנכון.

אני בכל זאת חוזר לגוף השאלה שלך, וחוזר על דברי ואומר: בירושלים רבתי —

חגי מירום (העבודה):

איפה?

5. בשנת התקציב 1990/91 נבנו בקיבוצים כ-2,100 יחידות דיור, ונוסף על כך הוצבו 624 קרוונים ומגורונים.

6. לצערי, אני מוכרח להוסיף, שבשנת 1992 לא תהיה בנייה תקציבית או פרוגרמות בתנועות הקיבוציות, מפאת הקיצוץ שנעשה בתקציב המשרד, על-פי החלטת הממשלה, שאינה מאפשרת בנייה נוספת על אף רצונו בכך.

היו"ר ח' קופמן:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הבינוי והשיכון, מהאינפורמציה שבידי אנחנו יודעים, שהתקציב של המינהל לבנייה כפרית הוקפא למשך שלוש שנים, והוא איננו מופיע כלל בספר התקציב. אין סעיף כזה בספר התקציב, על אף העובדה שזה היה במשך כל השנים. זה דבר אחד.

דבר שני. הפסקת השתתפות הממשלה — ואין זה משנה אם זה מתקציב משרד השיכון או מתקציב משרד האוצר — בבנייה כפרית שמתבצעת כרמת-הגולן, בגליל, בגליל-התחתון, כמועצה האזורית משגב, בקיבוצים, היא פגיעה חמורה מאוד בבנייה חיונית מאוד. השתתפות הממשלה כאן היא רק בתשתית, כאשר כל מתיישב למעשה רוכש את הדירה ומשלם תמורתה מכספו שלו. הפסקת ההשתתפות בפיתוח התשתית תפגע פגיעה חמורה ולא תתרום לאכלוס האזורים הללו, אלא תגרום לנטישתם ולאי-נהירה לאזורים המבוקשים. לכן, לא מקובלת עלינו החלטת הממשלה. אתה והשר חייבים לפעול בעניין זה. ההחלטה חייבת להשתנות. יש להחזיר למינהל לבנייה כפרית את התקציב שהיה לו לפתות בשנת התקציב החולפת.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אדוני היושב-ראש, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, ראשית כול אני מקווה שהאזורים האלה לא יינטשו, כפי שלא ננטשו בזמנים קשים יותר.

אשר לבנייה הכפרית, נכון מה שאמרת, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו, משרד האוצר לא תקצב את הסעיף הזה, אבל אנחנו, במשרד הבינוי והשיכון, מתוך הכרת החשיבות של הבנייה הכפרית, קיבלנו החלטה פנימית של המשרד, שלא לפזר את האגף לבנייה כפרית. האגף הזה ימשיך להתקיים. הוא יתקיים על סמך החלטה פנימית של המשרד, לאמור העברת כספים מסעיף אחד לסעיף אחר, דהיינו לסעיף הבנייה הכפרית.

מובן שבמצב עניינים זה, כאשר מלכתחילה האגף הזה אינו מתקצב על-ידי משרד הבינוי והשיכון והוא חייב להישען על סעיפים אחרים, מטבע הדברים הוא שפעילותו תקטן בהרבה. אבל אנחנו מחזיקים באגף הזה בידרענו ובהכירנו את חשיבותו המיוחדת לבנייה הכפרית.

4113. שכונה חדשה בירושלים

חבר הכנסת ח' מירום שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

מן התקשורת נודע לי, כי משרד השיכון הודיע לאחרונה על הסתלקותו מתמיכה בהקמת שכונה חדשה, בת 1,000 יחידות דיור, במערכה של ירושלים.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

— למשל בעיר ירושלים עצמה, מצויות כיום בשלבים שונים של בנייה 7,307 יחידות דיור.

חגי מירום (העבודה):

באילו חלקים של ירושלים?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

בירושלים שאתה תסכים שהיא ירושלים.

חגי מירום (העבודה):

אני מסכים גם לחלקים אחרים.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אני מדבר על ירושלים המוניציפלית. בירושלים רבתי, לאמור: במעלה-אדומים יש 1,116. אני מדבר על מחוז ירושלים. קריית-ארבע — 489; אפרת — 250; ביתר — 672. זאת אומרת, אם אתה תיקח את המספרים האלה ותנתח אותם אידיאולוגית, אם מותר לנתח מספרים אידיאולוגית, תמצא שבעיר ירושלים נבנים כיום 70% ויותר מכלל הבנייה בירושלים המוניציפלית. יש המקווים שכל אותם יישובים אשר קראתי בפניכם ייהפכו לירושלים רבתי המוניציפלית.

היו"ר ח' קופמן:

על זה, חבר הכנסת מירום, כבר אמרו בציונות: לבי במזרח ואנכי בסוף מערב.

4126. שכונת הקרוונים בדרום-חיפה

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

שכונת הקרוונים בדרום-חיפה ממשיכה לעורר ויכוח ציבורי. לצד החשיבות הלאומית העליונה של קליטת העלייה, עולות בעיות תכנוניות וחברתיות.

ברצוני לשאול:

1. מה היא התוכנית המדויקת של האתר, מבחינת ההיקף, צורת הבנייה, מידת הקיבוע של האתר וקצב הקמתו?
2. האם התשתית השכונתית הנבנית באתר מצביעה על כוונה להשאירו או להופכו לשכונת קבע, ואם כן — האם קיימות תוכניות לבנייה קשיחה למגורים באתר?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אתר הקרוונים, איך קוראים לזה? האם קוראים לזה "פרוד"?

שכב וייס (העבודה):

פרוד.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

פרוד, על שם האיש ההוא, זיגמונד? אני לא הייתי רוצה לגור במקום כזה, שהוא על שם זיגמונד פרוד. הוא ינתח כל היום את מצבי ראשית כול, ישכב אותי על ספה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

הבעיה שם היא שאין ספה, אדוני, וזו השאלתא.

היו"ר ח' קופמן:

חברי הכנסת, לפרוד אין אפשרות לענות לכם, אנא, תתחשבו כזה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אין דבר, יבוא אדלר.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

1. בסיכום עם ראש עיריית חיפה נקבע, כי גודל האתר יהיה כ-1,100 מגוריים. התכנון כולל את כל המוסדות והתשתיות אשר יאפשרו חיים תקינים באתר. האתר הינו זמני, והוא מתוכנן, לכל היותר, לחמש שנים.

2. התכנון מאפשר שימוש כתשתית לשם בנייה קשיחה, הן ל"בנה ביתך" והן לבנייה רוויה, לאחר שיחולקו המגוריים. ככל אתרי המגוריים קיימת מגמה להשתמש בתשתיות גם בעתיד, על-מנת למנוע בזבז כספים.

היו"ר ח' קופמן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שכב וייס.

שכב וייס (העבודה):

אדוני סגן השר, קודם כול, אני רוצה להביע שביעות רצון על כך שהגענו להסדר. אני סברתי שהמערכה היא היתה מיותרת. אני גם אמרתי זאת לחברי הטוב, ראש העיר, שלא סולל את המערכה נגד, אלא בעד, מתוך תקווה שאכן זה יהיה הכיוון.

מכיוון שהכיוון הזה מבורך, ויש דוגמאות אחדות של שיכונים קטנטנים שנבנו בסוף שנות ה-40 ובשנות ה-50, דירות של 36 מטרים רבועים, שהיום אתה רואה שם ממש וילות, אחרי שאותם אנשים התפתחו עם השנים, ובעמל רב בנו הם ובני משפחותיהם בתים יפים באבן-יהודה, על-יד כפר-סבא, בכל פינות הארץ. יש לי הרגשה, ואם אני טועה תתקן אותי, שאתם משאירים מרחקים קטנים מדי בין קרוון לקרוון.

שאלתי: האם אתם מביאים בחשבון, שאם וכאשר יפנו הקרוונים, ועל התשתית הזו תקום שכונה, ואני מקווה שכונה לחפאת, יהיה שם מרחב להתפתחות רחבה וסכירה, או שמא זה כבר בנוי כל כך צפוף, שמראש נצטרך לפנות את המקום?

חבר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

שכב וייס (העבודה):

לא חשוב אם הקרוונים יישארו, זה לא מפרע לי, אם על אותה תשתית יבנו בתים, זה יכול להיות סידור מצוין.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

חבר הכנסת שכב וייס, אני מוכרח לשבח אותך. יש לך עין חדה וכוונת, ואכן הקרוונים צפופים מדי לטעמי. אינכם יכולים להעלות בדעתכם עד כמה אנחנו מתווכחים עם אלה שצריכים לממן את העניין הזה, על כל מטר מרחק בין הקרוונים. זה פשוט דבר בלתי אפשרי. אבל אנחנו משוכנעים שבמקום של שני קרוונים יקום בעתיד בית אחד.

4181. סלילת כבישים ביו"ש

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ח בחשוון התשנ"ב (5 בנובמבר 1991):

בסוף חודש אוקטובר פורסמה תוכנית משרד השיכון לסלילת 400 ק"מ כבישים בשטחי יהודה ושומרון בשנתיים הקרובות.

ברצוני לשאול:

1. האם יש אמת בדיעות אלה? אם לא — מה הם הנתונים הנכונים כאשר לתכנן המשרד לשנתיים הקרובות באזורים אלה?

חוברת ו', ישיבה שמ"ד

— שאילתות וחשובות: התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה; שירותי רווחה, תת-תזונה ורעב בקרב ילדים —

ברצוני לשאול:

מדוע מקצה משרדך באמצעות המינהל קרקעות אלו בניגוד לנהלים?

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

לצורך הדיון — מאחר שחבר הכנסת שוחט לא נמצא — שואל חבר הכנסת שוחט על הקצאת קרקעות לעמותות חרדיות. הוא אומר כי "מועצת מינהל מקרקעי ישראל עומדת לשוב ולדון בנושא הקצאת קרקע לעמותות חרדיות בפתח-תקווה. מסתבר כי הקצאה זו אינה עולה בקנה אחד עם נוהלי משרדך — מדוע מקצה משרדך באמצעות המינהל קרקעות אלה בניגוד לנהלים?"

אני מבקש להפנות את תשומת לבו של חבר הכנסת שוחט, וגם של חבר הכנסת אברהם פורז — אברהם, אברהם —

היו"ר ח' קופמן:

אברהם, אברהם, אייכה? רגליו בכג"ץ.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

התשובה הפורמלית: בסמכות מועצת מינהל מקרקעי ישראל לאשר פטור ממכרז לקרקע. עם זאת, יש לציין, כי הפרויקט בפתח-תקווה הינו פרויקט שלגביו התמשכו הפעולות כשנה וחצי וטופלו על ידי עיריית פתח-תקווה. פעולות אלו לא נכללו בטיפול במסגרת הנוהל החדש, שפורסם רק בחודש ספטמבר 1991. לאמור, אותו פרויקט בפתח-תקווה, שחבר הכנסת אברהם פורז טרח להגיש נגדו בג"ץ, הוא פרויקט של מאות אנשים עניים, אשר במיטב כספם טורחים כבר יותר משנה כדי לבנות את בתיהם לפני חלות הנוהל החדש של העמותות, וכיום, בגלל בג"צים ושאליות מן הסוג הזה, אחס פשוט עומדים לכרות את פת לחמם. אני מקווה שהדבר לא יעלה בידם. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לסגן השר.

ח. התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה;

שירותי רווחה, תת-תזונה ורעב בקרב ילדים *

היו"ר ח' קופמן:

אם חוזרים לתור — אני מבין שחבר הכנסת שבח וייס לא דיבר. רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, אני לא נמנה עם אלה הסבורים שאפשר לפתור בעיות של עוני בקצב מהיר מדי, אבל אני רוצה לומר לך משהו על הדוגמאות שהבאת. אין כל קושי להביא דוגמאות מקרב אומות אחרות. לנו היה ייחוד מסוים של ערכות חברתיות הדוקה מאוד בגלל קוטנו, ואני אולי אוסיף משהו, גם בגלל מרכזיותה של המסורת היהודית בחברות הארץ הזאת, גם אצל החילונים. אם תבדוק, תראה שגם הסוציאליסטים ירשו חומרים חזקים מאוד מישראל-סבא. הם נתנו לזה לפעמים תרגום מדעי מרקסיסטי, ולפעמים ברושטייני, בנוסח מדינת הרווחה, או פביאני, אבל בלב העניין היתה מידה רבה מאוד של אחריות הדדית. על כן, גם בתקופות קשות מאוד למדינת ישראל, והן היו קשות יותר

2. מה היא עלות התוכנית של המשרד לסלילת כבישים

ביו"ש?

תשובת סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים אשר נמסרו אינם נכונים.

2. משרד הבינוי והשיכון מבצע את עבודות הסלילה ביישובי יהודה ושומרון. כמו גם ביתר חלקי הארץ, על-פי סדר עדיפויות לפיתוח אזורי במסגרת התקציב המאושר למשרד.

היו"ר ח' קופמן:

אנחנו עוברים לשאלתא מס' 4212 של חבר הכנסת אברהם שוחט. הוא איננו באולם, השאלתא עוברת לפרוטוקול.

אנחנו מודים לסגן השר, וממשיכים בדיון על התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני מבקש להשיב על השאלתא של חבר הכנסת שוחט, כי זו שאלה המנסרת היום כחלל עולמנו.

היו"ר ח' קופמן:

אני מתייחס בחיוב לבקשה של סגן השר, ולמרות היעדרו של חבר הכנסת שוחט ענה תענה לו.

4212. קרקע לעמותות חרדיות בפתח-תקווה

חבר הכנסת א' שוחט שאל את שר הבינוי והשיכון כיום כ"ח בחשוון התשנ"ב (5 בנובמבר 1991):

מועצת מינהל מקרקעי ישראל עומדת לשוב ולדון בנושא הקצאת קרקע לעמותות חרדיות בפתח-תקווה.

מסתבר כי הקצאה זו אינה עולה בקנה אחד עם נוהלי משרדך.

היו"ר ח' קופמן:

אנחנו חוזרים לדיון על התרחבות מעגל העוני. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תורי קודם.

היו"ר ח' קופמן:

את לא היית קודם.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני כל הזמן כאן.

היו"ר ח' קופמן:

אני מוכן. לפנינו משורת הדין, אבל בשעה 18:30, כאשר התחלנו בשאליות, חברת הכנסת תמר גז'נסקי לא היתה.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יצאתי בזמן השאלות.

דוגמאות, שעם כל הכבוד והחברות — הן בלתי-רלבנטיות כלל. הוא סיפר על מפעלים של ההסתדרות שהם פשוטי רגל, כי לא מנהלים אותם היטב. חבר הכנסת יאיר צבן ואני במקרה ישבנו פעמיים במפעלים לא הסתדרותיים — מפעל "אתא" ו"מספנות ישראל". לכן הטלת כל האשמה על ההסתדרות היא צינית, זה סוג של אוונטי-פופולו כזה, זה לא רציני.

יאיר צבן (מפלגת הפרועים המאוחדת):

היום שני חברי הכנסת, שאחד מהם איש הליכוד, מפיצים בין חברי הכנסת מכתב שמזעיק על סכנות בעשרה מפעלים בירושלים, שנתונים כמשבר. אף לא אחד מהם מפעל הסתדרותי.

שרה דורון (הליכוד):

— — —

שבח וייס (העבודה):

ולא הסתדרותיים. מה הקמפניה הזאת? ההסתדרות היא חלק מן החברה הישראלית, וחלק מהתהליכים שפקדו אותנו פקדו גם אותה, זה נכון. חברת העובדים, חברתי, חברת הכנסת שרה דורון, היתה מפעל אדיר, שהתאים אולי לחברה שבה היתה נטייה חזקה לשוויוניות. עם השנים, כאשר החברה השתנתה, אולי גם העניין הזה צריך שינוי, ועושים שינוי. איש לא מגן עליהם באופן טוטלי; לא עליהם, עלינו, אני רואה את עצמי כאיש חברת העובדים, כי כחבר ההסתדרות אני גם איש חברת העובדים.

אני מסיים בפנייה ובעצה. יש חברות שיש להן כמה חוקי מינימום. כמו שיש שכר מינימום, צריך להיות איוה חוק מינימום, האומר שמצב שהוא מתחת לרמת הכנסה פר הצרכים הבסיסיים — לא ייתכן שאדם יחיה. ואז, אם אין ברירה כלכלית ומשקית, ואם זה אפילו כרוך בהעלאה מסוימת של מס הכנסה בשיעור של חצי אחוז או אחוז, או מס אחר, חייבים לעשות זאת. זאת אומרת, מול העניין הזה של הגבול שמתחתיו אנשים מאבדים צלם אנוש — ולא הייתי רוצה שהוא יהיה כל כך נמוך — צריך להיות תמדי איוה מכניס של איוון ממקור אחר; ולא לומר: מה לעשות, זה המצב.

ואני אומר שוב לסיום: רוב הדוגמאות שהבאת מארצות אחרות הן נכונות. בחברה הישראלית, חברת הסגולה הזאת, עם הרקע הסוציאליסטי שלה ועם הרקע היהודי שלה, אסור שהדברים האלה יקרו.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת שבח וייס. חברת הכנסת תמר גז'נסקי, בבקשה. אני רוצה לומר לפרוטוקול, שלא היית קודם לכן, כאשר קראתי בשמך.

תמר גז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך על שאפשרת לי לדבר. בתמימות יצאתי מהאולם כי חשבתי ש-18:30 זה זמן השאלות, לא ידעתי שעומדים לקרוא בשמי.

חברי הכנסת, שעמנו כאן מפיו של חבר הכנסת שבח וייס מין שאלה, שנדמה לי שזומע עבר זה כבר. שאל חבר הכנסת וייס — האומנם יש מקום כעת לתשלומים אוניברסליים כמו קצבאות ילדים, קצבאות זיקנה? כעצם גם חינוך חינם הוא תשלום אוניברסלי שניתן לילדים. אני חושבת שחבר הכנסת שבח וייס פשוט לא שם לב שהמציאות "ברחה" רחוק ורחוק מהתיאור הזה שלו. מה שאנחנו רואים היום מבחינת מדיניות הממשלה הוא בעל השפעה ישירה בכיוון של החרפת בעיית העוני. הממשלה באופן מודע, מתוכנן ושיטתי יוצרת אוניברסליות בתחום אחר לגמרי: אוניברסליות של מענקים

מן התקופה הזאת, הפערים בין השכבות העליונות יותר לבין אלה שנקלעו למצוקה היו קטנים יותר. לפער יש כאן לעתים משמעות עמוקה יותר ואפקטיבית יותר מן המדידה הנפרדת או מן המדידה ההשוואתית לאומה אחרת. מכיוון שכאן חיים האחד בתוך האחר. כי הציפייה של הציבור כאן היא ציפייה שלא יהיו עניים בקרבנו; היא ציפייה שלא יהיה פער כזה. עדיין יש מידה רבה מאוד של אחווה בתוך חילוקי הדעות, "כפלגות ראוּבן גדלים חקקי לב". על רקע זה, אולי הכאב שבא כאן לידי ביטוי הוא בכל מקום ולא רק כאן. זאת הערה ראשונה.

הערה שנייה, אני מפנה אותה לא רק כלפיך, אני מפנה אותה גם כלפי מפלגתי, גם כלפי תנועתי. לא אחת יש לי ויכוח בעניין זה עם חברי הטוב יאיר צבן, שקשה להתווכח אתו משום שאני חושב שהוא נמנה עם האינטליגנטים שבין חברי הכנסת. אני רוצה לטעון שמדיניות אוניברסלית צריכה בדיקה הולכת ומתחדשת. בגישה האוניברסלית לזכויות הסוציאליות היה פעם טעם רב מאוד. בתקופה שחלק גדול מאוד מן החברה היה שקוע למטה והיה צריך לקדם את האנשים כלפי מעלה, והיה צריך לדאוג לכל ציבור השכירים, כאשר פערי השכר בין השכירים היו קטנים מאוד, בתקופה זו שההתפצרות החברתית, או אם תרצה גם ההתפצרות של השכבות הנוצצות של דור הסילון הרקיעה שחקים, ורק השמים היו הגבול — אני אומר שזה נושא שצריך לעבור בדיקה, לא חפזה. לא הייתי מבטל זכויות מוקנות של ציבורי עובדים רק מפאת העובדה שהם הגיעו להישגים של משכורת סבירה ויותר. אבל יש סדרה של שכבות שמזמן נמצאת באותם עשירונים שהם בפועל עשירים. זה לא כל כך משנה לגבי אם הם חיים על חשבון הכנסות או על חשבון הוצאות. יש שכבה אחת שממנה ואילך חיים מן ההוצאות — אתה מכיר את כל הסידורים האלה שבצעם החוק, מס הכנסה וכל המסים האחרים מאפשרים להם, סוג העבודה, תנאי העבודה וכיוצא באלה. אתם צריכים, עליידי צוות מאוד רציני, לבדוק את העניין הזה. אני יודע שבמוסד לביטוח לאומי יש גם צוותים רציניים ובסך הכול אנשים נאורים. כלומר, זוהי חבורה שעובדת באופן מאוד עקרוני ולא בחפזה.

הערה שלישית. לדעתי אתם יכולים להביא בחשבון, אבל אתם לא מכיאים בחשבון מספיק את העובדה שחלק מן השכירים או מאלה שמוכבטים זמנית או קבוע ושנמצאים באותם קווי עוני שאתם מסרטים, גם אם הם זוכים להכנסה של כ-1,000 שקל נטו בחודש, לעתים בין 600 ל-700 שקל הולכים לסוגים שונים של מסים, רבבות מכשירי טלפון לפעמים. אני יודע שבאים בטענות: מה אתם צריכים טלפון, וכן הלאה. מדובר במשפחות שכבר יש להן טלפון, אולי מתקופה שבה הם השתכרו טוב יותר. מדובר אולי במשפחות שזיכיות את המכשיר הזה כמכשיר קביל בנים לבין בני המשפחה שלהם, עם אמא זקנה, אבא זקן. זה לא מכשיר יח"צי עבור, כמו אצלנו, חברי הכנסת, שמעבירים קומוניקטים לעיתונות כדי להיחשף כל יום ולהופיע קבל"ע עם כל החדשות שלנו. זה לפעמים טלפון חירום או טלפון של זקן או זקנה הרוצים להזעיק רופא או משהו כזה.

כאשר אמרת שיש להם כסף לקנות לחם ולבן — זה נכון, אבל אצל חלק מהמשפחות יש לא הרבה מעבר לזה. צריך לעשות משהו, אם עליידי העלאה מסוימת של מס הכנסה לגבי קבוצה מסוימת, ואני יודע שיש פה התנגדות, התפשטה בבית הזה איוה מין נורמה, איוה אקולוגיה שכל העלאה של מס הכנסה אפילו של אחוז אחד תפגע בכלכלה, תפר את מוסר המסים, תעצור את גלגלי המשק ואת הנטייה לרווחים וכן הלאה.

נאם כאן חבר הכנסת ויינשטיין והביא שתיים-שלוש

בתי-החולים והתביעה לרווחות, אנחנו נראה את התמונות שאנחנו רואים היום בארצות אחרות, של אנשים עניים, המקבלים שירות עזרה ראשונה בחדר מיון, ואחר כך אינם מאפשרים.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

המצב כאן עדיין טוב יותר מאשר ברוסיה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אנחנו צריכים להשוות את עצמנו לארצות מתוקנות. היום המצב בברית-המועצות הוא מצב משכרי, ולכן אין טעם בכלל להשוות את מצבנו היום למצב בברית-המועצות.

היו"ר ח' קופמן:

אף פעם לא היה טעם להשוות.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בשנים קודמות, מבחינת השוויון בהגשת עזרה רפואית, מבחינת שוויון ההזדמנויות להשגת השכלה, המצב היה שונה. היום המצב הוא אחר.

חברי הכנסת, אי-אפשר לנתק את בעיית העוני מבעיית האבטלה. משום שמובטלים הם המאגר החשוב ביותר, המשמעותי ביותר היום לגירול בעיית העוני. ואם היום כבר הגענו ל-62,000 יותר תביעות לדמי אבטלה, ואם בחדשים האחרונים נוספו 12,000 מובטלים חדשים שנפלטו ממקומות עבודה, שלא לדבר על עולים חדשים וחיילים משוחררים וכו' שנוספו על המובטלים, הרי אנחנו נמצאים במצב שבו הממשלה, בכך שהיא לא פותרת לחלוטין את בעיית האבטלה, היא למעשה תורמת באופן מודע לבעיית העוני.

אני רוצה לסכם ולומר, שבעיית העוני איננה מעשה שמים, היא איננה פגע טבעי, אלא היא תוצאה ברורה של מדיניות הממשלה.

על זה אני רוצה להוסיף את בעיית העוני המוחלט. פעמים רבות סופרים את המשפחות ואת הילדים שמתחת לקו העוני. כידוע, בסביבות 200,000 ילדים נמצאים היום מתחת לקו העוני. הדברים האלה המתארים עוני יחסי, נכונים. אבל יש גם עוני מוחלט.

בעוני מוחלט חי, למשל, אותו זוג עולים שפגשתי לאחרונה, שאמר שהוא מקבל 850 שקל בחודש, הוא משלם שכר דירה 650 שקל, ונשארים לו 200 שקל. מי שחי על 200 שקל בחודש, חי בעוני מוחלט, שקשה לתאר איך הוא בכלל מתקיים, אפילו, נניח, אם היה רוצה להתקיים רק על לחם, מרגרינה וזיתים. עוני מוחלט כזה אנחנו מוצאים גם במשפחות אחרות בקרב האוכלוסייה הערבית, בקרב תושבים בעיירות פיתוח. מדובר באנשים שמצאו את תקופת דמי האבטלה, מדובר באנשים שסובלים ממחלות ומקשים ומכל מיני נכויות; מדובר באנשים שיש להם מספר גדול מאוד של ילדים, שאינם מסוגלים לתת להם את הדברים הבסיסיים הנחוצים ללימוד בבית-הספר. את אלה צריך להגדיר כעוני מוחלט. והעובדה שהעוני המוחלט הזה קיים ומתרחב בישראל היא כחם נוסף על מצפונה של הממשלה.

אני מציעה שהדיון הזה יסתיים בקריאה לממשלה לשנות ב-180 מעלות את מדיניותה: לקצץ בהטבות למעבידים שלא הסיפו מקומות עבודה; להחזיר את הקצבאות לילד הראשון ולילד השני; להקצב לחינוך אמצעים רבים יותר ולחולל רפורמה שתמנע דור נוסף של חסרי השכלה למעשה; ליצור

למעבידים, של הטבות לבעלי הון, המעבידים ובעלי ההון הם המקבלים את ההטבות האוניברסליות.

כאשר, למשל, קיצצו במידה משמעותית את תשלומי המעבידים לביטוח הלאומי, ועכשיו המדינה משלמת במקומם לביטוח הלאומי, ובהצעת התקציב החדשה ל-1992 ראיתי שהטבה זו מסתכמת ב-3 מיליארדי שקלים, רק בסעיף הזה — לא בידרו כלל מי הם המעבידים, לאילו מעבידים זה הולך. כל המעבידים זוכים. כאן יש אוניברסליות. ובזמן שמחלקים הטבות למעבידים, מקצצים בקצבאות הילד הראשון והשני, ועכשיו רוצים לקצץ בקצבאות הזיקנה וכו'.

הטענה שלי היא אפוא, שהקטוב החברתי שהוצא בשנים האחרונות נגרם בגלל התפתחויות בשוק העבודה ובמישור הכלכלי. הוא הוצא בגלל מדיניות הממשלה, שמעוניינת, להערכתי, בקיטוב החברתי הזה, כשבמדיניות שלה היא משרתת את העשירון העליון או את שני העשירונים העליונים, ובאופן מודע פוגעת בזכויות של מרבית האוכלוסייה.

אחד הצעדים המשמעותיים ביותר בכיוון של הגדלת המצוקה והעוני הוא הניסיון הנמשך של משרד האוצר, יחד עם משרדים אחרים, להביא בחשיקת שכר. חברי הכנסת, שכר המינימום, שקיים במדינת ישראל זו השנה החמישית, הוא אחד האמצעים החשובים ביותר כדי להילחם בעוני. שכר המינימום קובע למעשה דרגה של סף קיום. ואין זה מקרה ששכר המינימום היום הוא 1,221 שקלים, כאשר מינימום הקיום למשפחה של ארבע נפשות הוא 1,600 ומשהו שקלים. כלומר, שכר המינימום בעצם קרוב לאותו מינימום קיום, שמעריכים במדינת ישראל שצריך להיות למשפחה ממוצעת.

הממשלה, לאחר שנכשלה בניסיונותיה לשנות את חוק שכר מינימום עצמו, משנה עכשיו את צורת החישוב של שכר המינימום על-ידי הכללת הפרמיות בשירות הציבורי כשכר עצמו ועל-ידי שיטות נוספות, כמו למשל ההצעה שניתן יהיה להעסיק עובדים 12 שעות עבור שכר מינימום, כלומר בלי לשלם להם עבור שעות נוספות. השינויים האלה בחישוב השכר ואי-אכיפת חוק שכר מינימום על-ידי המדינה — וזו עובדה שמאז נחקק החוק ב-1987 הוכנו 15 תביעות בלבד, שבע מהן התיישנו לפני שהגישו אותן, ורק שבע נמצאות בשלב הכנה — מעידים מה הכוונה של הממשלה.

העוני בישראל הוא עוני פיסי, אבל הוא גם עוני בתחום ההשכלה. וכבר הזכרנו כאן התוצאות של סקר הבנת הנקרא והחשבון. כבר היום, חברי הכנסת, לא צריך ללכת רחוק, לא צריך לבדוק מה המצב בתל-אביב ומה המצב, נניח, בחצור-הגלילית או בשלומי. די אם באותה תל-אביב נבדוק מה מקבל ילד שלומד במרכז-העיר, נניח בבית-הספר "גורדון", לעומת ילד באותה כיתה, שלומד בשכונה כמו קריית-שלום. ממה שנקרא ידע אישי אני רוצה לומר, שהמרחק בין רמת החינוך, תוכן החינוך, הגיוון במערכת השעות, שמקבל ילד בבית-הספר "גורדון", לבין מה שמקבל ילד בן גילו בשכונת-שפירא או בקריית-שלום — הוא מרחק אדיר. זו לא אותה מדינת ישראל, אלה לא אותם מורים, לא אותם מקצועות, לא אותו ידע, לא אותם אופקים רחבים. שלא לדבר על שיטת בתי-הספר הייחודיים, המכוונת רובה ככולה למשפחות בעלות מעמד חברתי גבוה.

גם הפרטת בתי-החולים היא צעד מרחיק-לכת באותו כיוון. אם עד עכשיו יכולנו להניח שיהיה אשר יהיה המצב, אדם עני יקבל שירות בבית-החולים — הרי אחרי הפרטת

— התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה; שירותי רווחה, תת־תזונה ורעב בקרב ילדים —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני סגן השר, אביא לך תיכף גם השוואה בין־לאומית. הבעיה שלך קשה מפני שלפני שנתיים־שלוש שנים לא היה מיתון בין־לאומי, והמצב אצלנו לא היה טוב. לפני שלוש שנים הצמיחה אצלנו היתה אפס, והאבטלה כבר אז היתה 9%. הנתונים של הפערים החברתיים היו אז קשים. בין ארצות־הברית לבין ישראל יש בדרך כלל יחסים טובים, אבל יש תחום שיש בו תחרות סמויה, שכבר כמה שנים נמשכת: איפה קי העוני יחתוך נחת גדול יותר מהחברה, ואיפה יהיו יותר homeless? בקו העוני עברנו את ארצות־הברית, בחסרי קורת גג — לא, הם עדיין לפנינו, ואני מקווה שלא נגיע אליהם. אבל כשאני קורא את הכתבה היום בעיתון על עולה חדש שגר כבר מחצית שנה במכונת, אלה לא חיים.

הדבר המעניין, אדוני סגן השר: אצלנו מדיניות הרווחה מתפתחת אל עבר התאצויות והרייגניזם — המדיניות שהנהיג רייגן בארצות־הברית — ואילו ארצות־הברית תולשת היום את השערות שלה ומחזירה הסדרי רווחה שביטלה לפני עשר שנים. ואתה רואה מה מצבו של בוש היום, כיוון שהוא קוצר היום את פירות המדיניות החברתית חסרת האחריות של קודמו.

לנו ברור שרק צמיחת המשק — וכאן כבר אמרו חברים — תבטיח תעסוקה ותגדיל את המשאבים שיעמדו לרשות השירותים החברתיים. אבל מעבר לכך יש סדרי עדיפויות ויש סדרי קדימות. בתחום החינוך ראינו מה תוצאות המדיניות המעוותת, ואיני רוצה לחזור על דברים שנאמרו בבית הזה בשבוע האחרון.

בשבוע האחרון, בתחום הבריאות, אדוני, הונח על שולחנו מסמך של מוסד רציני, המכון לחקר המדיניות החברתית של הממשלה, ובו הוא אומר שבשנות ה־80 ירדה ההוצאה הממשלתית לנפש לבריאות ב־12%, ואני מצטט: "מימון השירות הועבר בהדרגה אל כתפיהם של המטופלים". מה זה אומר לגבי השכבות האלה, החלשות? זה לא מבשר טובות. בתחום השירותים והטיפול בילדים ובנוער במצוקה הנתון הדהים אותי: ב־1989 ההקצאה הממשלתית לטיפול במקורי העוני בקרב ילדים ונוער — ואתה יודע באילו תחומים אני מדבר — "קטנה ב־20% ממה שהיה ב־1980". אני בעצמי נדהמתי מן הנתון הזה.

העוני במגזר הערבי. 32% מן הקשישים ככלל האוכלוסייה הם מתחת לקו העוני, ובמגזר הערבי — 70%.

אדוני סגן השר, לך בוודאי, כמו לי, יקרים עשרת הדיברות, אבל יש גם עשרת דיברות למלחמה בעוני, ואני אקרא לך אותם, מבחינתי בקיצור.

סגן שר העבודה והרווחה (לנשיא הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

להבדיל.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
להבדיל. לא בכול "להבדיל".

1. אין מאבק בעוני ללא מאבק לתיקון החברה כולה, אדוני סגן השר; 2. אין מאבק בעוני בלי חיסול האבטלה והבטחת תעסוקה מלאה; 3. מלחמת חורמה בעוני מחייבת מלחמת חורמה בקונצפציה, שלפיה שכר נמוך טוב למשק וטוב לתעסוקה, ואלה דברים שאמרת לאחרונה; 4. העלאת שכר מינימום מתחייבת מכאן, לשיעור של 50% מהשכר הממוצע במשק, תוך הקפדה על ביצוע החוק; 5. צריך להעלות את ערכה של נקודת הדיכוי מ־3% כיום למה שהיה בזמן הרפורמה

תוכנית מפורטת, על חשבון תקציב המדינה, להשקעות ולהרחבת השירותים כדי לקלוט מובטלים. שינוי יסודי כזה במדיניות הממשלה ניתן לעשות אם יופסקו הבזבוזים על ההתחליות, על הכיבוש, שעליהם מוצא חלק ניכר מתקציב המדינה. תודה.

היו"ר ח' קרפמן:

תודה לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. חבר הכנסת יאיר צבן יעלה ויבא.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, לעוני תמיד שני פנים, ושניהם פנים מכוערים. פן אחד, נאמר כאן, הפן של העוני המוחלט. עוני הוא עוני הוא עוני. עוני זה מחסור פיסי, זה רעב, או בלשון עדינה יותר — תת־תזונה; הוא העדר קורת גג, מצב של homeless, או בלשון מתורבתת יותר — תת־דירור; הוא גוף עירום מכוסה בבלויי סחבות, או בלשון נקייה יותר — תת־לבוש.

אומר חבר הכנסת הלפרט: אין רעבים בישראל. אני לא מציע לך להכריז על כך בלשון כל כך בוטחת. להוותנו יש רעבים. למזלנו אנחנו בהחלט לא מדברים במספרים המוניים, אבל אנחנו כן מדברים במספרים ניכרים של אנשים שהרכב המזון שלהם הוא דל, הוא עלוב, הוא לא מתקבל על הדעת בעשור הזה של שנות ה־90.

אומר חבר הכנסת הלפרט: אם משתמשים נכון בקצבאות, נכון, אם אין צורך להוציא על דיור, על אחזקת הבית, על חשמל, על הסקה, על נסיעות. אם כל הקצבה הזאת של הבטחת הכנסה והולכת כולה, או כמעט כולה, לאוכל — נכון, לא רעבים. זה לא שהארוחות הן משגעות, אבל לא רעבים. אך לא זה המצב בקרב הרבה מאוד משפחות ובודדים שחיים רק מקצבאות הביטוח הלאומי.

ויש הפן השני, וזה העוני היחסי. העוני היחסי הוא גם כן כואב. הוא כואב מפני שגם הוא כסימן של מחסור ומכיוון שהוא עוני משפיל, לפעמים לא פחות מהעוני המוחלט; התחושה שאתה נמצא כל הזמן בתחתית הסולם, וכולם מעליך.

שני הפנים הללו, גם הפן של העוני המוחלט וגם הפן של העוני היחסי, החמיצו את פניהם בשנים האחרונות. אומר חבר הכנסת הלפרט: בגלל העלייה, ודאי שהעלייה מוסיפה עומס, אבל רק חלק מהמובטלים הם עולים חדשים, סגן השר, חבר הכנסת הלפרט. תבדוק את הסטטיסטיקה, מה היה ערב הגל הגדול של העלייה ומה היום. שני־שלישים מקרב הבלת־מועסקים הם בכל זאת מן הוותיקים.

הבאתי לפני כמה שבועות בכנסת השוואה, ואחם מוכרחים להתמודד עם זה. אני לא יודע אם אתה יודע, אבל בין 1970 ל־1972 היתה עלייה גדולה. האוכלוסייה גדלה אז ב־9.5%, בשלוש שנים, לעומת 11% בשלוש השנים האחרונות. זה לא הבדל גדול, אבל כשאתה בודק, אז התוצר עלה ב־32%, ואילו בשלוש השנים האחרונות — בערך בחצי; היצוא אז עלה ב־52%, ובשלוש השנים האחרונות — ב־8%; האבטלה אז היתה 2.5%, ועכשיו היא 11%. כלומר, אין קשר הכרחי כזה, שבגלל עומס העלייה אתה מוכרח להגיע מייד למצוקה כלכלית וחברתית כזאת.

סגן שר העבודה והרווחה (לנשיא הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

מה אתה יכול לעשות אם יש גם מיתון עולמי?

מיכה גולדמן (העבודה):

זה על דעת המזכירות. הוא פשוט היה בוועידת תנועת המושבים, והתחלפתי אתו על דעתו. הוא מחליף מישהו אחר.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, אולי תזכיר לחבר הכנסת גולדמן, שהדיון הוא לא על רמת-הגולן?

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, תרשה לחבר הכנסת גולדמן להביע את דעתו. זה לא אסון שהוא גר לא רחוק מרמת-הגולן. אתה גר על-יד גילה, במבשרת. הוא גר ליד הגולן. בבקשה.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סגן השר הלפרט, אנחנו מקיימים כאן היום דיון על העוני. אני עומד כאן ובא להעלות בפני חברי הכנסת את בעיית העוני בישראל. עברתי על חומר בספריית הכנסת כדי להתכונן לנאום ולראות דברים המופיעים גם במספרים ובפרסומים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בהמשך ארצה גם להביא דוגמאות בעקבות סיורי ברחבי הארץ, כראייה של בעיית העוני, כשלצערי הרב מיום ליום גדל מספר האזרחים במדינת ישראל הנוזקים לסיוע, והסיוע לא מספיק. היום אנחנו יכולים לראות דברים בהשוואה למה שהיה לפני 12 שנה ו-13 שנה.

אולי אתם זוכרים את הקריאה הגדולה שהיתה בזמנו של חבר הכנסת כהן מסיעת "העולם הזה". הוא אמר: אחת ההצלחות הגדולות, שאולי לי היא האכזבה הגדולה, היא שהממשלה הצליחה להתמודד ולהקטין את מספר העניים במדינת ישראל. אני בטוח שהרבה עוד זוכרים אותה קריאה מפורסמת של הנערה מבית-שאן, שצעקה שהיא רעבה. בעקבות הצעקה של אותה נערה, ילדה, מבית-שאן, הממשלה החליטה ב-1975 לרכוש מאמץ בטיפול המיוחד בשכונות, בערי הפיתוח ובאותם אזורים שהיה בהם ריכוז של משפחות חלשות, שהביאו אותן עד פת לחם. זה לא היה רק במגזר היהודי. אפשר לראות זאת במגזר הערבי, אפשר לראות זאת בקרב האוכלוסייה הדרוזית, ואפשר לראות זאת בעיקר אצל האוכלוסייה הבוגרת, הקשישה.

למה הזכרתי את הנתון שראיתי בשנת 1974, בעקבות הקריאה הגדולה בבית-שאן והטיפול של הממשלה, שנערכה לעניין? ב-1976 קם כאן בכנסת חבר הכנסת שלום כהן מסיעת "העולם הזה" ואמר בפני מליאת כנסת מלאה, בהשתתפות שרי הממשלה וראש הממשלה דאז, מר יצחק רבין, שהוא יכול לבוא ולומר דבר אחד: בתחילת כהונתו הוא התבייש לשמוע שיש עניים במדינת ישראל.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מי אמר זאת? יצחק רבין?

מיכה גולדמן (העבודה):

אמר זאת חבר הכנסת שלום כהן, כשהוא קם ואמר מעל במת הכנסת, שאם היתה הצלחה לממשלת יצחק רבין, זו היתה הצלחה בהתמודדות עם העוני במדינת ישראל. העוני ירד אז במספרים. כדאי שתבדוק זאת, חבר הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

למה אתה מסלף עובדות?

מיכה גולדמן (העבודה):

חבר הכנסת ביטון, חבר הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מה שעשה לנו רבין באותה תקופה, מה שעשו לנו רבין

ב-1975, 5%, כי קצבאות הילדים הן המכשיר הכי חשוב לצמזם הפערים, וצריך להשוות את הקצבאות של הילדים הערבים: 6. עם זה הולכת העלאת סף מס הכנסה, כדי שמקבלי שכר נמוך לא ישלמו מס הכנסה: 7. לשפר את קצבאות הזיקנה והנכות: 8. להרחיב את התקציבים להתחדשות השכונות — לא, הפרויקט לא נגמר: 9. להגדיל את התקציבים של חינוך, תרבות, שיכון וביטחון סוציאלי, ובמיוחד אלה המכוונים למגזרי העוני, לשכונות, לעיירות פיתוח ולכפרים ערביים: 10. וסליחה שזה נוגע לך — כשכיל כל אלה צריך ממשלה אחרת.

אתה אדם מאמין ושומר מצוות. אתה, יחד עם חבריך, שאינם שומרי מצוות אבל מתחזים לכאלה שהם שומרי מצוות, תעמדו יום אחד ותישאו את התפילה "ונני העני ממעש". לגבי רבים מהממשלה הזאת זו תהיה תפילה כנה מאוד, כי הממשלה הזאת היא ממשלת עוני. לא רק מפני שבתקופה שלה העוני גדל, ואני אומר, הממשלה הזאת לאורך כל הדרך — — —

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

האם ידוע לך, שרק השנה קלטו במשק 95,000 עובדים?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אתם מספרים מעשיות.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אתה חוזר על זה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מספרים פה מעשיות.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, את הוויכוח תגמרו בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. היא לא רחוקה מביתך. תלכו לשם.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מספרים מעשיות.

היו"ר ח' קופמן:

כל מה שלא מוצא חן זה מעשיות. כל מה שנכון וטוב אלה עובדות.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

הוסיפו 95,000 מקומות עבודה.

חמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לא הוסיפו בכלל.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

סגן השר הלפרט, הממשלה הזאת היא בעיקר ענייה במעשים למלחמה בעוני, ואתה יודע זאת בדיוק כמוני, אבל זה לא נעים וקשה להודות בכך. תודה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון שטרית.

שמעון שטרית (העבודה):

לא, עכשיו ידבר חבר הכנסת מיכה גולדמן.

היו"ר ח' קופמן:

אני כבר לא יוצא מכס. מה זה? רוטציות כל חמש שניות?

שמעון שטרית (העבודה):

זה על דעת המזכירות.

בראשות הממשלה ורבינוביץ כשר האוצר — זה יירשם לדיראון עולם.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

זה התחיל בתקופה של הגברת גולדה מאיר, זיכרונה לברכה, ואחריה המשיך בכך מר יצחק רבין. אנחנו שינינו את העובדות?

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, אף שאתה העלית את ההצעה — אם תפריע עוד פעם אחת, אקרא אותך לסדר בפעם הראשונה; מהר"מהר לאחר מכן אקרא אותך לסדר קריאה שנייה ושלישית.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

זו היתה התקופה של הפנתרים השחורים.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, כמי שמעלה את ההצעה, יש לך אפשרות גם לסכם.

מיכה גולדמן (העבודה):

חבר הכנסת ביטון, מאחר שאני יודע שמייד לאחר סיום הדיון היום, מתוך סקרנות לדעת, תקרא גם את החומר בספרייה, אני בטוח שמחר בבוקר תבוא ותבקש ממני סליחה בדבר דברים וציטוטים של חבר הכנסת שלום כהן.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אנחנו הפגנו נגד מר רבין ברחובות. על מה אתה מדבר? לא היה עוני כזה באותה תקופה?

מיכה גולדמן (העבודה):

חבר הכנסת ביטון, אני מזמין אותך אלי לשיחה מחר, לאחר שתקרא את החומר בספרייה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

איפה? ברמת־הגולן?

מיכה גולדמן (העבודה):

בספרייה בכנסת. אתה תבקש גם ממר שלום כהן, חבר הכנסת לשעבר — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

הוא היה נציג שלנו.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

הוא מסלף עובדות. הוא מדבר על מר רבין כאילו היה מושיע העם באותה תקופה.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

מה אמרת? לא שמעתי.

היו"ר ח' קופמן:

תרשום לך — פעם ראשונה. אם אתה רוצה לתקן את הצעת הסיכום שלך — יש לך זמן.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

האם אפשר לשכת ולסלף עובדות במצח נחושה?

היו"ר ח' קופמן:

אפשר, הכול אפשרי. אם תקרא את "דברי הכנסת", תמצא הרבה מאוד סילופים, האמן לי.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אבל גם סילוף בגודל כזה?

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מאחר שאני מצטט מדברי שלום כהן — שלום כהן אומר בדיון בכנסת: אדוני ראש הממשלה יצחק רבין, אני מודה לך על ההישגים הגדולים שעשית למען השכבה החלשה ביותר במדינת ישראל — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אתה טועה — — —

מיכה גולדמן (העבודה):

— — — האם אני יכול לבוא ולומר, שאתה הצלחת לחסל את כל תנועת הפנתרים כתוצאה מהטיפול הנכון של ממשלתך ושריך — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אתה גר בפתח־תקווה — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, מחר בבוקר תיגש עם חבר הכנסת גולדמן לוועדת האתיקה ותבדוק את הדברים.

מיכה גולדמן (העבודה):

אני מצטט שורה אחרונה: רכותי חברי הכנסת, אני מודה לממשלה שהיא אכזבה את סיעתי והיא הצליחה לסגור פערים. סוף ציטוט.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה באירוניה.

מיכה גולדמן (העבודה):

גברתי היקרה, האירוניה היתה במוסקבה. אצלכם זה עד היום אירוניה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מה זה שייך?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

— — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, בשעה כזאת של ערב אתה מבקש ממני לקרוא אותך לסדר בפעם השנייה?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

— — —

היו"ר ח' קופמן:

לא תצליח אחר כך לעלות לדוכן לסיכום. חבל.

מיכה גולדמן (העבודה):

רכותי חברי הכנסת, בחודש ינואר מסתיימת שנה שהעולים בישראל — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

חודש ינואר זה הדבר היחיד הנכון.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם זה לא נכון.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ביטון, כואב לי שלא תוכל לסכם את הדיון.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
למה?

היו"ר ח' קופמן:

כיוון שאתה מפרע.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת גולדמן, זמן תם.

מיכה גולדמן (העבודה):

מייד אסיים את דברי. אנחנו נמצאים כבר שנה וחצי לאחר שהוקמה ממשלת הליכוד. שר התעשייה והמסחר, במקום שיעשה מאמצים כדי שיש שרי התעשייה והמסחר בעבר הרחוק, כמו ספיר, כמו אשכול, שריכוז את ההון היהודי, ריכוז את התעשייתיים היהודים בעולם, יצרו תעשיות בגליל, בנגב, בשכונות, הכול כדי לתת פתרונות לעולים חדשים שהצטרפו למדינה, ולזוגות צעירים — אנחנו חיים בתקופה שבה הממשלה לא קוראת את מה שכתוב על הקיר, וכל יום נוסף של ניהול עניינים בצורה הזאת יגדיל את מספר העניים במדינת ישראל. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לחבר הכנסת גולדמן. חבר הכנסת יעקב שמאי איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, העוני בישראל קיים; הוא קיים גם בחברות אחרות, עשירות מישראל. אבל בעיני המטרה הלאומית העיקרית היא להגדיל את העוגה הלאומית על־מנת שלכולם יהיה יותר, ולא שנתקוטט האחד עם השני בניסיון לקבל יותר עבור מגזר זה או עבור מגזר אחר. רק אם העוגה הלאומית תגדל, יהיה יותר לכולם, משום שכל אלה התובעים יותר ויותר — ואנחנו, כמי שיושבים בוועדות הכנסת, רואים שאין מגזר שאינו תובע כסף ציבורי; ראשי הרשויות המקומיות תובעים יותר כסף, החקלאים רוצים כסף, רוצים מחיקת חובות, ומה לא? הרשימה ארוכה מאוד.

רק אם ניצור כאן חברה המסוגלת לייצר יותר, יהיה לנו יותר מה לחלק. כל זמן שנרבי בינינו על חלוקה, צודקת ככל שתהיה, לא נועיל מאומה. אני לא טוען שלא צריך ליצור צדק חברתי; הצדק החברתי מושג על־ידי מיסוי פרוגרסיבי. שהוא מוצדק על־ידי כך שבעלי ההכנסות הגבוהות משלמים יותר. אבל גם לדבר הזה יש גבול — — —

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה עם הורדת עלות העבודה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני בעד הולדת עלות העבודה. יש אצלנו בעיה גדולה, והיא שלמשרד האוצר קוראים משרד האוצר. אני חושב שלמשרד האוצר צריך לקרוא "משרד הקופה הריקה", משום שכיניו המשרד הזה "משרד האוצר" נתון איוו תחושה, שבבניין הזה, הנמצא לא רחוק מבניין הכנסת, יש איזה אוצר, ומשום־מה לא רוצים לחלק את האוצר הזה, וזה באמת לא יפה. הבעיה היא שהקופה ריקה.

אני רוצה לומר לחברת הכנסת גוז'נסקי, שאם מעלים את המיסוי על אלה שצוראים "בעלי יכולת" לרמה בלתי סבירה, קורים שני דברים: הדבר הראשון — מפסיקים לרצות לייצר, זה גורם למוטיבציה שלילית ולא עובדים; הדבר השני — זה מגדיל העלמות בקנה מידה גדול מאוד.

מיכה גולדמן (העבודה):

בחודש ינואר יעמדו עשרות אלפי עולים לאחר שסיימו את השנה שבה קיבלו את הסיוע הממשלתי, והם ייכנסו למעגל המובטלים, למעגל של חסרי עבודה. אם לא נטפל בכך במועד, נהרס את מעגל המובטלים במדינת ישראל, ומובטלים במדינת ישראל מרחיבים את מעגל העניים במדינת ישראל.

העוני במדינת ישראל מתבטא בכיוונים מספר; אפשר לראות אותו ביישובים הקטנים, בערי הפיתוח, בשכונות, ואנחנו רואים שבמדינת ישראל חיים סוגי אוכלוסייה שונים. אדוני סגן השר, אני רוצה לומר לך, שלמעגל הזה מצטרפת, לצערי הרב, גם משפחת האדמה — החקלאים. יש היום מושבניקים, ויש, לצערי הרב, גם קיבוצים, שמצבם הכלכלי לא מאפשר להם להגיע לרמת חיים סבירה. יש מושבניקים שבקושי מרוויחים 800 או 900 שקלים לחודש, פחות משכר המינימום במשק. ידוע לך שמושבניק שאין לו מקור הכנסה לא זכאי לקבל דמי אבטלה כיוון שהוא מוגדר עצמאי, ואז הוא גם לא נכנס לרשימה של הזכאים לקבל דמי אבטלה.

אם אני מתייחס לבעיה הקשה שאנחנו נתקלים בה במתנ"סים, כאשר אנחנו יודעים שהמתנ"סים, שמטרתם העיקרית היתה לתת שירותים חברתיים לכלל האוכלוסייה, לחזקים ולחלשים — הם עוברים תהליך קשה ביותר וכואב ביותר. משפחות חסרות הכנסה אינן מסוגלות לשלוח את ילדיהן לחוגים; הן לא יכולות להשתתף בפעילות של יום לימודים ארוך כתוצאה מכך שמשפחה שאין לה די כסף לכלכלה, ודאי שאין לה די כסף לשלוח את ילדיה לחוגים, לשיעורי מוסיקה. ורק לפני 14 שנה דיבר ראש הממשלה מנחם בגין על שיקום שכונות והחל בשיקום שכונות. לצערי הרב, אנחנו עומדים בפני שיקום שכונות בפעם השנייה — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב־ראש, אני רוצה לשאול, ברשותך, שאלה

היו"ר ח' קופמן:

אינני מסכים; שאלת היום מספיק שאלות. מה שיש לך לשאול, תשאל את חבר הכנסת גולדמן אחר כך במסדרון.

מיכה גולדמן (העבודה):

אנחנו נמצאים במצב כזה, שלא רק שילדים לא הולכים למתנ"סים או לחוגים, אלא הם חיים כתנאי מגורים קשים. כדאי לכם להסתובב קצת בשכונות ולראות באילו תנאים גרות משפחות. ועדת הפנים ואיכות הסביבה היתה לפני חודשים מספר בסיוור, שבו השתתף גם חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בעכו, בעיר העתיקה, והיא ראתה. באיזה עוני חיים אנשים. משפחות ערביות גרות בדירות של 20 או 30 מטרים רבועים. אנחנו מסתובבים בכפרים דרוזיים וגם בערי פיתוח. נכון שיש יישובים, שראשי המועצות שלהם עושים לגביהם מאמצים בסיוע הממשלה, בסיוע "עמידר" ובסיוע "עמיגור", אבל אפשר לראות גם מקומות, שקשה לתאר שהם קיימים במדינת ישראל.

מאוד, שאנחנו משלמים תמיד מס שפתיים לנושא המלחמה בעוני, למאבק להשגת שוויון חברתי, אבל כשהדברים באים לידי הצבעות בתקציבים, כחוק ההסדרים במשק, שהוא המצאה יפה וכל שנה הוא מכרסם עוד ועוד בזכויות חברתיות — הרוב בכנסת הזאת מכרסם, מכרסם ומכרסם, ואחר-כך רבים מהאנשים באים לכמה הזאת וכוכים בקול גדול על המצב.

אבל אני לא רוצה שבמהלך הדברים יישאר איזה אבק של ספק, האם יש לי תשובה על השאלות שעורר חבר הכנסת ביטון. לכן אני רוצה, למען הצדק, ולמען הצדק ההיסטורי, להציג כאן עמדה ברורה: מערכת הביטחון הסוציאלי והחקיקה החברתית במדינת ישראל התחילה בתקופתו של יצחק רבין. עובדה, כשאתה היית בתנועה שתומה — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
לקבל מכות ברחובות.

שמעון שטרית (העבודה):
כשהיית בתנועה שתומה תרומה גדולה להגברת התודעה החברתית, שאפשרה לחברה הישראלית לראות את פניה במראה — כוונתי לתנועת "הפנתרים השחורים"; לאחר מכן, כשהיקמו הוועדות השונות — זה היה בתקופת גולדה מאיר — הביצוע והחקיקה, הרבה הרבה מהם נעשה בתקופת יצחק רבין. עובדה. האם יצחק רבין כראש הממשלה נתן לזה גיבוי? התשובה — כן. האם הוא עשה את זה בסגנון שאתה היית רוצה, עם הודעה בכנסת על קביעת יעדים בצורה רחבה יותר? — יכול להיות שלא. יכול להיות שכזה הוא טעה והיועצים שהקיפו אותו לא נתנו לו — — —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
מי היה שר העבודה בממשלתה של גולדה באותה תקופה ממש?

שמעון שטרית (העבודה):
קודם כול, תקופה קצרה היה יצחק רבין. אבל תקופה קצרה.

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת צירלי ביטון, עם כל הכבוד, אני לא מתערב בדיון, תשמע לעצתי, אם מותר לי. הרי לא תסכים שכל רגע יציבעו עליך ויגידו לך: היית כמה שנים במפלגה הזאת ובמפלגה אחרת. אני חושב שחבר הכנסת שטרית נותן סקירה, אני מאמין שהיא מדויקת, והרי יש לך גם סיכום, ואתה צריך לשכנע אנשים כאן שיציבעו בעד הסיכום הזה, למען העניין. לכן, תירגע.

שמעון שטרית (העבודה):
אני חייב לומר לך ולבית הזה, שההישגים הגדולים ביותר להקמת מדינת רווחה ולמתן מסד רציני וחזק לביטחון סוציאלי במדינת ישראל היו בחקיקה בשנות ה-70; ההתחלה והאמצע של שנות ה-70, לא סוף שנות ה-70, לא בתקופת הליכוד.

אני מציע, למען הצדק ההיסטורי, לשבח את כל אלה שנתנו יד לחקיקה החברתית הזאת. יושבת כאן חברת הכנסת אורה נמיר.

אלי דיין (העבודה):
גם את אלה שנאבקו.

שמעון שטרית (העבודה):
אמרתי, שבפני התרומה ההיסטורית של "הפנתרים השחורים" אני מוריד את הכובע.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
למה צריכה המדינה לשלם במקום המעבידים לביטוח הלאומי 3 מיליארדי שקל?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני רוצה להסביר לך מדוע — משום שאם המדינה הזאת רוצה להתמודד בשוקי חוץ ולהגדיל את רווחיות היצוא, אפשר לעשות אחד משני דברים: אפשר לעשות פיתוח, והפיתוח גורם לכך שכושר התחרות עולה, אבל אז אנחנו מדרדרים את זה לאינפלציה; או שאנחנו יכולים להזויל למעסיקים את העלות על-מנת שכושר התחרות שלהם יגדל. הבעיה פשוטה, ואת צריכה להבין אותה. מי שמאמין באלטרואיזם, מי שמאמין שאנשים עובדים מתוך אלטרואיזם, טועה. אם את חושבת שאת עלות העבודה הזאת אפשר היה לחלק בין נזקקים, אני אומר לך שכושר התחרות של המשק הישראלי היה נפגע, וממילא אם מישור עושה רווחים גדולים מזה, הוא משלם מס הכנסה.

תמר גוז'נסקי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר היה לשלם קצבאות ילדים לילד ראשון ושני.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
חברת הכנסת גוז'נסקי, אני מאוד מכבד אותך באופן אישי ויש לי גם הערכה וסימפתיה עמוקה, אבל השקפת העולם הזאת שלך לא מצליחה. היא לא הצליחה גם במקומות אחרים, היא לא הצליחה גם אצלנו. אנחנו צריכים לשאוף לחברה שיש בה פחות מיסוי, אבל כתוצאה ממיסוי נמוך העונה גדלה ויש הרבה יותר לחלק לכולם. רק בדרך כזאת ניתן, לדעתי, להתגבר על בעיית העוני. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:
רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת אליעזר מזרחי.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
חבר הכנסת שטרית, אתה מוכן להתייחס קצת לתקופה של רבין? כחוקר בדקת אז את הנושא וכתבת כמה פעמים על התחום הזה. האם אתה מוכן להזכיר לנו קצת מהתקופה של רבין?

שמעון שטרית (העבודה):
תגלגל אלי רימונים, אני יודע לפרק אותם. תמשיך את השאלה, אדוני, ברשות היושבי-ראש.

היו"ר נ' מסאלחה:
חבר הכנסת צירלי ביטון, אני מבקש ממך, תירגע. הוא עוד לא אמר: כבוד היושבי-ראש, ואתה התחלת. כשהוא ידבר אולי הוא באמת יענה על השאלות האלה. הוא מבין ואני מבין למה אתה שואל אותו בצורה כזאת. אני מציע לך שתקשיב. אם הוא לא יענה לך, ברשות היושבי-ראש אני אתן לך לשאול.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אם הוא לא יענה לי, אני מוכן אפילו לשתוק, אדוני היושבי-ראש. אם הוא יעמיד את הדברים כמו שהם, חבר הכנסת גולדמן יכרח מהבניין מהר.

היו"ר נ' מסאלחה:
מייד ידעתי למה שאלת אותו על מר רבין. בבקשה, חבר הכנסת שטרית.

שמעון שטרית (העבודה):
אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, חברי חבר הכנסת צירלי ביטון, אדוני סגן השר שמואל הלפרט, לי יש הרגשה קשה

מגילת העצמאות, שהבטיחה שוויון חברתי ומדיני לכל תושבי הארץ ב-1948. אנחנו ב-1991 ולא קיימנו את החובה הזאת כלפי המגזר הערבי.

אדוני סגן השר הממונה על הביטוח הלאומי, אני רוצה לשאול שאלה. עוררתי את השאלה הזאת גם בדיון על התקציב ואתה הגבת. אני רוצה לברר את הנקודה הזאת. אני טוען, שמאז קום המדינה לא נפלה ממשלה על שום סוגיה חברתית. היא נפלה במשבר מיהו יהודי; היא נפלה על תהליך השלום, בין שזה היה בהצבעת אי-אמון ב-1990 ובין שזה היה בהזדמנויות קודמות. ממשלות נפלו, אף לא פעם אחת על סוגיה חברתית.

סגן שר העבודה והרווחה לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט: היא נפלה על השבת.

שמעון שטרית (העבודה): על ה"פנטומים". ממשלות נפלו בהרבה הזדמנויות בעילות שונות.

היום האבטלה מחריפה ועולה על 10%. הנחת עבודה בתקציב המדינה היא, שעד 1993 תגיע האבטלה ל-14%, וב-1992 היא עלולה להגיע ל-12%. קרוב עוני שאומנם ירדו קצת, אבל למעשה מספר העניים עלה. ילדים מסתובבים רעבים, עולים מחטטים באשפות השווקים כדי לחפש לחם. ומה אנחנו עושים? מקצצים בקצבאות הילדים, מורידים את מבחן ההכנסה מ-120% בקצבת ילד שני ל-95%.

כרגע יש לנו נתונים של דוח הביטוח הלאומי רק לשנת 1989. אולי לאדוני יש נתונים של 1990 ו-1991. אבל ברור לגמרי, שהנתונים חמורים יותר, כי האבטלה החמירה והשכר נשחק ב-5%.

אני מעריך את העובדה שאנחנו, אתה ואני משתפים פעולה. האם אני יכול לצפות, אדוני, שניאבק בסוגיה של מניעת פגיעה בקצבאות הביטוח לאומי, הן קצבאות הזיקנה והן קצבאות הילדים?

אדוני, האם אתה מוכן שאגודת ישראל, המפלגה שאתה מייצג ואני מאוד מכבד אותה, תילחם פעם אחת באותה מידה של חקיפות בנושא הזה, כמו שהיא עושה בנושאים אחרים, שהם יותר פרטיקולריים לאגודת ישראל? אני רוצה להזכיר את המלה "ייחודיים", נעזוב אותה, נשאיר אותה ברקע. האם אתה מוכן להרים את המשא הזה? משום שגם אתה וגם סגן השר פרשו אחראים לתחום הרווחה, וזה התחום שעוסק בעוני.

האם אתה מוכן לגרום לכך, שתקציב המדינה לא יכלול את ביטול קצבת הילד השני לפי המבחן שהוצע, ולא יכלול את מיסוי קצבאות הזיקנה, ובאופן כללי שהתקציבים לנושאי הרווחה יקבלו את מה שראוי להם? כל זאת נוכח הצורך שחברי שקדמו לי הציגו בפניך, ועוד יציגו — הצורך החיוני להילחם בתופעה של החמרה בעוני. בלי מאבק פוליטי אנחנו לא נשנה את סדרי העדיפויות. תודה רבה.

היו"ר ג' מסאלחה:

תודה לחבר הכנסת שטרית. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר מורחי — איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת אפרים גור, ואחרי — לחבר הכנסת אלי דיין.

אפרים גור (אחדות למען השלום והעלייה):

אדוני היושב ראש, עמיתי סגן השר, חברי כנסת, אני מבקר את יומי הדיון הזה ולבי עמם בזעקם את זעקת מוכי

אלי דיין (העבודה): ותנועת "עורד".

שמעון שטרית (העבודה):

ותנועת "עורד", בסגנון קצת אחר, לא כסגנון האמיתי של הכות.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אורה נמיר היתה באותם ימים בצדם של הלוחמים בעוני ובפער, ולא לצדם של המחוקקים, של מה שאתה מגדיר "תקופת רבין".

שמעון שטרית (העבודה):

מאוחר יותר אורה נמיר כן היתה כאן וכן תרמה. חקיקה להגנה מפני העוני לא היתה אקט חד-פעמי. זה היה תהליך הדרגתי ומתמשך. לכן אני אומר, ההתחלה היתה בשנות ה-70. גם הילדה מבית שאן, שאמרה ברדיו "אני רעבה", גם היא תרמה.

אורה נמיר (העבודה):

היא תרמה הרבה יותר.

שמעון שטרית (העבודה):

לכן, אני כרגע לא מנתח מה היו המניעים שהביאו את החברה הישראלית להתמודד פנים אל פנים ולהישיר עיניים חזיתית אל בעיות העוני. אבל בוא נחזור למצבנו היום.

המצב היום הוא, שמדי שנה אנחנו אווזים בידינו את דוח המוסד לביטוח לאומי, מעיינים בו ומגלים מדי שנה נתונים שהם קשים ביותר, כאשר לפי הנתונים מהזמן האחרון אנחנו מדברים על כ-200,000 ילדים ועל כ-400,000 נפש מתחת לקו העוני. אלה הנתונים. מי שהוא בעד מדיניות חברתית יודע שזה לא בשמים. כי אם אתה, בתקופה שיש שחיקה בקצבאות הילדים, ויש גם ביטול של כל מיני מערכות הכרחיות — למשל, אם תיקח את השחיקה בדמי האבטלה וההקשחה לגבי קבלת דמי האבטלה, ובכלל את שיעורי האבטלה, אתה צריך לומר לעצמך, שאנחנו צריכים להיות מודאגים ביותר גם מהדוחות של המוסד לביטוח לאומי, אבל גם באופן השוואתי, מההתפתחות בחלוקת ההכנסות.

על-פי ההתפתחות של חלוקת ההכנסות כמדינת ישראל. העניים נעשים עניים יותר, העשירים מתעשרים יותר. בצד הזה יש הרבה משכורות המצויות מתחת לשכר המינימום. עם הגידול באבטלה, אנשים נאלצים לעבוד כפחות משכר המינימום.

גם מעמד הביניים נמשך כלפי מטה, גם מעמדו של השכיר. עוד ועוד שירותים הניתנים על-ידי המדינה לכלל האזרחים פוחתים. למשל, צמצום במערכת החינוך ב-200,000 שעות מומין חינוך אפור. למי יש יכולת להנהיג חינוך אפור? למי שיש לו יותר כסף והוא יכול להתארגן טוב יותר.

חלקן של הנשים בעוני רב יותר. חלקן של המגזר הערבי בעוני גדול יותר. השירותים החברתיים במגזר הערבי משאירים מקום רב מאוד לשיפור. היתה לנו ישיבה בלובי החברתי בחודש יולי, ושם קיבלנו דיווח על השוואות בין המגזר היהודי לבין המגזר הערבי, והיחס היה אחד לעשרה בשירותים החברתיים.

אדוני סגן השר, התחום הזה הוא לא באחריותך הישירה, כי אתה אחראי לתחום הביטוח הלאומי, שבו אני עוד רוצה להעלות בפניך כמה תהיות וכמה שאלות. אבל זה נושא שחייבים להתמודד איתו בצורה הוגנת. אי-אפשר לדבר על

במסעדות ובמפעלים וכמתדלקים כתחנות דלק וכמטאטאי רחובות בערים שונות, במקום קבוצות אחרות של עובדים שעבדו, היא הברכה הזאת, וכולנו צריכים להודות על כך.

הרי אין יום שכולנו לא קוראים בו על עולים חדשים, והוזכר כאן המקרה של אותו עולה שחי חודשים או ימים ברכבו, שהוא הביאו מברית-המועצות, ולא מצא מרפא למכאוביו. כל יום אנחנו מתבשרים על עולים, רופאים, מהנדסים או אחרים, שמתאבדים. רק היום קראנו ידיעה על כך שרופאים עולים, אשר כל מה שהם מבקשים הוא שיעסיקו אותם, אפילו לא במקצועות רפואיים אלא במקצועות דומים לכך, הפגינו מול משרד הבריאות. כל מה שהם מבקשים הוא שיעסיקו אותם בהתאם למקצועותיהם ובהתאם לשנות ההשקעה שהם השקיעו בחייהם. לדאבוננו, כל יום אנחנו קוראים על מקרים של עולים שחיים בגנים ציבוריים על ספסלים, כתחנות אוטוכוסיס ובמקלטים של בתים פרטיים.

כולנו יודעים על תופעה שיש לכרך עליה, כי התופעה הזאת הורידה גם את מחירי הדיור להשכרה. כאשר שתיים, שלוש ואף יותר משפחות עולים הסכימו להתגורר בדירה אחת, אפשרו על-ידי זה ליותר משפחות להשתכן ולהתאקלם. הרבה מאוד דירות היו חסרות במדינה הזאת. הבנייה המסיבית שקיימת עתה, תקוותי שהיא תיתן את הפתרונות, גם לעולים וגם לאותם מפגעים בערי האוהלים שבגנים הציבוריים בארץ. שחלקם הוא אותה האוכלוסייה שאת זעקתה אתה וחברים אחרים זועקים כאן, בצדק.

אני סבור, כיתר חברי הכנסת שדיברו כאן, שהפתרון לעוני בכללותו, גם של אלה וגם של אלה, הוא צמיחת המשק. אם המשק במדינת ישראל לא יצמח בשיעורי צמיחה המקובלים בעולם המערבי, לא יהיה די לכולם, כעצם לא יהיה די לאיש. ככל שזועק בבית הזה, וזה יירשם בספרי ההיסטוריה ובדברי הימים של הכנסת — מרפא לאוכלוסיות הללו, לדאבון כולנו, נאמר את האמת, נתקשה למצוא.

אני משוכנע, שדווקא בנקודה הזאת של צמיחת המשק, ויעידו על כך כלכלני הביטוח הלאומי, משרד האוצר וספרי התקציב המוגשים לנו בימים אלה כאן בכנסת, דווקא התקווה הזאת של צמיחת המשק נעוצה, ומקורה הוא בתוספת האוכלוסייה הטובה והאיכותית, מבחינת המקצועות ומבחינת הרמה האישית, שמדינת ישראל מקבלת בימים אלה. אם נדע ליצור מקורות תעסוקה הולמים, טכנולוגיים ועתיירי ידע, לצד מפעלים עתיירי עבודה, וגם זה דרוש, משום שלא יהיה ניתן לקלוט את כולם במקומות עבודה עתיירי ידע, רק בכך נוכל למצוא שווים נוספים.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

תסביר מאיפה, איזו צמיחה, על מה אתה מדבר, שנבין.

אפרים גור (אחדות למען השלום והעלייה):

חבר הכנסת ביטון, אני סגן שר בממשלה, אבל אני בהחלט כמוך וכמו חברים רבים, לא שבע רצון מכך שממשלת ישראל והבית הזה, בלי הכבל בין אופוזיציה לקואליציה, גם בתקופת ממשלות אחרות, לא הצלחנו להתכונן ולהיערך בזמן, ונכון, כדי ליצור מקומות עבודה בעשרות אלפים, גם לקליטת העולים וגם לבני הארץ הזאת, לאותם חיילים ולאותם מסיימי הלימודים באוניברסיטאות ובמוסדות להשכלה גבוהה.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אני מסכים אתך. מה עושים עכשיו?

הגורל, העוני, הרעב, הסכל, המצוקות והתלאות. לבי עם אותם ילדים החסרים דברים רבים בחייהם, את הארוחות החמות לעתים, את המלבוש ואת תנאי הדיור הנאותים, כליתר חברים.

לבי עם אותם קשישים שרוצים ולא מסוגלים לקנות כמעט דבר משפע המזון המוצע מעל מדפי "קראופים" למיניהם, "שופרסלים" למיניהם ומרכזי מסחר אחרים. אני מתאר לי מה חש כל אחד מהם באותם רגעים. אני מתאר לי מה אני וכל יתר חברי הבית הזה היינו מרגישים במצבם, ברגעים כאלה.

גם כאשר אני זועק את זעקתם, בתקווה שמצבם ישתנה קמעה, ואני מתפלל שאכן כך יקרה, אני מזהיר את כולנו מפני כל ניסיון לגלגל את האשמה הזאת באופן ישיר או באופן משתמע על העלייה ועל העולים. אסור בתכלית האיסור להסית ולשטע את המשפחות החלשות ואת בניהן נגד העולים, שאין בהם כל אשמה בגרימת מצבם.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

זה מה שהשלטון עושה.

אפרים גור (אחדות למען השלום והעלייה):

יצירת אנטגוניזם וכתוצאה מכך עימות חזיתי בין מוכי העוני לבין העולים, שמצב רבים מהם אינו טוב מזה של אלה המוגדרים כמי שחיים מתחת לקו העוני, לא תביא אותנו, חבר הכנסת ביטון, לשום תוצאה. מצבם של הוותיקים לא ישתפר כתוצאה מכך, ותסכים אתי שכך הדבר. לעומת זאת, חלק מן העולים, אשר ירגישו כי אינם רצויים כאן, לא יישארו כאן. אני משוכנע כי לא זאת התוצאה שאליה אתה שואף, ואף לא אחד מחברי הבית הזה.

היות שאת זעקתם של ותיקי הארץ הביעו באופן מקיף, יסודי, מרגש ומוחשי חברי כנסת רבים, אתיחס, ברשותך, 'כבוד היושבי-ראש, חברי הבית, למצבם הקשה של העולים החדשים.

ראשית, חשוב לדעת שאוכלוסיית העולים מתאפיינת בשיעור גבוה של מבוגרים וקשישים, של משפחות חד-הוריות ושל קבוצות בעלות תחלואה גבוהה.

מצבם של מבוגרים, שהם עדיין לא קשישים לצורך הגדרתם כזכאים לקבל קצבאות זיקנה, קשה לא פחות ממצבם של הזקנים עצמם, משום שכמעט שום מקום עבודה, ותהיה השכלתו של אותו מבוגר אשר תהיה, ואף אם לא ירצה לעסוק בתחומי המדע ובמקצועות חופשיים אשר עסק בהם בחוץ-לארץ — כמעט שום מקום עבודה לא מוכן לקלוט אותו ולהעסיקו בשל גילו.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

זה לא נכון. לא פעם אחת זורקים אזרח, פועל שעבד שנים באותה עבודה ובאותו מקצוע — — —

אפרים גור (אחדות למען השלום והעלייה):

חבר הכנסת ביטון, אתה, כמוני, יודע שזה לא נכון. אנשים גילאי 55 עד 60 מקרב העולים לא מסוגלים למצוא כל מקום עבודה, לא רק מקום עבודה בהתאם להשכלתם ולמקצועם. יותר מכך, לא רק שכלגלם לא מפטרים עובדים ותיקים ממפעלים ישראליים, אלא בזכותם, וכולנו נברך על כך, השגנו עבודה עברית במאות ובאלפי מפעלים; בלי להיכנס כאן לפרטים. אחת הברכות שצמחו לנו — בין הברכות הרבות — כתוצאה מן העלייה הזאת וכתוצאה מכך שמדענים, רופאים, מהנדסים ובעלי מקצועות אחרים הסכימו לעבוד כשוטפי כלים

שהיום היא חברה מודרנית, חברה מתקדמת, עם משאבים, כוחות ואמצעים. אבל לממשלה הזאת אין רצון לטפל בסוגיה הזאת באופן יסודי.

אני יודע שאומרים, כפי שאמר חבר הכנסת אברהם פורז, שהנושא של הפחתת עלות העבודה וההקלות שונות עלו על 13 מיליארד ש"ח, כאשר המטרה היתה להגדיל את התעסוקה, את הפריץ, את הכדאיות וכו', אבל זה לא הוכח.

שושנה ארבל-אלמולזינו (העבודה):
לא הוכח שנוספו מקומות עבודה.

אלי דיין (העבודה):

לא הוכח שזה פתר בעיה חברתית כלשהי. לא נפתרה הבעיה בתחום התעסוקה ולא בתחום החברה. לכן, לדעתי צריך לחזור לנושא של קצבאות ילדים.

סגן השר הלפרט שאל אותי: אתה יודע מי הוריד את קצבת הילד הראשון? אני רוצה להגן על איש. היו מחשבות שונות. היתה מחשבה למסות את הקצבאות, מחשבה לתת קצבאות לשכבות החלשות בלבד. זאת טעות בסיסית. יתחשבו עם המשפחות המבוססות בתחום המיסי, לא בתחום קצבאות הילדים. כל נקודת קצבה היתה 5% מהשכר הממוצע; היום — בקושי 2.6% — 2.7%. היתה פגיעה בקצבת הילד הראשון ובקצבת הילד השני.

הגשתי הצעת חוק בנושא זה. היא קבורה עכשיו בוועדת הכספים, כי הממשלה מתנגדת לה והיושב-ראש לא מעמיד אותה לדיון. בניגוד להחלטת מליאת הכנסת.

מי שיש לו ארבעה ילדים, זכאי היום לכ-600 ש"ח מהביטוח הלאומי עבור קצבאות הילדים. כאשר הילד הרביעי מגיע לגיל 18, הקצבה יורדת ל-150 ש"ח, כי כבר לא רואים את המשפחה כמשפחה של ארבעה ילדים אלא כמשפחה של שלושה ילדים, ועבור שניים לא מקבלים קצבאות ילדים; רק עבור ילד אחד.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
הם מפסיקים לאכול ולשתות.

אלי דיין (העבודה):
כן, וזאת בזמן שכן ה-18 משרת בצבא, או לומד, והתוצאות עליו הולכות וגדלות.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אלי דיין (העבודה):

שר האוצר נתן השנה פתרון זמני, אבל זה עומד להסתיים.

אליהו בן-מנחם (העבודה):
כשהנער מתגייס, מפסיקים את הקצבה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אם הוא מתגייס לצה"ל הוא ממשיך לקבל קצבה.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

זה לא נכון.

אלי דיין (העבודה):

לדעתי, הפתרון היסודי הוא בחזרה לקצבאות הילדים, לפי ערכן הריאלי. אין מדינה בעולם שפוגעת בקצבאות הילדים. לא אפילו גברת תאציר לא העזה לפגוע בקצבאות הילדים. לא

אפרים גור (אחדות למען השלום והעלייה):

אם יש מחדל, הרי המחדל הזה הוא אחד המחדלים הקשים של כל הממשלות שהיו לנו בשנים האחרונות. לכן, אותן משפחות שאנחנו מדברים עליהן, שרובן הגדול גר בעיירות הפיתוח, אם כולנו לא נקצה להן את המשאבים הדרושים לפיתוח שירותי חינוך, רווחה, תשתיות ואיכויות חיים אחרות, אני סבור שלא רק העולים, אלא שכולנו שמחים שהם אכלסו את הבתים הריקים, יברחו משם, אלא גם אוכלוסיות מבוססות יותר, מבין הוותיקים, ינשרו, כפי שנשרו מהנגב, מן הגליל ואפילו מן העיירות הקרובות יותר למרכז, וילכו למרכז.

לצורך העניין הזה, באופן שאני מסוגל ורשאי להביע כאן הסתייגות מן ההחלטה לבנות את הדירות לעולים החדשים במרכז הארץ ולא בפריפריה ולא בעיירות הפיתוח ולא בנגב ולא בגליל ולא בגולן, אני בהחלט מסתייג ככל שאני מסוגל להסתייג. אני חושב שזאת טעות. ואם לצד הדירות הרבות, עשרות אלפים, שכבר נבנו במקומות הללו לא יבצעו אפילו אותן החלטות של מפעלים שכבר אושרו במשרד התעשייה והמסחר ועל-ידי גורמים אחרים, ינטשו העולים הללו את הדירות והן תישארנה ריקות כפי שהיו אלפי דירות ריקות בדימונה, בירוחם, במצפה הרמון, בנצרת-עילית ובמקומות אחרים.

לכן, לפי דעתי, אסור בתכלית האיסור, וזוהי בעצם התחלתי, לכרוך בשום צורה, חלילה וחס, את מצבם הקשה של מוכי העוני והרעב בישראל בכך שהגיעה עליה למדינת ישראל וכאילו הממשלה מעבירה אליה את סכומי הכסף שהיו מיועדים לשיפור מצבם. גם אם לא היו העולים מגיעים לכאן, היה העוני ממשיך. אני חושב שדווקא העלייה עשויה להביא את הברכה גם לאותן משפחות בכך שהמשק יצמח, שייוצרו מקומות עבודה, שייכנו דירות חדשות, שבלעדי זה אולי לא היו נבנות, וכך הייצור יגדל, המשק יצמח ותבוא ברכה על כולם. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:
תודה. רשות הדיבור לאחרון הנואמים, חבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, רבותי חברי הכנסת, בראש ובראשונה אני רוצה למחות על התעלמותו המוחלטת של ראש הממשלה, שהוא בעצם שר העבודה והרווחה, ועל האדישות והניכור שאנו חשים בקרב השרים כלפי התופעה החמורה של עוני, של פערים חברתיים שהולכים וגדלים ושל רעב בקרב אלפי ילדים.

לא יתכן שהנתונים שהביטוח הלאומי מפרסם מדי שנה בשנה — ואני זוכר, עוד בשנה הראשונה, בתחילת הקרנציה הזאת, הגשתי הצעה לדון בנתונים האלה והצעתי שהממשלה תקים ועדת שרים ותשמע מומחים כדי לתת תשובות; ותשובות ישנן. אבל הן לא בסדר העדיפויות של הממשלה. הממשלה לא קיימה אפילו דיון רציני, יסודי אחד בסוגיה הזאת. אני יודע שלביטוח הלאומי יש הצעות לצמצום הממדים האלה, והוא גם מציין אותן בסקירה שלו מדי שנה בשנה, הוא מצביע מה גורם לכך שאלפי ילדים חיים מתחת לקו העוני ואיך אפשר לחלץ אותם מכך.

רוב הילדים האלה הם ממשפחות ברוכות ילדים בערי פיתוח, בשכונות ובמגזר הערבי. עניין זה חוזר על עצמו מדי שנה בשנה. לדעתי, זאת כושה וחרפה לחברה הישראלית,

סיעת הפנתרים השחורים בתום הדיון על שירותי רווחה, תתיחזונה, עוני ורעב בקרב ילדים, 12 בנובמבר 1991:

הכנסת קוראת לממשלה לדון בהקדם בנושא העוני —

היו"ר נ' מסאלחה:

לא כתוב בהודעת הסיכום "העוני", עליך לקרוא את הצעת הסיכום בדיוק.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

לא הוספתי שורה. הוספתי רק מלה.

הכנסת קוראת לממשלה לדון בהקדם בנושא העוני, התתיחזונה והרעב בקרב ילדים ולהחליט על צעדים מיידיים לחיסול תופעות אלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

הצעת החלטה לסיכום הדיון על העוני בישראל מטעם סיעות העבודה, ר"צ, חד"ש ומפ"ם. חבר הכנסת אלי כן-מנחם, בבקשה.

אליהו כן-מנחם (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת החלטה לסיכום הדיון על העוני בישראל, מטעם סיעות העבודה, ר"צ, חד"ש ומפ"ם.

חבר הכנסת צירלי ביטון, אפשר לצרף את ההצעה שלך להצעה שלנו.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

בבקשה.

אליהו כן-מנחם (העבודה):

הצעת החלטה לסיכום הדיון על העוני בישראל מטעם סיעות העבודה, ר"צ, חד"ש ומפ"ם:

1. הכנסת מביעה את דאגתה הכבדה נוכח הגילויים הנמשכים על ממדי העוני בישראל בכלל, ובמיוחד בקרב ילדים, קשישים, נשים, עולים חדשים וערביי ישראל.

2. הכנסת קובעת, כי הממדים הניכרים של העוני בישראל ושל הפערים החברתיים הם תוצאה ממדיניותה הכלכלית והחברתית של הממשלה, שלא קידמה את צמיחת המשק, הרבתה את האבטלה ופגעה בשירותים החברתיים ובהסדרי הרווחה.

3. הכנסת מזהירה, כי נוכח גידול העלייה לארץ והחרפת הבעיות הכלכליות עולות רכבות עולים חדשים להילכד אף הם במלכודת העוני, אם לא יתחולל מפנה חד במדיניות הממשלה.

4. הממשלה נתבעת לנקוט בדחיפות את הצעדים הבאים כדי להקטין את ממדי העוני ולצמצם את הפערים החברתיים:

א. לפעול באורח נמרץ לחיסול האבטלה; ב. לנקוט את כל הצעדים הדרושים להגשמת חוק שכר מינימום; ג. להחזיר את קצבאות הילד הראשון והשני, ולשפר את הקצבאות לילדי המגור הערבי על בסיס שוויוני לילדים היהודים; ד. לבטל את כל הגזירות המתוכננות באשר לפגיעה בקצבאות הזיקנה; ה. להגדיל את התקציבים לשירותים החברתיים — בריאות, חינוך, שיכון, ביטחון סוציאלי והסדרי רווחה — במיוחד אלה המכוונים לשכונות, לעצירות הפיתוח ולכפרים הערביים.

ייתכן שמשפחה עם ילדים ומשפחה בלי ילדים ישלמו אותו מס. זה לא קיים אפילו במשטרים שחבר הכנסת פורז מציע לנו ללכת על-פי המדיניות שלהם.

זה דבר יסודי, ורוח הביטוח הלאומי מצביע על כך שהוא עשוי לחלץ אלפי ילדים מהרעב שדיברו עליו חבר הכנסת אלי כן-מנחם וחבר הכנסת צירלי ביטון.

רבתי חברי הכנסת, המצב קשה באמת. מי שמבקר בשטח, לעתים קרובות לא נתקל במקרה ריק אלא במקרה מנותק.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אלי דיין (העבודה):

חבל להפעיל אותו, חבל על הוצאות החשמל. אני מציע שנעשה סיוורם בלי תיאומים מראש. סגן השר יחליט באיזו עיר עורכים סיוור, באיזה יום, בלי הודעה מראש, ונבדוק את הדברים. מה שקורה היום במערכת החינוך גם כן נובע מהעוני.

שמעון שטרית (העבודה):

חבר הכנסת דיין, אבל אין לו כוח לשנות.

אלי דיין (העבודה):

את כל הנאומים האלה כבר נאמנו כמה פעמים בכנסת הזאת ובוועדת הכספים. אני מציע שסגן השר יפנה אל הלובי החברתי, שנמנים עמו חברים מכל סיעות הבית, מכל המפלגות. אומנם המפד"ל, עם הטעינונים שלה, שיתקה עכשיו את הכנסת. אינני יודע מה המטרה שלה. אינני בטוח שהמטרה שלה כשרה. אני אומר: בסדר, אבל איך החינוך החרדי יתקיים? גם אני יודע מה זה חינוך חרדי בעיר שלי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש עניין של טוהר מידות.

אלי דיין (העבודה):

אם יציעו להם 5 מיליוני שקל נוספים, אולי יסתדר העניין. עם הזמן נלמד את זה.

בואו נשב על הסוגיה האמיתית בעת הדיון על התקציב. לדעתי, לסגן השר יש כוח פוליטי. גם ללובי החברתי יש היום כוח פוליטי. נמנים עמו חברים מכל סיעות הבית. אם נחליט על תיקון בסוגיה הזאת, אני מאמין שבדוח של השנה הבאה תראו כי מספר הילדים שמתחת לקו העוני יקטן ב-50%—60% לעומת מספר הילדים שמתחת לקו העוני לפי הדוח של הביטוח הלאומי. וזה לא כרוך בסכומים גדולים. יש לכך מקום חשוב בסולם העדיפויות. אחרת, איך נוכל להסתכל בעיני הילדים האלה? ואחר-כך אנחנו גם שואלים, מדוע הממצאים בתחום החינוך הם כאלה. קודם כול צריך לטפל בדברים הבסיסיים, היסודיים האלה.

אני יודע שלסגן השר יש רגישות לעניין זה. הוא ישב כאן במשך כל הדיון ושמע את הדברים. חברי הכנסת מן הקואליציה ומן האופוזיציה, נחשוב יחד על איזו תוכנית שניתן להתחיל ליישם אותה כבר בתקציב הבא.

היו"ר נ' מסאלחה:

נעבור להצעות הסיכום. ראשית, הצעת סיכום מטעם סיעת הפנתרים השחורים.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הודעת סיכום מטעם

חוברת ר', ישיבה שמ"ד, ה' בכסליו התשנ"ב (12 בנובמבר 1991)
— התרחבות מעגל העוני בעקבות העלייה: שירותי רווחה, תתיזונה ורעב בקרב ילדים —

מורכבי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מבקש להוסיף את קולי — בעד, כי לא הספקתי להגיע למקומי.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
גם אני מבקש להוסיף את קולי — בעד.

היו"ר נ' מסאלחה:
חברי הכנסת, שבעה ועוד שניים בעד, בסך הכול תשעה בעד. אין נגד ויש נמנע אחד.

אלי דיין (העבודה):
בטעות הצבעתי "נמנעים". רציתי להצביע בעד.

היו"ר נ' מסאלחה:
חברי הכנסת, אני עורך הצבעה מחודשת, ומבקש מכל אחד לשבת במקומו. מי בעד הצעת הסיכום בנושא העוני, בבקשה להצביע, הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע ה	
בעד הצעת הסיכום	— 10
נגד	— אין
נמנעים	— אין
הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' בן-מנחם, עם התוספת של חבר הכנסת צ' ביטון, נתקבלה.	

היו"ר נ' מסאלחה:
עשרה בעד, אין נגד ואין נמנעים. אני קובע, שהצעת הסיכום התקבלה.
חברי הכנסת, תם סדר-היום, הישיבה הבאה — מחר בשעה 11:00. ישיבת הכנסת נעולה.

5. הכנסת גורסת, כי גם במסגרת התקציב הנוכחי חייבת הממשלה לשנות את סדרי העדיפויות הלאומיים והחברתיים ולקדם הקצאת משאבים למטרות שלעיל על-חשבון בזבוז כספים להפחתה גורפת של עלות העבודה, לכספים הייחודיים ולהתנחלויות.

6. הכנסת מאמינה, כי מפנה במדיניותה הלאומית של ישראל אל עבר השלום עם שכנינו מהווה תנאי הכרחי להשגת המטרות הלאומיות והחברתיות של קליטת עלייה, צמצום הפערים החברתיים ומלחמה בעוני. תודה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
אמרת שאתה מצרף את הצעת הסיכום שלי, ולא קראת אותה.

אלהו בן-מנחם (העבודה):
אני מצרף אותה.

היו"ר נ' מסאלחה:
תנו ליושב-ראש לסדר את העניין.

להצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת בן-מנחם אנחנו מצרפים את הצעת הסיכום של הפנתרים השחורים שקרא כאן חבר הכנסת צירלי ביטון.

יהיה אפוא סעיף 7 האומר: הכנסת קוראת לממשלה לדון בהקדם בנושא העוני, התתיזונה והרעב בקרב ילדים, ולהחליט על צעדים מיידיים לחיסול תופעות אלה.

אנחנו מצביעים על הצעת סיכום אחת, שקרא כאן חבר הכנסת בן-מנחם, עם התוספת שקראתי. מי בעד הצעת הסיכום, נא להצביע, הצבעה מס' 4.

ה צ ב ע ה	
בעד הצעת הסיכום	— 7
נגד	— אין
נמנעים	— 1

הישיבה ננעלה בשעה 20:43.